

ИЗДАЊЕ ШУМАДИЈСКЕ ЕПАРХИЈЕ Каленик

2 / 2008

Цена 80 динара

интернет
издање

МИРОНОСИЦЕ НА ГРОБУ
ГОСПОДЊЕМ

У овом броју:
Шмеман
Успенски
Мајендорф
Стефановић
Скутерис

МАНАСТИР КАЛЕНИК
600
година

Христос васкрсе
заиста васкрсе

Фото репортажа

Предраг Циле Михајловић

Манастир
Николе
Дубоки

ИЗДАЊЕ ШУМАДИЈСКЕ ЕПАРХИЈЕ Каленик

Излази са
благословом Његовог
преосвештенства
епископа шумадијског
Господина Јована

Година XXIX
Број 2, (176), 2008.

Издавач
Српска православна
епархија шумадијска

Излази
шест пута годишње

Главни и одговорни уредник
Никола Миловић, протојереј

Заменик главног и
одговорног уредника
Негослав Јованчевић

Редакција
Др Зоран Крстић, протојереј
- ставрофор
Милић Марковић, протојереј
Марко Митић, протојереј
Рајко Стефановић,
протојереј
Драган Икић, јереј
Небојша Младеновић, јереј
Гордана Јоцић
Владан Костадиновић

Уредништво и
администрација
"Каленик"
Владимира Роловића број 1,
34000 Крагујевац,
e-mail :
n.milovic@sezampro.yu

Тираж
5000 примерака

Дизајн и припрема
Дејан Манделц

Протојереј Александар Шмеман, Победа прогута смрт.....	2
Леонид Успенски, Питање о изобразивости Христовог Васкрсења..	4
Архимандрит Зинон, О Васкрсењу.....	5
Свети Теофан Затворник, Свете жене мирносице.....	6
Павле Евдокимов, Парусија и Васкрсење.....	7
Протојереј Јован Мајендорф, Историјски релативизам и ауторитет у хришћанској догми.....	8
Протојереј Рајко Стефановић, Црква као место настанка петокњижја.....	13
Константин Скутерис, Теологија очекивања.....	17
Злоупотребе у духовничкој пракси	22
Свети Григорије Палама и цар Стефан Душан на Светој Гори.....	31
Свети Великомученик и победоносац Георгије.....	33
Марко Продановић, Проповед светог Јована Златоустог.....	38

Из летописа Епархије шумадијске
Нова издања
Промене у Епархији шумадијској
Служења, приједи и посете епископа шумадијског Г. Јована
Дечија страна

Насловна страна: Анђео на гробу Господњем, Владимир Кидишевић,
из живописа храма светог Симеона Столпника у Дубони

ПОБЕДА ПРОГУТА СМРТ

Христос васкрсе! Још једном нам је дато да доживимо овај Празник над празницима и ово Славље над слављима! Још једном нам се даје да у себе примимо Радост којој нема равне на овој земљи, да примимо Светлост која се ни са чим упоредити не може! Да осетимо, да видимо, да познамо оно што, по речима Апостоловим, «око не виде, ухо не чу и што не дође у срце човеково, а што је Бог припремио за оне који Га љубе» (1 Кор 2, 9)

во, долази пасхална ноћ! Ноћ у којој нема никакве лажне светлости, када је све погружено у таму, и када све, чини се, одговара оном мраку који царује на земљи. И то се понавља сваке године, током две хиљаде година, сваку ноћ када се сабирамо /у пасхалну ноћ/ у храму Божијем. И у храму је, такође, мрачно. На средини храма стоји Гроб са мртвим Страдалником. И чује се тихо појање жалосних погребних песама. Нико нам ништа не каже и не објашњава: нема никакве пропаганде, нема громких речи, нема утехе. Али, ми не очекујемо никакве људске речи и доказе, јер они ионако никада и ништа нису доказали. И излазимо из храма са свећама у рукама. Како је само слаба, како је треперава та светлост! И како је мало светлости у том, у таму погруженом, свету!

Опходимо три пута око храма и долазимо до затворених двери. Исто тако су, једном у давнини, жене-мироносице дошле до Гроба и питале се: *Ко ће нам одвалити камен од двери гробних?*, јер тај камен беше веома велики.

И пред нама данас стоји исти тај камен веома велики – камен неверја, камен „овога света“ који ни у шта не верује, који живи од данас до сутра, света у коме тријумфују само насиље и страх.

Камен је наваљен на двери, двери су затворене и ветар покушава да угаси трепераве пламичке свећа... Шта ми уопште можемо против тог васионског мрака, васионске пустоши, ми, малено сабрање људи, које нико не признаје, над чијом вером се овај свет изругује и подсмева?

Ко је доживео тај тренутак ћутања, сумње и маловерја, ту, пред затвореним дверима, пред тим вечним каменом, тај зна о чему говорим. И, гле, глас старога свештеника изговара само две речи, исте речи: *Христос васкрсе!*

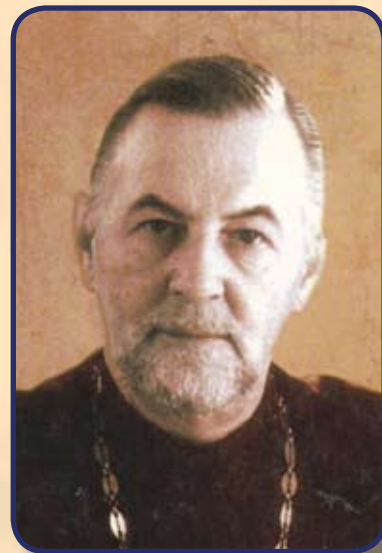
Само две речи! Ни објашњење, ни доказ! Тај глас само саопштава и објављује: *Христос васкрсе!* И душа прима те две речи, и срце прима те две речи, и оно што је најдубље и најистинитије у нама прима те две речи. И, гле, одступају од нас и та ноћ и то ћутање, и двери храма се отварају, и ми ступамо у ликоване Пасхе, и познајемо познањем несумњивим и неоспоривим да се још једанпут, на наше очи, савршила победа. Победа над злом, победа над тамом, победа над мржњом, победа над страхом, победа над смрћу.

Устаће мртви и обрадоваће се они који су у гробовима. Како громко звуче ове речи! Како ликујуће и победно – као обећање и као виђење, већ сада, онога што ће тек доћи! – оне одјекују кроз позну ноћ Великог петка, када кроз мрак и жалост Гроба, Крста и Плаштанице почиње постепено да просијава светлост наступајуће и нарастујуће Пасхе. Исто тако се и у најдревнијем хришћанском исповедању вере, Апостолском Символу вере, једноставно тврди: *Верујем у васкрсење тела.*

Када се Христос, после Свога Васкрсења, јављао преплашеним и разбежалим ученицима, они су, по речима Евангелија, мислили да виде привиђење. Али, Христос им је рекао: *Не бојте се, Ја сам. Додирните Ме, и уверите се у то, јер привиђење нема тела.* И потом је Он узео храну – хлеб и рибу – и јео пред њима (в. Лк 24, 36-43).

Са проповеђу Васкрсења (Христовог) апостоли су кренули из Јерусалима и то Васкрсење из мртвих су проповедали на све четири стране васелене. И они који су блавест апостола прихватили као своју, примили су и ту веру, ту радосну новост, ту блавест Васкрсења, и у њој су се радовали и њоме су живели. А то је за тадашњи свет била нечувена и апсурдна проповед. Тај свет је некако још и могао да, на једвите јаде, преко воље, поверује у бесмртност душе, али за њега је васкрсење тела представљало потпуну бесмислицу. Када је свети апостол Павле о томе говорио у Атини, у самом средишту тадашње јелинске мудрости и просвећености, философи коју су га слушали, најпре су га исмејали па онда отишли, рекавши му: *Добро, о томе ћемо слушати сутра* (в. Дап 17, 32).

Но, ја се не бојим да кажем да је и данас, готово две хиљаде година после оснивања Хришћанства, тешко и готово немогуће да човек прихвати ту проповед, да схвати да управо на тој проповеди стоји

односно да без ње пада само Хришћанство. Да, ми празнујемо Васкрс. Да, нешто се, без сумње, дешава у нама и са нама, сваке године када чујемо како се кроз ноћну тишину пролама јединствени усклик: *Христос васкрсе!*, праћен јединственим одговором: *Уистину васкрсе!*

Но, ако се тада, чак, и замислимо над смислом свега тога што празнујемо у васкршњу ноћ, суштина онога чему се радујемо, разлог због чега се радујемо, као и значај који та радост има за мене лично, за нас, ипак, као да остају некако магловити и несхвативи...

Васкрсење тела – шта је то? Где је тело, оно које се распало у земљи и вратило у то тајанствено кружење природе? Шта ће нам уопште тело у том тајанственом за нас, оно-страном духовном животу? Зар нас философи и мистичари свих времена нису научили да је позитивни смисао управо у томе што нас она ослобађа од те, како су говорили, „тамнице тела“, од те сталне зависности од материјалнога, физичкога и телеснога, чинећи нашу душу потпуно лаком, лепршавом, слободном и духовном?

Но, можда ће нам се ова питања појавити у новом светлу ако се мало дубље замислимо над самим појмом тела. Не апстрактно, не спекулативно-философски, већ, да тако кажемо, опитно, ако се, другим речима, замислимо над питањем учешћа и места тела у нашем животу, у моме животу.

С једне стране, наравно, потпуно је очигледно да је тело свакога од нас оно што је променљиво и непостојано. Научници-биолози су израчунали да се све ћелије које чине наше тело, без изузетка, мењају сваких седам година, те да, на тај начин, у физиолошком смислу, ми сваких седам година имамо ново тело. Према томе, оно тело које се на крају мога живота полаже у гроб, није ништа више „моје“ тело од свих оних мојих „претходних“ тела. У крајњем исходу, тело свакога човека није ништа друго до његово ваплоћење у свету: тело је, с једне стране, облик моје зависности од света, а са друге, облик мога живота, мога делања у свету.

Тело је, у суштини, мој однос према свету, према другоме: моје тело је тело као општење и као узајамност. Све, потпуно све у телу, у човековом организму саздано је ради те узајамности, ради тог општења, ради тога „излажења из себе“. Није случајно, наравно, што љубав као највиши облик

општења управо у телу наводи своје ваплоћење. Тело је оно што види, што слуша, што осећа и, на тај начин, што ме изводи из самоће мога „Ја“.

Али, онда се, можда, мора рећи и обрнуто: није тело тамница душе, већ је тело – слобода душе, јер тело је душа као љубав, душа као општење, душа као живот, душа као кретање. И зато душа, губећи тело, одвајајући се од тела, у суштини, губи живот, умире, чак, и ако то умирање душе није потпуно ишчезнуће, већ успење или сан.

Но, заиста, сваки сан, а не само сан смрти, јесте извесно умирање организма, јер у сну спава и не дејствује управо тело и тада /за човека/ нема живота, осим оног призрачног и нестварног, нема ничега осим сна. Ако је тако, онда Хришћанство – када говори о оживљавању тела – не говори о оживљавању костију и мишића као таквих, јер су и кости, и мишићи, и сва материја, и све ткиво нашега света састављени тек од неколико основних елемената и, у крајњем исходу, од атома, а у атомима нема ничег специфично личнога, ничега вечно мога.

Хришћанство говори о обновљењу живота као општења, оно говори о оном телу духовном које смо ми сами током читавог свог живота саздали себи љубављу, бригом за другог, општењем, излажењем из себе. Хришћанство не говори о вечности материје,

већ о њеном коначном одуховљењу, о свету који ће поново постати тело човеково, а то значи – живот и љубав човекова; о свету који ће потпуно постати приопштење Животу.

Култ гробаља и споменика није хришћански култ, јер се у хришћанској Благовести не ради о растварању у природи дела материје која је некад била тело, већ о васкрсењу живота у свој његовој пуности и целовитости, који су остварени љубављу.

У томе је смисао Васкрса, у томе је коначна сила и радост Хришћанства: *Победа прогута смрт* (1 Кор 15, 54).

(...) Пасха није само успомена на догађај који се једанпут збио у прошлости. Пасха је стварни сусрет у срећи и радости са Оним Кога смо срцем одавно упознали и срили као Живот и Светлост која обасјава све. Пасхална ноћ сведочи да *Христос јесте Живи и да је Он са нама, и да смо ми живи и да смо са Њим*.

Протојереј Александар Шмеман
Превео Матеј Арсенијевић

Дејан Мандеиц - Васкрсење Христово

ПИТАЊЕ О ИЗОБРАЖИВОСТИ ХРИСТОВОГ ВАСКРЕСЊА

еванђелисти не говоре како се догодило васкрсење Христово, како је васкрсли Спаситељ изгледао, на који је начин изашао из запечаћеног гроба, итд. Еванђелист Матеј, који је подробније од других описао тај догађај, говори о великом потресу, о јављању анђела који је одвалио камен са гроба, о стражи ужаснутој Његовом појавом, и о женама – мироносицама којима Он објављује васкрсење које се збило: „Није овдје: јер устаде као што је казао...” (Мт. 28,6) Штавише, подробни опис свега што је предходило васкрсењу, као и онога што му је следило, као да подцртавају ћутање о самом моменту васкрсења. На тај начин, Еванђеља не дају никаквог фактичког материјала ни за опис самог

момента васкрсења, ни за његово изображавање. Разлог за то појашњава нам Црква у Пасхалном Канону: „Када си васкрсао из гроба сачувао си знаке целе, Христе, и својим рођењем ниси повредио закључано девичанство...” (песма 6,1)

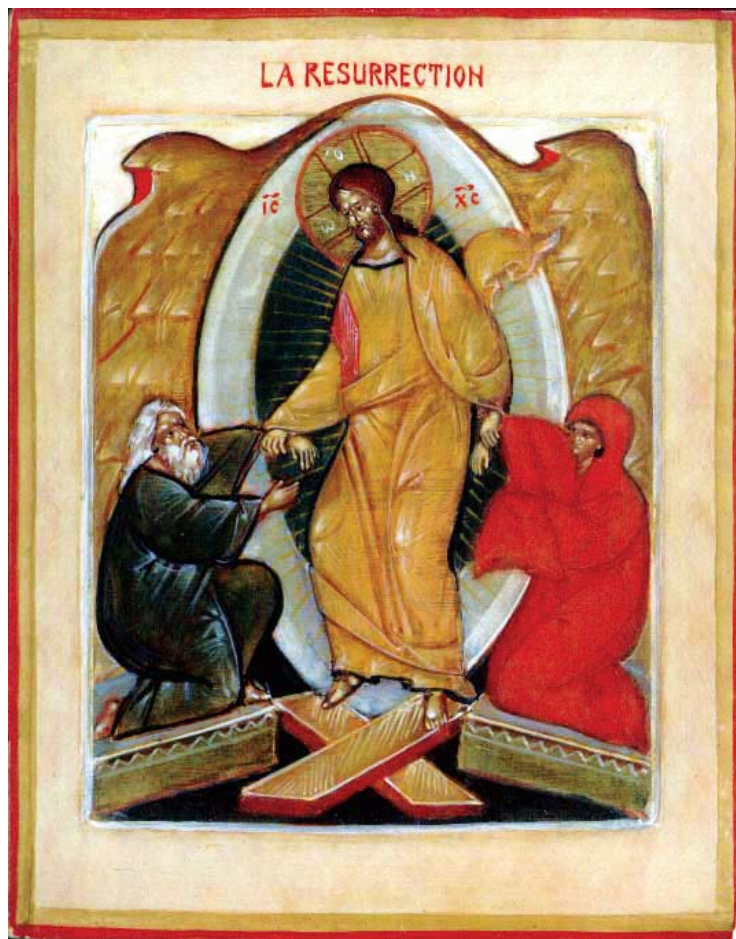
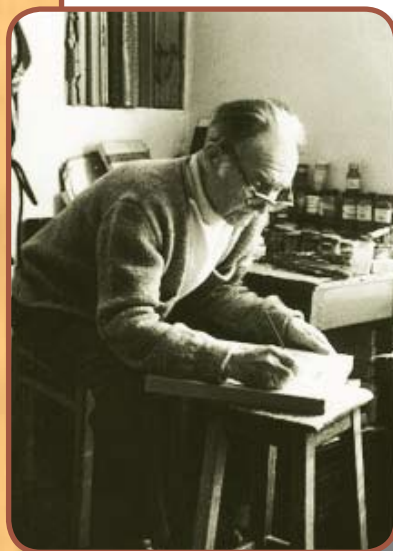
“Не само да камен није био одваљен, него и печати на њему не беху покидани, када се десило васкрсење Христово и када је живот из гроба засијао, у још увек запечаћеном

гробу. Васкрсли је из гроба изашао на исти начин како је и дошао апостолима кроз двери закључане, не отворивши их; изашао је из гроба без икаквих спољних обележја, које би могао да примети неко ко то посматра са стране.”¹ Подобно рођењу од Деве, васкрсење Христово остаје недокучива тајна, недоступна никаквом људском проучавању и, следствено томе, немогуће га је описати, ни речју ни сликом. Ћутање Еванђелиста сведочи, на тај начин, не само о савршеној искрености, него и о томе да је за тајну васкрсења потребан подвиг вере: „блажени који не видјеше а вјероваше” (Јн. 20,29).

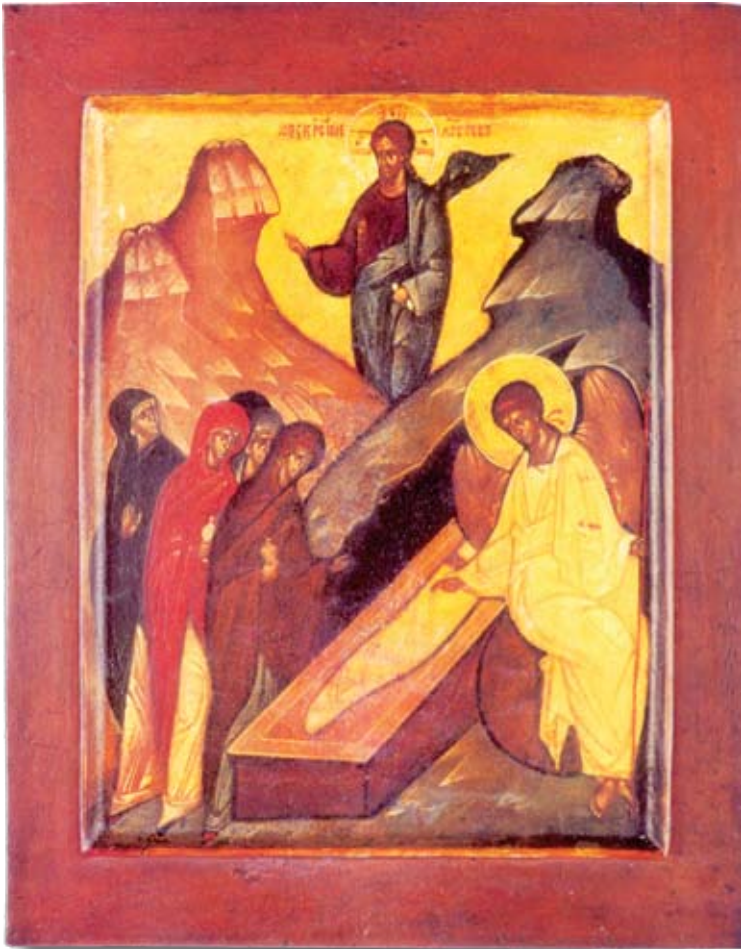
Такође, „Васкрсење Христово не веровавши, него шта?”, пита преподобни Симеон Нови Богослов, и наставља: „Васкрсење Христово видевши поклонимо се светоме Господу Исусу... Како нас то Дух Свети покреће да певамо: васкрсење Христово видевши, то јест, да смо ми видели Христово васкрсење - када

га ми нисмо видели, Христос је васкрсао више од 1000 година раније, па и тада нико није видео како је Он васкрсао? Учи ли нас то песма црквена да лаж говоримо?! Не било!... Напротив, она нам завештава да сваком речју објављујемо потпуну истину, говорећи о том васкрсењу Христовом, које се дешава у свакоме од нас, верних, и дешава се не једноставно, него светоносно, блиставши сијањем Његовог Божанства и непропадљивости... И тако, у онима у којима се јавио Христос Васкрсли, Он ће без сваке сумње и видљив бити духовно, и виђен ће бити духовним очима.”² Ево зашто Света Црква започиње свој Пасхални Канон позивом: „Очистимо осећања (од свега греховног, сујетног, пропадљивог, јер ћемо једино тада) видети Христа који блиста неприступачном (за тело и за крв) светлошћу васкрсења, и говори: *радујте се*, да јасно чујемо певајући победничку песму.” (песма 1,2)

На тај начин созерцање Христовог васкрсења доступно је само нашем духовном увиду, очишћеном од свега греховног - подвиг, по немоћи нашој, ретко и реткима достижан. Зато ми мењамо недостигнуто нам духовно виђење, виђењем физичким дрзнувши се да направимо допуну споменутој еванђелској приповести „по своме умишљају”, сликајући Са-

мога Васкрслога како излази из гроба. Није тешко приметити, како нам по питању таквих изображења говори свети патријарх Сергије (на истом месту), како се дубоко искривљује еванђеоско приповедање таквим произвољним препричавањем. Искривљује се еванђеоска приповест и, уколико ми видимо сам моменат васкрсења, тајна његова престаје да буде подвиг наше вере. Уколико „не учи песма црквена да лаж говоримо“ - ми је изговарамо по своме и, супротно сведочанству Еванђеља и насупрот православној иконографији, освећеној предањем Цркве, која са

прецизношћу преноси то сведочанство својим пасхалним иконама. А те нам иконе показују оно чему су сведоци били апостоли и ученици Христови: и јављање самога Васкрслога Марији Магдалени, и благовештење анђела женама – мироносицама, и, да тако кажемо, „материјалне доказе“ - хаљине, остале у гробу, којима су облачили тело Погребеног, при погледу на које апостол Јован „виде и верова“.

превео са руског: Дејан Манделиц

Напомене:

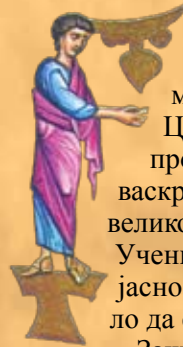
1 Патријарх Сергије, *Васкрсење Христово за разлику од Лазаревог васкрсења*, М., 1933.

2 Беседа 42.: „Шта је тајна Васкрсења?“, „Беседе“, М., 1892. Том први, стр. 346-347.

Архимандрит Зинон

О ВАСКРСЕЊУ

Из књиге *Беседе Иконописца*

лавна“ чуда, која је Христос чинио су чуда васкрсавања мртвих. Чуди-ма је Христос сведочио о томе да се Царство Божије, о коме су говорили пророци, испунило у Њему. Сва чуда васкрсавања мртвих јесу предходница великог догађаја – Васкрсења Христовог. Ученици Христови у Писму не пружају јасно објашњење ни када ни како је требало да се догоди Његово васкрсење.

Зашто је ученик „кога је Христос волео“, у Јовановом Еванђељу, када је у трећи дан дошао до гроба са Симоном Петром, видевши погребни покров и убрис, поверовао да је Христос васкрсао из мртвих? Зашто је о томе тако чудно и тако мало казано у Еванђељу по Јовану: *и видје покрове гдје леже. И убрис који беше на глави његовој, да не лежи са покровима, него посебно савијен на једном мјесту... и видје и вјерова?* (види Јн 20. 3-9)

Марија је, најискреније, посумњала да су тело украде слуге Кајафине. Но жене нису улазиле у гроб, и нису виделе покров, а управо је у покрову била суштина. Запазите, на истом месту, код Јована Богослова: када је Јосиф скинуо Пречисто Тело са крста, пришао му је и Никодим доневши мешавину смирне и алоје. Они су сахранили Исуса по обичају јудејском, науљивши Тело и обавивши Га покровом. И дакле, зна се, да тај састав већ после једног дана постаје чиста смола, и могуће га је скинути једино заједно са кожом. А овде су – покров и убрис, лежали одвојено! И за тадашњег читаоца јасно је било, да је видећи покров, он поверовао.

Васкрсење Христово потпуно је изменило целокупан ход историје. Рођена је нова реалност – Црква, из које тече река воде живе и која нам даје плод љубави Христове – Евхаристију.

Превео са руског: Дејан Манделиц

Архимандрит Зинон - Силвак у Ад

СВЕТЕ ЖЕНЕ МИРОНОСИЦЕ

Поуке свечасним монахињама (Из Беседа пастви Тамбовској и Владимирској)

Светим Мироносицама, предраге у Христу сестре, склон сам да сазерцавам ваш образ, слику вама својственог настројења и расположења срца. Јер шта је карактеристична црта Светих жена Мироносица? То је пре свега њихово постојано, трпеливо идење за Господом и, рекли бисмо, трагање за Њим. Ове дивне слушкиње Господње служажу Христу добрима својим, оне иђаху за Њим у Јерусалим, на крстоносном путу сустопице за Њим хођаху; на Голготи Га, Распетога, окружавашу; гледаху где ће бити положено тело Његово након скидања са крста; а пошто мину субота, у први дан недеље, рано изјутра, оне похиташе изнова на гроб, и, обрадоване јављањем Васкрслога Христа, потекосе да то обзнане Апостолима. Тако се усрдно оне прибијаху уз Господа, и тако силно жуђаху да гледају лице Његово и да са Њим пребивају. Тако сте и ви, све оставивши, пошле за Господом.

Нека су благословене стопе Ваше! Идите, и иштите виђења лица Његовог у све дане.

А како и не бисте тим путем ходиле, како да за Њим не трагате; јер ко је дивнији од Господа? Диван је и прекрасан Господ добротом Својом, и превасходи све синове људске; није Он красан само Божанском, него и красотом људског јестаства - складним спојем свих савршенстава својствених човеку. Свако сазерцава ову красоту приближава се Господу, и Господ њоме испуњава све који Га љубе.

Какве су очи Његове? Светлије од сунца, јасније од зоре. Јер Он погледа на грешницу, и учини је целомудреном; управи очи Своје на цариника, и удостоји га звања апостолског; проже погледом Петра, и бујица суза потече из очију његових. Задобијајући људе очима, Господ је даривао душама оних који Га завољеше силу видилаштва, којом се продира у небеса и јасно сазерцава све видљиво и невидљиво.

Какве су речи Његове? Он отвори Своја пречиста уста, и рибари оставише мреже своје; када би изрицао поуке, сви који долажаху к Њему остајаху без даха; изговори ли реч - намах су се буре стишавале, демони страшили, болни исцеливали, мртви васкрсавали. Задобијајући људе речју, Господ је даривао душама оних што Га завољеше речи којима Бог уху Своје приклања, које Ангели небесни слушају, којима се људи наслађују.

Господ је богат, и друге богати; силан и крепак, и дарује силу непобедиву; премудар, те умудрује; свет, и освештава. И сваки добри дар и сваки савршени поклон од Њега исходи ка онима који к Њему стреме.

За таквим Господом трагајте! Иштите Га у свим благољепним молитвословљима и свештенодејствима Цркве, скривена попут извора у мирисном, цвећем прекривеном гају. И угледаћете Га, као што Га негда виде Марија Магдалина у градини, или попут невесте из Песме над песмама, која спази красно лице женика свога у заклону врлетном, међу љиљанима, кад захлади дан и сенке отидоше (2, 14-17).

Иштите Га у Светим Тајнама, а изнад свега у Тајни Тела и Крви Његове. И познаћете Га, као што Га познадоше ученици из Емауса у преломљењу хлеба, и као што Га позна невеста из Песме над песмама, која исповеди свом душом да су уста Његова слатка и да је сав љубак (5, 16-17).

Откривајте Га у догматима вере, са несумњивом убојењем у њихову истинитост, и у заповестима Његовим, са ревностју у њиховом испуњавању, и на свим путевима и стазам живота, са трпљењем и савршеном привољеношћу Њему. И гле, Он ће вам се јавити и дати вам да Га опипате, као што то допусти ученицима

у вечери по васкрсењу, и ускликнућете попут Томе: Господ мој и Бог мој!

Посвуда Га иштите са ревношћу. Али зашто бих говорио - иштите? Та ви сте Га већ пронашли, и Он вам је, као истинит и поуздан у речи Својој, сигурно Себе већ даривао, и јамачно вас је не једном уверио у силу Својих дарова. Међу вама Он пребива као пастир у малом стаду, и у вама се настањује, као у обиталишту Својем. Преостаје ми само да изрекнем овакав савет: потрудите се да Господа и задржите у себи.

А задржаћете Га непрестаним помишљањем на Њега и непрестаним умним сабеседовањем о Њему и о спасењу душа ваших. Похраните Га љубавном чежњом срца својих к Њему Јединоме, и непривезаношћу ни за шта друго, било то мало или велико. Остаће Господ у вама ако се препустите Његовој промислитељној Десници, ако вам срце испуни богопредано расположење и молитва непрестана. Боравиће у вама ако ревносно извршавате монашко правило, ако се украсите нелицемерним послушањем, кротошћу, мирољубљем, узајамним снисхођењем, помагањем једна другој, смирењем, неосуђивањем, равнодушношћу према стварима, лицима и обичајима од овога света, тиховањем, трудољубљем, бодрошћу телесном, свагдашњим сећањем на одлазак из овог привременог живота и награду која нам је обећана.

Подај, Господе, да све овако буде међу вама, драгоцене сестре; да не буде лажно обећање ваше, и да се не изјалове надања која сви на вас полажемо. Мир Божији да буде пред вама, а Господ у вама.

Одвратите поглед свој да какогод не видите сујету и таштину, и вазда будите са Господом. Њега иштите, и за Њиме управите стопе ваше, ваше мисли и чувства.

Многи су и неизрециви дарови што се задобијају свештеним житијем које одабрасте. Близу је Господ, и испуниће вас добара Својих; али се и вама самима ваља мало потрудити.

Трудити се, не гризући себе празним страховањима и не жалећи себе. Јер жене Мироносице пробијаху се до Господа кроз гомилу оних што Га распињаху. Тако се и ви не осврћите ни на шта изван вас самих. Нека узалуд зове свет, нека лудује таштоумље, нека се дижу ковитлаци непријатности и неприлика; ви, пак, својим путем ходите, не окрећући се, не гледајући на све што вас окружује, не слушајући празне речи. Само преда се гледајте, трпеливо ходећи стазом коју вам показују заповести и ваша одозго просветљена савест. Има и у свету мноштво ревнотељки благочашћа које трагају за Господом и труде се да Га познају. Гледајте да за њима не заостанете!

Заблагодаримо Господу, ако око Његово, призревши на свет, у њему угледа међу мирјанкама инокиње. Али не допустите да међу вама Он спази какву мирјанку у монашком руху. Амин.

22. априла 1862. године
У Тамбовском женском манастиру
са руског др Ксенија Кончаревић

Парусија и Васкрсење

арусија ће свима учинити очигледном блиставу појаву Христа у његовој слави. Али, Парусија неће бити видљива из историје, него са оне стране историје, што претпоставља прелаз у један други еон: *Сви ће бити преображени* (1 Кор 15, 51) – Живи који се затекну биће узнесени на облацима у сретање Господу у ваздуху (1 Сол 4, 17). Према светом Павлу, реч је о енергији семена коју Бог васкрсава. Сеје се тело физичко, а васкрсава тело духовно (1 Кор 15, 44). Обучени у бесмртност и небески лик, сви ће изаћи када зачују глас. Есхатолошки текстови имају изузетну симболичку густину која онемогућава свако поједностављење, а пре свега буквални смисао. Немоћна, реч уступа место сликама које за свет поседују трансцендентну димензију. Прецизан смисао нам измиче и позива нас да „поштујемо тишину“ стварности о којој је речено: *Што око не виде, и ухо не чу, и у срце човјеку не дође, оно припреми Бог онима који га љубе* (1 Кор 3, 9).

Васкрсење је последње и крајње уздизање. Рука Божија хвата свој плен и односи га у једну непознату димензију. Највише што се може рећи јесте да дух достиже пуноћу људског бића, душу и тело који су сачувани у својој јединствености.

Свети Григорије из Нисе говори о „печату“ који се односи на облик тела (и који је једна од функције душе). Тај „печат“ ће омогућити да се препозна познато лице. Тело ће бити слично телу васкрслог Христа, што ће рећи: без тежине и непробојности. Енергија одбијања, која све чини мутним, непробојним, уступиће место енергији привлачења и међусобног прожимања свега и свакога.

Павле Евдокимов

Историјски релативизам и ауторитет у хришћанској догми

Пред читаоцима Каленића је рад протојереја Јована Мајендорфа изложен на скупу Америчког теолошког друштва, 31. марта 1967. године, а објављен у књизи «Живо Предање - Православно сведочење у савременом свету»

Црква није ауторитет, као што ни Бог није ауторитет нити је Христос ауторитет, будући да је ауторитет нешто што је изван нас. Црква није ауторитет, кажем, већ Истина – а у исто време и унутрашњи живот хришћанина, будући да Бог, Христос, Црква, живе у њему животом који је стварнији од срца које куца у његовим грудима и од крви која тече његовим венама.

Али Они су живи у њему само у оној мери у којој он живи васељенским животом љубави и јединства, тј., животом Цркве.“ Ова категорична изјава А. С. Хомјакова, руског теолога мирјанина и публицисте прошлог века чији утицај није ишчезао међу савременим православним теолозима, је само увод у његову феноменалну дефиницију крајње разлике између Православља, с једне стране, и читавог западног хришћанства са друге, као конфликта око „ауторитета“ у религији. По Хомјакову, на Западу је „ауторитет постао спољна моћ“, и „познавање религиозних истина (је било) одсечено од религијског живота“. Црквени ауторитет је предавао ове истине људском разуму само као средства која су „неопходна“ или „корисна“ за спасење; а у Реформацији је спољашњи ауторитет Цркве замењен ауторитетом Светог Писма. У оба случаја, пише Хомјаков, „премисе су идентичне“.¹

Највећа вредност ових полемичких претеривања је у томе што илуструју чињеницу да проблем ауторитета има дугу историју, нарочито у односима између Истока и Запада, и да он не укључује само питање *шта* или *ко* поседује ауторитет, већ и дефиницију самог концепта ауторитета у стварима које су у вези са хришћанском вером. Ово прелиминарно питање мора се имати на уму током читаве наше дискусије о ауторитету.

1 Божији ауторитет

Апсолутни ауторитет Бога је једна од основних идеја Старог Завета. Откривање Његове воље је само по себи израз Његове милости и може се примити само са „страхом и трепетом“. Стога се Завет на Синају схвата као искључиво Божанска иницијатива, и пророци непрестано подсећају Израил на Јахвино право да поставља своје услове. Једна од основних

тема пророчких проповеди је, у ствари, да одагна схватање да је Јахвеу потребан Израил и да Завет има икакве сличности са неком погодбом врстом договора. Ову једностраност Завета су Седамдесеторица изразила тако што су употребила грчки термин који има значење „завет“ или „аманет“ за превођење јеврејске речи *b'rith*, уместо неких других израза који би интерпретирали Завет као билатерални пакт. Управо ће овом једностраном послушношћу Божијим заповестима Израил испунити своју страну договора, а потом примити од Бога заштиту и руковођење. „Данас си се зарекао Господу да ће ти бити Бог и да ћеш ићи путевима Његовим и држати уредбе Његове, и заповести Његове и законе Његове, и да ћеш слушати глас Његов. А Господ се данас теби зарекао да ћеш му бити народ особит, као што ти је говорио, да би држао све заповести Његове.“ (Понз 26;17,18)

Старозаветна идеја завета рефлектује саму границу Божијег ауторитета, једног спољашњег ауторитета који је често изражен у антропоморфним категоријама монархије, апсолутне и застрашујуће. А ми знамо да апостол Павле почиње управо са том идејом у посланици Римљанима, да би објаснио садржај хришћанске *kerygme*: „Тако дакле кога хоће милује, а кога хоће отврдоглави... А ко си ти, човече! да противно одговараш Богу?“ (Рм 9;18-20)

Међутим, Нови Завет такође садржи објаву новог завета који радикално мења коришћење Божанског ауторитета над људима. Једна од најизразитијих разлика, како истиче К. Х. Дод, је у томе да је Стари Завет „прича о једној заједници; интерпретација долази кроз индивидуални увид. У Новом Завету, прича није више првенствено о заједници, већ о Личности“. Месија као Личност узима на себе судбину Израиља

и постаје једна страна, у име целог човечанства, новог завета са Богом. Шта више, сакупивши Израил у подножју Синаја, Мојсије их је попрскао телећом крвљу, као „крвљу завета“ (Изл 24;8), али Исусов нови завет је у „Његовој крви“ (I Кор 11;25, Лк 22;20); или, по Матеју и Марку, сама крв Христова постаје „крв Завета“ (Мт 26;28, Мк 14;24).

Ако, као што је К. Х. Дод увидео, Нови Завет говори о људима Божијим само секундарно, то је стога што Израил у Новом Завету постаје „тело“ Месије и на тај начин губи своју аутономију. У извесном смислу, он престаје да бива једноставно „страна“ у договору са Богом. Павловски концепт Цркве као „Тела Христовог“ је, заправо, преузимање дефтеро-исаијанске теме о напаћеном слуги, а да при том није и решење Исаијине фундаменталне двојбе. За Павла је Месија свакако Исус; али „у Исусу“ и читав Нови Израил, управо као што за дефтеро-Исаију лик слуге представља и засебну личност и Израил као нацију.

Нови Завет, међутим, такође укључује једну Божију заповест; то је управо „нова заповест“ о љубави (Јн 13;34), захтев који је радикално другачији од Мојсијевог закона јер представља један лични и међусобни однос. „Ко има заповести моје и држи их, то је онај који ме љуби; а који мене љуби, тога ће љубити Отац мој; и ја ћу га љубити и јавићу му се сам.“ (Јн 14;21) И у павловском и у јовановском разумевању Новог Завета, у Исусу постоји лични и директни сусрет између Бога и човека, сусрет који је постао омогућен „многима“ кроз тајну Васкрсења и присуство Духа, сусрет који превазилази и замењује правне и спољашње категорије Закона: „заповест-послушност-верност“. Ове основне и добро познате теме Новог Завета су од одлучујуће важности за разумевање ауторитета у хришћанској Цркви, јер Бог више не *говори* заједници остајући при том суштински изван ње. Он је *присутан* у заједници посредством Духа; а сама заједница је заједница „светих“, „усиновљених“, оних који су у љубави по слободи избора и који су сви примили „печат Духа“ (I Кор 2;13). „Који нас и запечати“, пише апостол Павле, „и даде залог Духа у срца наша“ (II Кор 1;22). Та заједница је „тело“, тј. сама Христова реалност.

Царски и месијански ауторитет Христа је наглашен кроз цео Нови завет. Нарочито се ауторитет да отпушта грехе (Мк 2;10) схвата као један од очигледних знакова Његовог Божанства. Овај ауторитет, управо као и онај старозаветни ауторитет Бога као законодавца, захтева од Његовог народа да поштује

„Његове заповести“ (види нарочито Мт 28;20); али је целокупан карактер заповести промењен и интернизован, што је најбоље показано у Беседи на гори, у Јеванђељу по Матеју. Дакле, „сав закон и сви пророци“ зависе од заповести о љубави (Мт 22;35-40) и, стога, губе свој спољашњи и правни карактер. Оно што из овога следи је да нарочит ауторитет који Исус спроводи над неким од својих ученика (над Петром, Дванаесторицом или неком већом групом) може бити само ауторитет *унутар* заједнице, а не *над* њом. Стога тумачи никада неће престати да дискутују о проблему разлучивања – да ли су текстови попут: Јн 20;22 и Мт 16;18 били упућени заједници или једној ужој групи ученика. Очигледно да редактори Исусових речи нису уопште осећали да је ово питање од икаквог значаја. Идентификација Христа са заједницом је онемогућила сваки људски ауторитет над Народом Божијим.

Међутим, она је учинила да постане неопходна једна интерна структура заснована на светотајинској природи Цркве, која је убрзо довела, органски и без икаквог противљења, до генерализације једне „монархијске епископије“. У међувремену, *пророчанство*, које је тако јасно изразило Божији ауторитет над људима, добија у павловској еклисиологији ништа друго до једну помоћну функцију (I Кор 14).

Међутим, постоји једна димензија у којој људски ауторитет стоји, у извесном смислу, *изнад* Цркве као услов самог постојања Цркве: улога *сведочења* Христовог Васкрсења, коју је Сам Исус доделио групи ученика које је „изабрао“, а нарочито – Дванаесторици. „Него ћете примити силу када сиђе Свети Дух на вас; и бићете ми сведоци у Јерусалиму и по свој Јудеји и Самарији и све до краја земље“ (Дап 1;8, Лк 24;48, итд.). Никаква Црква није могућа без вере, али „како ли ће поверовати у Онога за кога не чуше? А како ће чути без проповедника? А како ће проповедати ако не буду послани?“ (Рим 10;14-15)

У оној мери у којој је заснована на историјској чињеници, хришћанска вера се ослања на апостолско „сведочанство“, јединствену и непреносиву привилегију оних који су заправо видели Васкрслог Господа. Избор Матије за апостола на место Јуде јасно показује да је за улазак у Дванаесторицу било потребно бити „сведок Његовог васкрсења“ (Дап 1;22). Црква која је установљена и потврђена Силовом Светога Духа (Дап 2), је заснована и на ауторитету „сведочанства“ и на вођству Духа. Заправо, ова

два ауторитета подразумевају један другог. Било је немислииво да Дух противречи апостолском сведочанству, или да се апостолско сведочанство произнесе изван оквира делања Духа Светога у заједници. Донекле контрадикторне мисије Петра и Јакова, с једне стране, и Павла са друге, спровођене су не само у њихово лично име, већ и у име црква у Јерусалиму и Антиохији.

Овај првобитни *поларитет* у раној хришћанској еклисиологији између личног ауторитета апостола и ауторитета Духа који води заједницу, даје могућност да се успостави континуитет између апостолског и пост-апостолског периода. Тај континуитет је садржан, наравно, у заједници, а не у личном сведочанству.

Симптоматично је то што смрт једнога од дванаесторице, записана у Делима светих апостола, „Ирод... погуби Јакова брата Јовановог мачем“ (Дап 12;2), није праћена никаквим новим избором. Јуду отпадника је требало заменити, али не и Јакова мученика. Како је „скуп“ Дванаесторице престао да постоји после Јаковљеве смрти, ускоро ће и целокупно његово чланство нестати. Задатак заједнице ће од тада бити да сачува апостолску поруку у њеној првобитној чистоти и да настави исти мисионарски и пастирски рад и без њих. Ово је постало могуће, не толико због пастирских служби које су поједини апостоли давали појединим наследницима, чак и ако је то повремено чињено (види пастирске посланице), већ управо због светотајинске идентичности између Цркве у Јерусалиму која је примила Светога Духа на дан Педесетнице и сваке друге Цркве окупљене било где у име Христово.

На тај начин, најранија форма учења о апостолском наслеђу, онако како га је представио Иринеј, је заправо учење о „Апостолском предању“. Истинска *kerygma* апостола није сачувана неком магијом, кроз полагање руку једне особе на другу, већ кроз настављање исте епископске службе у свакој заједници. Не поричући неопходност полагања руку, које је још од најранијих дана Цркве било знак дарова Духа Светога и које је свакако постојало у његово време, Иринеј представља епископство као израз *природе заједнице*, а не као власт или ауторитет *над* Црквом. Та „извесна *charisma* истине“ коју имају епископи, према Иринеју (*Adversus haereses*, IV, 40, 2), није некаква лична непогрешивост, већ израз чињенице да се у Цркви све дешава унутар

светотајинског оквира евхаристијске заједнице коју предводи епископ који представља Господа и који је позван да изрази вољу Божију. Стога, опет по светом Иринеју, „сви они који желе да виде истину могу да размишљају о предању апостола које се манифестује широм света у свакој цркви“ (*Adv. haer.*, III, 31).

Теолошки, континуитет између новозаветног појма ауторитета и оног кога налазимо у раној Цркви се, стога, може успоставити на основу светотајинског идентитета Цркве. Због саме природе Новог Завета, Божије присуство у Његовом народу и у свету се више не може схватити ни правно ни заступнички.

Дух чини да заједница буде Тело Месије, и унутар тог Тела Бог не само да говори људима, већ и чини да људи изричу Његову вољу: „ми смо Божији сарадници“ (I Кор 3;9). Присуство Бога у заједници је оно што Нови Завет генерално назива „Дух“.

Светотајински живот, а нарочито Евхаристија, захтева од Цркве да буде изнутра структурисана и хијерархијска. Обратно, ова структура може да има теолошку основу само *унутар* свете тајне, тј. унутар конкретне реалности локалне светотајинске заједнице коју Игњатије назива „католичанска црква“. Не постоји никаква теолошка основа за постојање било каквог вишег

спољног ауторитета *над* локалним светотајинским заједницама, од којих је свака Тело Христово у Његовој потпуности.

II Ауторитет и предање

Чињеница да Црква има континуитет у Духу од Педесетнице на овамо је кључ за прихватљиво разумевање „предања“ и његовог „ауторитета“. Расцеп између „историјског Исуса“ и „вере ране Цркве“, на коме је често заснован модеран облик критике, не може се посматрати једноставно као расцеп између „историје“ и „мита“, управо зато што се до Исуса не може доћи ни на који други начин осим кроз веру заједнице, било да је „догађај са Исусом“ историјски или не. Небројени делови Новог Завета указују на чињеницу да су ученици разумели ко је Исус само кроз заједништво у Духу, јер их је Дух увео „у сву истину“ (Јн 16;13). Међутим, управо то ново и потпуније разумевање Исуса навело је јеванђелисте да напишу њихове забелешке и да чак оду и даље од обичних сећања како би „живо представили све

што је Он некада говорио својим ученицима, кроз једно креативно изношење јеванђеља². То није био сплет Исусових поука изнесених да би се изашло у сусрет „потребама *kerugme*“. Може ли се замислити већа „потреба“ за одлучном „поуком“ од драматичног сукоба око мисионарења међу незнабошцима, о коме сазнајемо у Посланици Галатима и Делима апостолским? Међутим, ни једна страна није извукла користи из Исусових поука на ову тему, управо зато што их није ни било, а нико није покушао да их измишља. Сабор у Јерусалиму је једноставно формулисао оно што „угодно би Светоме Духу и нама“ (Дап 15;28).

Дакле, хришћанска идеја предања подразумева уједно и одговорну слободу Цркве да расуђује вољу Божију са Светим Духом као једином истинском „сигурношћу“, али и потпуну верност усменом и писаном сведочанству апостола о Исусу Христу као историјској личности. Оба ова става захтевају прихватање вере ране заједнице, и управо ово прихватање је оно у чему је садржана хришћанска оданост. Проблем „историјског релативизма“ се тиче, стога, не само догађаја у Исусовом животу, Његове месијанске свести, значења Његових поука, већ и, пре свега, тврдње ране Цркве да је води Дух. Свакако да постоје разна тумачења онога што то вођство подразумева, али његово признавање и одбијање је оно што прави разлику између хришћанског и нехришћанског историчара. Јер вера ране Цркве, будући да следи из целокупног корпуса новозаветног канона састављеног у вези са неколико кризних периода у тумачењима, садржи елементе који се не могу историјски контролисати. Док се, са једне стране, супротставља другим тумачењима као што су јудео-хришћанско и нарочито гностичко, она у исто време укључује неке од њихових ваљаних елемената. Историчар ће размрсити историју од појединих утицаја оних раних тенденција тумачења и препознати шта јесте, а шта није подложно научној контроли, али ће његово сопствено фундаментално теолошко убеђење зависити од његовог прихватања или одбацивања ауторитета Духа који делује у раној заједници. Сама историјска критичност никада неће моћи да препозна ко је био Исус.

Оно што је претходно речено о природи Новог Завета и о светим тајнама као елементу континуитета и идентитета Цркве, говори нам да су основне одлуке и усмерења ране Цркве (у корист мисионарења међу паганима, а против гностицизма) донете ни под каквим другим ауторитетом, до оних који има Дух Свети. Међутим, вођство Духа није једнако са индивидуализмом, емоционалношћу и анархијом. „Ред“ је

био једна од главних брига апостола Павла (види: 1. Кор 14;40), ред који изражава управо саму природу хришћанске заједнице. Управо је овај „ред“, заснован на светотајинској природи Цркве, изражен у општем прихватању „краљевске епископије“. Помесна евхаристијска заједница је Тело Христово; њен вођа је образ Самог Господа и он је одговоран за исправно учење као и за пастирско руковођење заједницом.

Међутим, управо зато што његова улога не произилази из некаквог личног правног „овлашћења“ које је њему лично Христос дао, већ из дејства Духа на читаву заједницу, епископ не може да поседује личну непогрешивост. Његова учења и одлуке се морају

упоређивати са онима других његових колега. Јединство које се може приметити у учењу свих епископа свуда је управо главни аргумент у корист истинске „апостолске традиције“ онако како је свети Иринеј оставио у *Adv. haer. III*. Регионална сагласност је стога ауторитативнији знак истине него мишљење једног епископа, и општи консензус је највиши ауторитет у питањима вере.

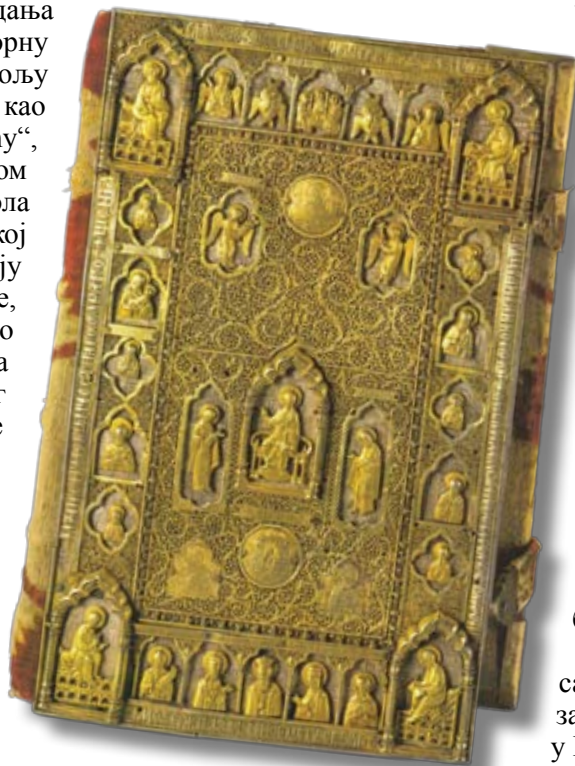
Ова еклисиологија је основа институције која регулише живот хришћанске Цркве већ много векова – сабора.

Следеће тврдње о природи сабора имају извесну важност за нашу анализу „ауторитета“ у Цркви:

1. Сабори су били зборови епископа који су се састајали да би се

суочили са одређеним проблемом црквеног живота (хиротонисање нових епископа за упражњена места и разматрање доктринарних или дисциплинарних питања) и они нису представљали трајну или институционализовану власт над Црквом. Ова првобитна улога сабора је очигледно другачија од концепта који су имали западни „саборници“ који су замишљали сабор као владајући комитет који поткопава и замењује папу. Првобитни сабор, међутим, је суштински потпао под библијску категорију „сведока“. Слагање по одређеном питању се сматрало за показатеља воље Божије кога је Црква требало да прихвати са расуђивањем и да га тестира поредећи га са другим „показатељима“. Светим Писмом, предањем, другим саборима.

2. Сабори се нису управљали правилом већине када су биле у питању значајне одлуке.³ Мањина је или морала да се сложи са одлукама или да буде изопштена. Ово није била једноставна „нетолерантност“, већ уверење да је Дух *заиста водио* Цркву, и да неко ко је члан Цркве није никако могао да му се противи.

3. Одсуство правних гаранција које би обезбедиле „права мањине“ у саборским одлукама, није значило да је већина била непогрешива *ex sese*. Историји су познати многи „псеудо-сабори“ које је Црква касније одбацила када је прихватила став презрене мањине, или чак и изолованих сведока истине. Случај Атанасија или Максима Исповедника су добри примери тога. Саборска одлука је морала бити „прихваћена“ од стране читаве Цркве да би се сматрала истинским изразом предања. Ово „прихватање“, међутим, није било неки општи референдум или израз мирске „демократије“ за разлику од клерикалне „аристократије“. Оно је једноставно подразумевало да никакав ауторитет не ниподаштава човекову слободу да верује или да не верује. Свака саборска одлука је подразумевала *ризик вере*, и није имала намеру да потисне тај ризик у другима. Сабор у Халкидону није никада „прихваћен“ од стране великих група источних Хришћана. И Халкидонци и не-Халкидонци су преузели „ризик“ шизме у име онога што је за њих била хришћанска истина. „Прихватање“ сабора не треба разумети у правним категоријама. Оно једноставно додаје ауторитет саборног „знака“ и, такође, подразумева чињеницу да је једини крајњи ауторитет у Хришћанској цркви сам Дух.

4. Удруживање са Римским царством је подразумевало сарадњу између државе којом управља закон и Цркве чија унутрашња структура није била правна већ светотајинска. Држава је стога стално настојала да присили Цркву да се изрази у правним терминима који су разумљиви римским властима. Постепено, чисто правни елементи су почели да продиру и у процедуру и у одлуке сабора. Међутим, када је реч о најважнијем питању, питању вере, цареви никада нису успели да натерају рану Цркву да се изрази кроз правну прецизност и регуларност што је било карактеристично за римски сенат. Међутим, у очима државе, Васељенски сабори су требали да одиграју управо ту улогу: да обезбеде цару јасну формулу вере којој ће потом царска потврда дати правну и обавезујућу снагу. У стварности, Црква никада није у потпуности применила ту процедуру. Сабори нису били признавани упркос царским потврдама, и оно

што ми данас називамо „доктринарни развој“ је био један органски процес у коме су историјски, политички, социјални и културни елементи играли одређену улогу, али је Дух остао једини признати крајњи ауторитет.

5. Истинска природа „доктринарног развоја“ је јасно показана у одлукама оних сабора који су коначно признати као „васељенски“. Никада ни један сабор није настојао да промовише „нову догму“. Напротив, сваки од њих је потврђивао да се његове одлуке не разликују од претходних дефиниција (види, нпр., 7. канон из Ефеса, 331). Халкидонски оци изјављују у уводу своје чувене дефиниције да је Символ

вере из Никеје „довољан за савршено познавање и потврду побожности, јер даје савршено учење о Оцу, Сину и Светоме Духу, и излаже Оваплоћење Господа“. Нова дефиниција је неопходна само зато што „неке особе“ покушавају да „пониште проповедање истине својим личним јересима“. Другим речима, доктринарна дефиниција се посматра само као ванредна и екстремна мера, као серум за јерес, а не као циљ по себи. Она је стога различита од истине, која је „апостолска“, тј. присутна експлицитно или имплицитно у свести Цркве од апостолских времена и заснована на апостолском сведочанству.

Све ово нам говори да ауторитет Цркве нити потискује нити умањује слободу. Он управо позива на слободу потврђујући верност Бога Његовом Новом Завету са човеком и објављује да је, у складу са условима овог новог завета, Бог заиста непрекидно присутан у Цркви. Његово светотајинско присуство укључује такође и Његово присуство у Истини, и сусрет са новим животом приликом крштења чини учешће у Богу могућим и приступачним. Хришћанско поимање ауторитета искључује слепу послушност и претпоставља слободно и одговорно учешће свих у заједничком животу Тела (тј. Цркве). Светотајинска природа Тела, међутим, одређује различитост у службама. Епископство је нарочито задужено за дефинисање историјског континуитета и консистентности хришћанског јеванђеља („предање“), као и хоризонталне опште заједнице свих унутар једне Цркве („јединство вере“ и светотајинска заједница).

напомене:

1) Цитати су узети из чувеног памфлета А. С. Хомјакова: *Quelque mots d'un chretien orthodoxe sur les confessions occidentales* (Paris, 1853).

(2) Едвин К. Хоскинс, *Четврто Јеванђеље* (London: Faber and Faber, 1947).

(3) Принцип правила већине јесте примењиван, међутим, на мањим или дисциплинарним питањима током пост-константиновског периода, када је повезаност са државом захтевала присуство правних елемената у црквеној администрацији.

(наставиће се)

превела: Катарина Кесић

Црква као место настанка Петокњижја

Објављујемо део из магистарског рада «Историјат проблема Петокњижја» протојереја Рајка Стефановића, одбрањеног у Београду, на Православном богословском факултету Српске Православне Цркве

итање настанка Петокњижја, његовог формирања, у суштини је питање настанка и формирања Светог Писма, како Старог тако и Новог Завета. Међутим, постанак старозаветног канона далеко је мање осветљен од питања постанка новозаветног канона. Стога је врло интересантно направити паралелу у смислу да се постанак старозаветног канона посматра у оквиру оних принципа о којима говоримо када је у питању настанак новозаветног канона.

Ово чинимо због тога што је данас готово опште прихватљиво да је новозаветни канон настао у Цркви и за Цркву. Ако и старозаветни канон може да се подведе под исте критеријуме којим смо одредили настанак новозаветног канона, то значи да можемо тврдити да је и старозаветни канон настао у Цркви и за Цркву, наравно старозаветну.

Ова чињеница је веома важна, јер ако је то тако, а ми мислимо да јесте, онда то имплицира веома важне последице по ауторство како Петокњижја тако и осталих књига Старог Завета.

Настанак новозаветног канона био је један веома дуг и сложен процес. Мислити да је канон настао одређеном саборском или неком другом формалном одлуком, не одговара истини. Канон је поникао у свести Цркве која је кроз тај канон потврђивала аутентично учење Господа Исуса Христа, односно учење Светих Апостола.¹ Критеријуми на основу којих је Црква одређивала који је спис канонски а који не, били су у основи следећи:

1. Учење Цркве чувано је у Светом Предању;
2. Јавно читање на богослужењу;
3. Апостолско ауторство и сагласност са апостолским учењем и предањем.²

1. На првом месту гледало се на учење тог списка и његов однос према Светом Предању, које је доживљавано као начин преношења божанског откровења у времену преко Цркве (1 Тим 6, 20). Контекст Предања јесте контекст историје спасења, а то значи да су апостоли, њихови ученици и њихови наследници стављени у простор делања Светога Духа и то у Цркви.³ То значи да је у Цркви још пре настанка новозаветних списа постојало једно ауторитарно предање од кога се није удаљавало. То предање је, у ствари, сама основа новозаветних списа, посебно Еванђеља. Да би то било јасније, треба имати на уму да се првим обраћеницима у хришћанство није давала никаква књига из које би учили о истинама хришћанске вере, већ су од апостола и апостолских ученика били усмено поучавани. Током времена јавила се потреба да се један део Светог Предања запише и тако су почели настајати Свети списи, што ће на крају резултирати настанком канона, односно Светог Писма и то се

десило веома рано. Већ друга генерација хришћана била је упућена на новозаветне списе као извор божанске науке Господа Исуса Христа и његових апостола. Да ли овај критеријум може да се примени на старозаветне списе? С м а т р а м о да може и то з а с н и в а м о на следећим чињеницама.

Пођемо ли од напред изнете тврдње да је Предање у суштини контекст историје спасења, простор делања Духа Светога, произилази да за Предање знамо не само у Новом, већ и у Старом Завету јер историја спасења, историја бриге Божије за спасење света и човека почиње од првородног греха (1 Мој 3, 15), односно у извесном смислу од постања света. Ако пођемо од опште претпоставке да је Мојсије био први записивач Светих списа, то значи да Јевреји као народ Божији, односно да изабрани народ као старозаветна црква све до краја XIII века пре Христа нису имали записане Свете списе, већ су своју веру заснивали на Предању. На том старозаветном предању до Мојсија видимо да се вера Јевреја заснивала на вери у Бога који је творац света и човека, који човека ствара са назначењем да постане Бог по благодати. Човек одбацује Божију позив, долази до првородног греха, али се брига Божија за свет и човека наставила. Бог обећава Месију (1 Мој 3, 15), изабира нарочите људе преко којих се у Израилу очувала истинита вера (1 Мој 5, 3-32). Господ изабира и спасава праведног Ноја и преко њега чува праведни остатак који ће очувати веру у једнога Бога (1 Мој 6-9; 9, 26; 11, 11-31). Господ изабира Аврама и обећава Авраму велико потомство и све благослове неба и земље, односно спасење (1 Мој 12, 3). То обећање се потом преноси са колена на колена до праоца Јакова који испуњен том вером, такође указује на Месију који ће доћи, и то Месијанско ишчекивање преноси на свога потомка Јуду и на све потомке његове док не дође Месија (1 Мој 49, 10).

Дакле, непосредно пред Мојсијево појављивање можемо рећи да на историјској позорници постоје предањске (незаписане) основе на којима се заснива вера Израилја и на којим Мојсије започиње свој рад (5 Мој 18, 18-19).⁴

Старозаветни списи, у првом реду Мојсијево Петокињје и те како су утемељени на старозаветном Предању које је и одлучујуће утицало на садржај Мојсијевих списа. Замислимо само како би реаговали Израилјци да им је Мојсије говорио да не треба да верују у једнога Бога.

2. Читање на богослужењима било је од посебног значаја. Богослужење у раној Цркви одвијало се, и по форми и по садржају, по узору на јеврејско богослужење. Јевреји су на богослужењима читали старозаветне списе: Закон и Пророке (Дап 13, 15), јер су те списе сматрали речју Божијом, дакле светим и надахнутим. Читањем новозаветних списа, о чему говори апостол Павле (1 Сол 5, 27; Кол 4, 16; итд.), упоредо са овим старозаветним списима, водило је томе да се и њима постепено призна тај божански ауторитет. Поред тога, видимо да се и сам Христос, а потом и апостоли, често у својим беседама позивају на Стари Завет у којем је све проречено и наговештено. На пример: Мт 5, 17; 26, 31; 16, 16; Дап 3, 18; Гал 3, 29; Фил 3, 3; итд.⁵

Дакле, то су јасни показатељи да је Свето Писмо Старог Завета било значајан критеријум. Мада старозаветни канон није био закључен у време Господа Исуса Христа, постојале су збирке списа које су сматране светим. Ту првенствено мислимо на Закон и Пророке, али и Псалме, о чему јасно сведочи еванђелист Лука (Лк 24, 27; 24, 44). Ово је веома битно јер је Свето Писмо Старог Завета књига која се, по речи блаженог Августина⁶, у Новом Завету открива у свој својој лепоти и смислу.

Наравно да ове и остале збирке Светих списа које су настале касније нису чуване само у једној помесној Цркви, напротив. Из Посланица апостола Павла видимо да он тражи да, поред адресата, ове посланице буду прочитане и у другим местима: *И кад се ова посланица прочиша код вас, учиниће да се прочиша и у Лаодикијској цркви, и ону ишћо је ишћана у Лаодикију да ви прочишћате* (Кол 4, 16). Свакако да су их верни са радошћу слушали и да су желели да их имају уз себе и да их тако чешће читају. Значи, већ веома рано ти новозаветни списи су преписивани, односно умножавани и чувани у већем броју помесних Цркава.

Сигурно да свака помесна Црква није имала исту збирку Светих списа, уосталом није је ни могла имати због околности у којима се Црква налазила у првим вековима. Ту и лежи узрок разлика које су утврђивање канона помериле за трећи, односно дефинитивно четврти век, када је ишчезла и последња сумња у свих двадесет и седам новозаветних књига.

И овај критеријум се више него очигледно може применити на старозаветне списе. Овде још јасније видимо да су управо кроз читање на богослужењима новозаветни списи задобијали ауторитет који су старозаветни списи већ имали, а тај ауторитет су имали управо и због тога што су читани на богослужењима. Шатор састанка, Храм, (касније синагога) за Јевреје је био центар целокупног како религиозног тако и интелектуалног живота њиховог народа. Отуда су Свети списи, нарочито Петокињје и Пророци, били одређени за читање на богослужењима.⁷

О том читању старозаветних списа на богослужењима као и њиховом чувању ради читања имамо бројна сведочанства попут: 5 Мој 6, 6-20; 27, 8-11; 31, 9; 31, 24-26; И Нав 24, 25-26; 1 Сам 10, 25; Пр 25, 1; 2 Цар 22, 8.

3. Критеријум апостолског ауторитета, апостолског учења и предања више је него разумљив ако се има на ум да су апостоли били сведоци свега оног што је Христос радио, при чему они нису све записивали већ је много тога преносено усменим путем тако да су апостоли сведочили и писмено

и усмено по речи апостола Јована: *А има и друго ишћо учини Исус, које када би се редом ишћисало, ни у сами свјетш, мислим не би могле сшћати написане књиге. Амин* (Јн 21, 25). Да су апостоли били сведоци не само дела него и речи Христових, сведоче нам и Дела апостолска: *Све вам ишћоказх да се ишћако ваља ишћудити и ишћомагати немоћнима, и ойшмињати се ријечи Госшћода Исуса коју он рече: много је блаженије давати нећоли узимати* (Дап 20, 35)⁸. Дакле, ученици Христови били су чувари дела и речи Христових. Те речи Христове биле су, у ствари, основни канон Новог Завета који је био присутан пре било какве литературе коју је требало канонизовати.⁹

Томе у прилог сведочи Папије, епископ јерапољски (75-150), који је сигурно имао сва

четири Еванђеља и који каже: **Ако ујознам сѣтарије ученике, ја их ујиѣтам о речима сѣтаријих иѣа је Пеѣтар или Андреј рекао, или Филиј или Тома или Јаков или било који од следбеника Христѣових. Мислим да ми оно иѣо се може наћи у књиѣама не дойриноси више неѣо оно иѣо долази од живе речи.**¹⁰

Отудане чудиштосу апостолика очуваритих речи уживали такав ауторитет. Да је тај ауторитет био тако велики сведочи и максима: **Иѣо је аѣосѣолско иѣо је канонско, иѣо не може биѣи ѣризнаѣо као дело аѣосѣола иѣо није канонско.**¹¹ Могло би се, без опасности од грешке, рећи да су Свети списи у почетку уживали ауторитет првенствено као списи који садрже **Светѣ речи Исуса Христѣа**. С друге стране, апостоли су примаоци Духа Светога који се на њих излио на дан Педесетнице (Дап 2, 1-4), при чему треба нагласити да је у Цркви постојало дубоко уверење да су апостоли били Богонадахнути и да су од Бога одређени да напишу оно што су видели и чули и да отуда имају и право и дужност да уче верне у Цркви у име Христово. То веома сажето и јасно наглашава апостол Павле у речима: **Јер ја ѣримих од Госѣода иѣо вам и ѣредадох, да Госѣод Исус ону ноћ у коју биваше ѣредан узе хѣлеб** (1 Кор 11, 23).

Апостолско ауторство опет не треба разумевати као неки аутоматизам за прихватање неког списка. Наиме, јављао се и велики број списка који је лажно носио име неког од апостола, али ти списи нису примљени у канон. Дакле, сам спис без подршке одговарајућих приоритетних ауторитета, у првом реду свих помесних Цркава, није био довољан.¹²

И овај критеријум, иако на први поглед неприменљив, јер апостоли нису писали Стари Завет, и те како има своју применљивост на настанак старозаветног канона. Косу у суштини апостоли ако не следбеници Господа и сведоци Божијег откровења, Божијег присуства у народу Божијем. Управо то су старозаветни писци. Они пишу као сведоци Божијег делања у народу Божијем, као сведоци Божијег уласка и присуства у историји. Ти писци су људи које заједница (Црква), како новозаветна тако и старозаветна, препознаје и признаје као верне сведоке Божијег делања. Ти писци су богонадахнути, како старозаветни (2 Мој 34, 27; 4 Мој 11, 25; 11, 17-25; 5 Мој 34, 9; Суд 6, 34; 11,

29; 13, 25; 14, 6; 14, 19; 15, 14; 1 Сам 10, 6; 16, 13; 19, 21-24; 2 Сам 23, 2; 1 Цар 18, 12; 2 Цар 2, 16; Ис 2, 1; Јер 30, 2; Јез 1, 3; 6, 1; Ам 3, 8; 7, 14-15; Мих 1, 1), тако и новозаветни (Лк 1, 15; 1, 41; 1, 35; 1, 67; 2, 25-27; 4, 1; 4, 18; 24, 49; Јн 7, 39; 14, 26; Дап 1, 8; 1, 16; 1 Сол 2, 13; 2 Птр 1, 20-21; 2 Тим 3, 16 итд.).

Ако овоме додамо и семитски начин схватања ауторства где се аутором списка не сматра онај чија је рука то написала, већ онај од кога потичу мисли, идеје, садржина, онда смо на домак одговора на питање да ли је могуће да Петокњижје не напише Мојсије, а да се не оспори његова богонадахнутост?

Ми сматрамо да је могуће ако пођемо од тога да је писац (писци) човек од Бога надахнут, сведок Божијег откровења, Божијег присуства у народу Божијем којег је Црква (строзаветна/новозаветна) препознала као таквог и из тог разлога прихвата његов спис као аутентичан израз откровења Божијег. Суштински је важно поменути да савремена новозаветна тумачења овог проблема иду управо у том правцу. Свима је знан проблем ауторства Посланице Јеврејима светог апостола Павла¹³.

Иако је дуго времена владало непоколебиво мишљење да је апостол Павле писац ове посланице (Б. Хајгл, М. Дал Медико, А. Вити, Н. Н. Глубоковски и други), данас је то мишљење углавном напуштено. Тешко је, ако је уопште и потребно, оспоравати чињенице попут разлике у стилу, језику, христологији између ове и осталих посланица апостола Павла. Ко је њен аутор тешко је одговорити јер за то нема одговарајућих података, међутим, ко год то био, Црква ову посланицу сматра богонадахнутом.¹⁴

Сматрамо да се апсолутно исти став може заузети и по питању Петокњижја Мојсијевог, као и по питању других књига, како Старог тако и Новог Завета. То наравно не значи да сада свакој сумњи по питању ауторства неког старозаветног или новозаветног списка треба повлађивати и то правдати оваквим схватањем ауторства. У коначном смислу то јесте тако, али то никако не значи да ми и помишљамо да тврдимо да је критеријум ауторства био небитан приликом примања неког списка у канон Светих књига Старог као и Новог Завета. Црква, како старозаветна тако и новозаветна, је и те како водила рачуна ко је писац списка који треба да уђе у Цркву, али никада

то ауторство није апсолутизовано издвојено од осталих горе наведених критеријума. Везивање за једног конкретног писца који се наводи по имену долази само отуда што је Црква ту личност доживљавала као верног носиоца сведочанства о Божијем деловању у историји. Да ли је то био Мојсије?

Свакако да јесте и то је разлог због којег се и Петокњижје приписује њему, али да ли то значи да је у историји старозаветног Божијег откровења било само неколико аутентичних сведока Божијег деловања у историји (Мојсије, Исус Навин, Самуило, Давид, Соломон, Јездра, Немија)?

Сматрамо да је далеко вероватније да је таквих личности било неупоредиво више, при чему је дело наведених писаца било тако велико да је просто засенило остале писце који су коначно уобличио како Петокњижје тако и остале књиге Старог Завета.

Полазећи од ових ставова можемо рећи да су достигнућа - ставови и аргументи римокатоличке егзегетске школе (о којима је раније било речи) по питању настанка Петокњижја за нас најприхватљивији. Наиме, нема никаквога разлога да се ови резултати као научни ставови (попут резултата из других библијских наука као што је библијска археологија) не прихвате. Наравно, прихватање тих резултата није никакво прихватање римокатоличке теологије као православне. Разлике у богословљу остају и на Цркви Истока и Запада је да ту рану на телу Христовом зацеле.

Коришћење научних открића *Запада* од стране *Источног* као и коришћење научних открића *Источног* од стране *Запада* може само да користи, под условом да се та научна открића тако и третирају. То значи да ми никако не обоготворавамо науку у смислу да нашу веру утемељујемо на научним открићима и поставкама. Другим речима, Свето Писмо је за нас у целости богонадахнуто, то је књига записаног откровења Божијег, књига Цркве, а ова хипотеза као и друге које смо поменули само су један научни покушај да се објасни процес формирања Петокњижја. Будући да је тај покушај дело човека, он увек носи димензију несавршенства и тиме увек уводи могућност једне друге, савршеније и боље теорије, која претходну или одбацује или само делимично прихвата.

Дакле, ове теорије (које смо поменули у претходном тексту) доживљавамо и видимо само као различите модалитете формирања Светог Писма. Будући да за нас Свето Писмо у сваком случају остаје књига Цркве, то и сваку нову теорију која уважава ову чињеницу можемо узети у разматрање.

Поменута блискост са римокатоличком егзегетском школом значи и прихватање свих њених позитивних страна, али исто тако значи, и повлачи за собом, и сагледавање њених негативних страна као и потребу да се траже даљи одговори на сва neodговорена питања и на све слабости ове теорије која за нас није никакво коначно решење проблема настанка Петокњижја, већ само *добра радна хипотеза*.

Напомене:

1 То никако не значи да се Христово искупитељско дело своди на некакво учење ма како оно узвишено било, али с друге стране порука и поука Христова не може се запоставити.

2 Емилијан Чарнић, *Ојшћи увод у Свећо Писмо Новоџ Завейџа*, Београд, 1973, стр. 38-39.

3 Др Јован Брија, *Речник православне теологије*, Београд, 1999, стр. 411-416; Давиер Леон - Дуфоур, *Рјечник библијске теологије*, Загреб, 1993, стр. 719-734.

4 О тумачењу ових такозваних *месијанских местија* (1 Мој 12, 3; 49, 10; 5 Мој 18, 18), као и о тумачењу уопште месијанског смисла Старог Завета види: Др Тихон Радовановић, *Еволуција месијанске идеје у Старом завету*, Београд, 1925.

5 Владимир Вукашиновић, *Лек бесмртности*, Нови Сад, 1994, стр. 79-88.

6 Реч је о чувеној изреци Блаженог Августина: *Novum Testamentum in Vetere latet, Vetus Testamentum in Novo patet*, што значи Нови Завет у Старом се скрива Стари Завет Новим се открива.

7 Др Тихон Радовановић, *Палестински канон Старог Завейџа*, Богословље, 1930, св. 3, стр. 183. Роџер Т. Беквит, *Јеврејска позадина хришћанског богослужења*, Логос, 2003, стр. 163-178.

8 Овде је реч о такозваном *Аграфу* - цитату богонадахнутих речи који се не налази у новозаветним канонским књигама. Аграфа у Новом Завету има пет од којих два имају своје паралеле у Еванђељима (Дап 1, 4-8; Лк 24, 45-49; 1 Кор 11, 24-25) док код остала три (Дап 20, 35; 1 Сол 4, 15; Откр 16, 15) паралелу имају само речи *Блаженије је давати неџо ђимаџи*. О овоме види: Емилијан Чарнић, *Ојшћи увод у Свећо Писмо Новоџ Завейџа*, Београд, 1973, стр. 62.

9 The Interpreters dictionary of the Bible, New York 1929, стр. 522.

10 *Исћо*, стр. 522.

11 *Исћо*, стр. 525.

12 *Исћо*, стр. 528.

13 О проблему ауторства посланице Јеврејима види: др Емилијан Чарнић, *Увод у Свећо Писмо Новоџ Завейџа*, Манастир Благовештење, 2005, стр. 316-325; Др Јоанис Каравидопулос, *Увод у Нови Завет*, Београд-Шибеник, 2005, стр. 251-254.

14 О овоме више види: др Јоанис Каравидопулос, *Увод у Нови Завет*, Београд-Шибеник, 2005, стр. 254.

ТЕОЛОГИЈА ОЧЕКИВАЊА

Неки теолошки коментари на есхатологију Никео - Цариградског Символа Вере

Овај рад професора Атинског универзитета Константина Скутериса је прочитан 16. новембра 2005. године на Међународној богословској конференцији Руске Православне Цркве „Есхатолошко учење Цркве“, одржаној у Москви од 14. до 17. новембра 2005. године

Питање есхатологије

Године 1964., немачки професор Јирген Молтман објавио је важну књигу под насловом *Теологија наде*. У овом делу, Молтман је поново покренуо питање хришћанске есхатологије; он сам је увео и био жесток поборник такозване „динамичке“ есхатологије. Према његовом ставу, есхатологија образује динамичку основу за објашњење Божије икономије према човеку и свету као и свих историјских поступака као целине. Једно од основних начела „динамичке“ есхатологије је да посматрање историје кроз лупу есхатологије открива дубину, вредност и динамичност историјске стварности.

У својој књизи, протестант Молтман је повезао есхатологију колико са христологијом толико и са историјском реалношћу. Он је схватио читаву расправу о нади у контексту философске мисли свог времена. У ствари, идеја писања књиге *Теологија наде* је настала кроз књигу *Das Prinzip Hoffnung*, коју је написао немачки философ Ернест Блох, а објављена је 1959. године. Идеје које се налазе у Молтмановој књизи о нади нису само изазвале обнављање расправе о *eschata*, последњим стварима, већ су такође и допринеле процењивању историјских покрета у светлу есхатолошког савршенства. Стога су уједно и добро позната „теологија револуције“, и подједнако добро позната „политичка теологија“, у великој мери признале да се историја и тумачи и потврђује својим крајем. Крај историје даје значење, обогаћује и баца светло на садашњост. *Есхатон*, крај времена, је *entelechia* историје.

Идеја наде, као есхатолошка категорија, подстакла је даљу теолошку расправу, не само међу реформисаним црквеним теолозима, већ уопштеније, у ширем хришћанском контексту. Пример за ово је Комисија „Вера и поредак“, при теолошком одбору Светског Савета Цркава у којем учествују право-

славни, римокатолици и протестанти. У периоду од 1971. до 1974. године, када је блаженопочивши отац Јован Мајендорф био председник и почивши професор Никос Нисиотис члан, одбор је за свој предмет којим ће се бавити одабрао пасус „Оправдајте наду која је у вама“. Овај наслов је алузија на Свето Писмо, 1.Петр 3, 15: „...свагда спремни са кротошћу и страхом на одговор свакоме који тражи од вас разлог ваше наде“.

Иако је Комисија „Вера и нада“ наглашавала црквени и антрополошки значај наде, није занемарила њену есхатолошку димензију. Кроз допринос, највероватније православних учесника, одбор је подвукао то да чињеница која се тиче црквених и антрополошких питања не може да се одвоји од есхатолошке теологије, пошто су и једна и друга засноване на есхатологији. На основу тога било је наглашено да историја и мета-историја чине целину. На овај начин, Црква, кроз веру, предокуша у садашњости оно чему се нада као очекиваном и долазећем. То јест, последње ствари, *eschaton*, су већ присутне

и оне образују историју и етос верујуће заједнице. Овај концепт уздиже историјску стварност до њене истинске вредности. Историја више није нешто непроницљиво и самодовољно већ је суштински повезана са *Есхатоном* и црпи своју праву вредност из свог краја. У последњим деценијама двадесетог века, и у праскозорју двадесет првог, у свеколиком хришћанском свету, интересовање за есхатологију не престаје. Наравно, у овом периоду смо такође видели изнатно умножавање есхатолошких девијација. У сваком случају, харизматички покрети и екстремне групе пентекосталаца, поред нарочитог усредсређивања на есхатологију, потврђују, наравно на својствен начин, да је есхатологија егзистенцијална потреба и да је упућивање на последње ствари од темељне важности, поредак који не сме да се превиди. Без перспективе краја историје, без еклисиологије и антропологије, дела у заједници и мисији губе своју јеванђелску снагу и постају облици хуманизма, робови менталитета активизма и секуларизације.

Круг Дионисија - Апокалипсис, око 1500. године, Москва

Теологија наде или теологија очекивања?

Није ми намера да дам тренутну слику *eschate*, уопштено, нити да покренем дискусију о есхатологији каква се посебно развила у последњих неколико година у хришћанским круговима. Оно за шта сам заинтересован је давање неког коментара на *теологију очекивања*, узимањем расправе о *теологији наде* за полазну тачку. Стога ће оно што следи бити у суштини теолошко посматрања Никејско-Цариградског Символа Вере из 381. године, „Чекамо [очекујемо] васкрсење мртвих и живот будућег века“, након што, наравно, дам нека објашњења о значењу термина „нада“ и „очекивање“.

Требало би на почетку нагласити да је у православном патристичком предању као целини, упућивање на последње ствари схваћено унутар извесности вере. Ово је заиста потпуно убеђење које је изражено кроз библијски термин „очекивање“ [*prosdokia*] или глагол „очекивати“ [*prosdokan*]. Ради се о „очекивању онога што наилази на свет“ (Лк 21, 26). Чланови хришћанске заједнице су они који „очекују [*prosdokontas*] и желе да скорије буде долазак Божијег Дана... Нова пак небеса и нову земљу по обећању Његовом очекујемо“ (2.Петр 3, 12-13). У Цариградском Символу Вере, глагол *prosdoko* [очекивати] је паралелан и тачно одговара глаголу *pisteuo* [веровати]. Очекивати значи веровати са извесношћу, очекивати нешто као апсолутну сигурност, у шта уопште не може бити сумње.

Постоји фина разлика између значења термина очекивање и нада. Очекивање је ишчекивање са сигурношћу, а ипак иако нада може да се идентификује са очекивањем, она једноставно може да буде психолошко ишчекивање недостижног. Свети Григорије Богослов, упућујући на ово друго значење наде, примећује да је „нада очекивање нечега што није присутно. Када то нешто не дође, исход је очај.“¹ Постоје случајеви када нада води до очаја, када она није „сигурна“ (2.Кор 1, 7), већ варљив сан. Није, стога, случајно што су оци Другог Васељенског Сабора користили у свом Символу Вере термин „очекивати“ а не „надати се“ да би упутили на метаисторијску драму. Јер оно у шта Црква верује је да шта год буде дошло на крају историјског времена није неодређено већ одређено, није невидљиво већ видљиво очима

које гледају вером и очекивањем. Свети Игњатије Антиохијски пише: „Препознај времена. Очекуј Онога Који је изнад времена – Ванвременог, Вечног, Невидљивог, Који је постао видљив нас ради.“²

Отуда, да би дали важност есхатологији која потиче из теолошког предања Истока, морамо да дамо предност фрази „теологија очекивања“, а не да одбацимо израз „теологија наде“. Очекивање укључује наду не као могућност већ као сигурност. Ова свесност о сапостојању одређене наде и очекивања у црквеном искуству се најпрецизније одражава у тексту из четвртог века, Апостолске Установе, у којем је забележено да „наду у будућу радост, не само да тражимо него је већ и поседујемо“.³ Свети Василије Велики изражава исто веровање када каже да: „У слатком и безгрешном животу уживање је већ присутно а не тражено и очекивано касније.“⁴

Стога је сигурност хришћанског очекивања испреплитана са „садашњицом“ црквене заједнице. Стварни парадокс живота хришћанина је да он или она предокуша Светог Духа, заједно са својом браћом и сестрама у Христу, овде и сада, у сваком историјском тренутку; а то је сâмо 'очекивање' његове или њене вере. Очекивање краја историје, као егзистенцијалне извесности, није одсечено од садашњости, већ кроз веру оно осветљава садашњост и даје јој вредност.

„Чекамо васкрсење мртвих и живот будућег века“

Хришћански философ и апологета, Аристид, већ у другом веку, идентификује хришћане као оне који се налазе на месту сусрета историје и метаисторије. „Хришћани потичу од Господа Исуса Христа... [и] у трагању за истином

они су је већ нашли... јер познају Бога као Творца свега, од Којег све потиче, у Јединородном Сину и Духу Светоме..., чекајући васкрсење мртвих и живот Будућег Века.“⁵ Не треба да нас изненади да је фраза „чекамо васкрсење мртвих и живот будућег века“ већ позната у другом веку, и штавише, тачно те речи су у Символу Вере. Црква је, од самог почетка свог постојања, већ функционисала као есхатолошка заједница, у којој живот последњих времена започиње, наступа и бива предокушан. Ова свесност, која је била сама прва свесност Цркве, се примећује у *Апостолским Установама*, када упућује на хришћане као „оне који су већ кроз веру пожњели вечно Царство... [и јесу] у целости наследници и причасници вољеног Сина Исуса Христа.“⁶

Јасно је да есхатолошко исповедање којим се Никејски Символ Вере завршава није самосадржана изјава, већ да је изнутра повезана са Личношћу Христовом и да своју основу налази у Господу славе „који ће поново доћи“. Очекивање последњих времена не може да се одвоји од христолошког исповедања да ће Господ Исус Христос, који је постао човек и био васкрснут из мртвих, доћи поново „са славом да суди живима и мртвима“. Ово очекивање доласка Царства је директно повезано са веровањем у Други Долазак Христов.

У истини Сина Божијег, и Њему „[који је оваплоћен] од Духа Светога и Марије Дјеве“, као што Кирило Јерусалимски примећује, „на неки начин је све двоструко“. Постоји „двоструко рођење, рођење од Бога пре свих векова, и рођење од Дјеве у пуноћи времена“. Два су доласка: „један је понизни... а други је са славом, будући“. У првом доласку Христовом, Син Божији „је био повијен пеленама“ а при Другом Доласку Он ће се „оденути у светлост као хаљину“ (Пс 103, 2). У свом првом доласку „Он је страдао на крсту и није мислио на стид“; у Другом Доласку ће доћи „са славом у пратњи анђела“. На овај начин верни „исповедају Други Долазак Христов, који ће бити славнији од првог“. Први долазак је био „показивање“ стрпљења и унижења; Други ће донети „венац Царства“.⁷

Према мишљењу Кирила Јерусалимског, чињеница да „очекујемо Христов долазак са Небеса“ обележава божанство Христа и указује на то да је његово Царство таквог поретка каквом нема равнот. У првим апостолским временима, и такође касније у животу Цркве, проповедане су есхатолошке беседе које су биле „земаљске“, то јест, људске измишљотине и фантазије. Христос, међутим, долазећи „са небеса, не са земље“ уводи царство другачијег поретка,⁸ бесконачно чак и изван историјског хоризонта и онога што он изискује. Ово Царство ће бити сабрање читавог народа Божијег, као што је живо описано у молитви Богу Оцу: „Као што је овај хлеб (који ломимо) био расејан по горама, и сабран постаде један, тако нека се сабере Црква Твоја са крајева земље у Царство Твоје. Јер је Твоја слава и сила кроз Исуса Христа у векове!“⁹

„Васкрсење мртвих“

Васкрсење је Благовест Новог Завета. Апостол Павле каже да је то „јеванђеље које вам проповедах“ (1. Кор 15, 1). Још важније, хришћанско очекивање васкрсења мртвих је засновано на Христовој трансцендентности над смрћу и потиче управо од васкрсења *theanthropos*-а, Богочовека. Садукејима, који су сумњали у васкрсење уопште, и нарочито свима онима који су нерадо прихватили васкрсење мртвих, Павле је нагласио повезаност између васкрсења Христовог и васкрсења свих, на крају историје, својом познатом реченицом: „А ако нема васкрсења мртвих, то ни Христос није устао. А ако Христос није устао, онда је празна проповед наша, па празна и вера ваша“ (1. Кор 15, 13-14). Мало ниже, Павле понавља исто Коринћанима: „А ако Христос није устао, узалуд вера ваша“ (1. Кор 15, 17). Недостатак веровања у васкрсење мртвих наговештава уствари сумњу у васкрсење Христово. Веровање у васкрсење је кључна тачка хришћанства, на којој оно почива или пада. Закључак је тако апсолутан да ако нема васкрсења мртвих, онда нема ни хришћанства.

Очекивање васкрсења мртвих означава карактер хришћанске антропологије и есхатологије и због тога је оно било укључено у Символ Вере као исповедање вере. Веровање у васкрсење мртвих потврђује хришћанску концепцију да је човек, као што то дефинише Григорије Ниски, „на границама“, то јест, он је на граници између материјалног и духовног света. Човекова душа је „бестелесна, умствена и недељива“, док је његово тело „телесно, материјално и ирационално“.¹⁰

Стога, вера у васкрсење мртвих, изван чињенице да се тиче будућег живота изван граница историје, признаје да је тело личности, као творевина Божија такође позвано да учествује у Царству Божијем. Царство Будућег Века неће бити једино и искључиво духовно стање, већ преузима и преображава читаву личност. На овај начин се хришћанско учење о васкрсењу тела супротставља гностичким и манихејским дуалистичким идејама.

У учењу отаца, посебан акценат је дат чињеници да после васкрсења, на крају историје, тела неће изгубити своју својственост и остаће права тела; биће нетелесна и нетљена, духовна и слободна од густо-

Свети апостол Јован Богослов, манускрипт Хиландир, 14. век

*Страшни суд, фрагмент
фреске из Успенског сабора
Москва, 1642-1643.*

не и тежине физичке твари. Неће имати несавршенства, трагове времена, неће подлегати законима материјалних, земаљских тела и неће бити замрачена и ограничена многим разним неопходностима која оптерећују тела пре васкрсења. Тела васкрсења ће бити стварна тела, без, међутим, природних несавршенстава, без

пропадљивости и без смрти. Тела васкрсења ће бити слична онима пре пада, и због тога је васкрсење названо преласком из пропадљивости у непропадљивост, као повратак из стања телесности у првобитно људско стање. „Тако и васкрсење мртвих: сеје се у распаљивости, устаје у нераспаљивости. Сеје се у бешчашћу, устаје у слави; сеје се у немоћи, устаје у сили. Сеје се тело душевно, устаје тело духовно“ (1. Кор 15, 42-44).

Хришћанско веровање у васкрсење мртвих је изазов човековом разуму, јер он или она тешко пристају на такву парадоксалну замисао, ону која заиста ставља на пробу његове умне границе. Ово природно противљење овом провокативном учењу је изражено у ономе што су „извесни епикурејски и стоички философи“ рекли у Атини када је Павле „проповедао Христа и васкрсење“: „Шта хоће овај празнослов да каже?“ (Дела 17, 18) Ипак, оно што превазилази границе људског ума је суштинско питање за Цркву. Коначно васкрсење мртвих није, наравно, самостално виђење Цркве. Оно је непосредно и суштински повезано са Личношћу Исуса Христа, који је већ кроз своје васкрсење „као Човекољубац, подигао Адама, заједно са целим човечанством“.¹¹ Својим устајањем из смрти, Христос је утврдио нови пут људској историји, Он је „сваком телу отворио пут у васкрсење из мртвих“.¹² На овај начин Христос је постао нови Адам. „Јер пошто је кроз човека смрт, кроз човека је и васкрсење мртвих. Јер као што у Адаму сви умиру, тако ће и у Христу сви оживети“ (1. Кор 15, 21-22).

Васкрсење мртвих има, као што сам већ напоменуо, христоцентричну основу; оно је последица васкрсења Христовог, дар и исход Христовог уништења смрти. Ако је први Адам отворио врата смрти кроз избор своје слободне воље, други Адам је донео живот свету кроз своје унижење (kenosis), своје самопонижење. „Јер као што у Адаму сви умиру, тако ће и у Христу сви оживети. Но сваки у своме реду: првенац Христос, потом, о Његовом доласку, они који су Христови“ (1. Кор 15, 22-23). Стога су васкрсење мртвих и живот Царства засновани на Божијој свемоћи. Као при стварању света, када је свемоћна Реч Божија призвала све из небића у биће, на аналоган начин Он ће позвати мртва тела у живот.

Мртва и распаднута тела, кроз Божије посредовање, биће поново призвана у живот. То неће бити стварање ни из чега, већ повратак у живот за оне који су прошли кроз болна врата смрти. Ипак, чак иако стварање тела неће бити поновљено, постоји аналогија између стварања и васкрсења. Као када се приликом стварања Дух Божији „дизаше над водом“ (Пост 1, 2) и даваше битије, образ и облик творевини, тако ће се у васкрсењу, кроз Његову силу, распадну-

ти делови и раштркани остаци мртвих тела спојити и бити оживљени.

„Живот Будућег Века“

Есхатологија Никејско-Цариградског Символа Вере је заокружена упућивањем на „живот Будућег Века“, живот који ће пратити васкрсење мртвих и Последњи Суд. Живот „Царства које је припремљено од постања света“ (Мт 25, 34). Како ће квалитета бити овај живот? Какав ће карактер имати очекивани Век? Очигледно је да не можемо да имамо јасну свест о овом Царству, које ће бити небеско и бескрајно, које је изван димензија простора, каквог ми опажамо, и изван тока времена које наговештава промену и измену. Треба очекивати, с обзиром да живимо унутар стиснутих граница времена и простора, да не можемо да имамо било какву свест о вечности. Наше знање о Будућем Веку може да буде једино ограничено, не толико због тога што Будући Век још није дошао и што с тим у вези немамо никакво искуство, већ зато што величина дара, славе и љубави Божије која ће држати скупа овај живот, не може истински да се појми, схвати или опише.

Апостол Павле, који је имао откривењски предокус живота „Будућег Века“, чуди се над даром који је примио и потврђује своју немогућност да опише овај живот чак и на нејасан начин. Уствари, он није чак могао ни да буде сигуран где се ово откривење десило. „Да ли у телу, не знам, да ли изван тела, не знам, Бог зна...“ (2. Кор 12, 2) Једино чега је Павле свестан је да „би однесен у рај“, и да је „чуо неисказане речи које човеку није допуштено говорити“ (2. Кор 12, 4).

Живот Будућег Века, неизмењив и без димензије описан је у Писму као „будућа слава“ (Рим 8, 18), „слава небеска“ и био је схваћен на Истоку више као динамично путовање и преображење „из славе у славу“ (2. Кор 3, 18) него као статично духовно стање. Кападокијски оци, који су били блиско повезани са радом Другог Васељенског Сабора, наглашавају идеју заједнице или саучествовања у Богу, која ће у потпуности одредити стање васкрсле личности у Будућем Веку. У овом јединственом односу, у „овом очекиваном животу, који је једноставан и

јединствен“, где зло „не постоји“, Бог ће бити све за човека. Заједница са Богом испуниће сваку човекову потребу. Када овде говоримо о 'потребама' не мисли се наравно на човекове земаљске потребе, већ овде очигледно користимо језик аналогije и говоримо на „божански начин“.

Другим Христовим Доласком, изван чињенице да ће грех и смрт бити протерани једном и заувек, све потребе и жеље биће испуњене. Свети Григорије Ниски користи симболику да би описао живот Будућег Века и напомиње да ће живот у вечном Царству Божијем бити све за човека: „све што изгледа неопходно за живот, на аналоган начин, ће бити додељено човеку на божански начин. Тако ће Бог да буде храна, наравно у оној граници у којој можемо говорити о Богу као о храни, пићу, оделу и склоништу, ваздуху, месту, изобиљу, радости, лепоти, здрављу, сили, мудрости, слави, блаженству и чему год добром и потребном људској природи. Све ово говоримо, наравно, на божански начин тако да свака личност може да научи да када је са Богом има све, имајући Бога. Имати Бога не значи ништа друго до бити сједињен са Њим.“¹³

Нека крајња запажања о важности очекивања

Црква, као заједница верних, обитава у свету који је често испуњен уништавањем, поделама, насилјем и смрћу. Унутар овог света самоусредсређености и несигурности Црква оваплоћује живот Царства. На овај начин, будуће Царство Божије је кроз Цркву представљено свету. Црква, као икона и предокушање Царства којег „знамо делимично“ (1. Кор 13, 12), такорећи оваплоћује у историји и предокуша, кроз силе Утешитеља Који је подржава, изобиље мира, измирења, љубави и заједнице. Ово значи да Црква, као „мало квасца“, који „све тесто укисели“ (1. Кор 5, 6; Гал 5, 9), може, на свој начин и својим етосом да нагласи онима који су далеко и онима који су близу да дар живота није омеђен ниским границама наших биолошких димензија.

Теологија очекивања, онако како је изражена и изнад свега како је доживљена на Истоку, води нас ка другом, новом виђењу човековог живота и историје. Живот има вредност не зато што је омеђен одређеним границама, већ зато што се у и кроз њега уводи безграничан живот Будућег Века. Оно што нам је Православље дало, као што је изражено речима отаца, је то што оно види садашњост из угла последњих времена, што кроз призму краја историје гледа према њеном току. На овај начин очекивање је интегрална чињеница хришћанског постојања. На православном Истоку не може да се замисли хришћанска стварност којој недостаје одређена нада да су последња времена већ, кроз Духа Светога, пробила у историју и преображују је.

Сва порука Цркве је стално понављање да су садашњица и Будући Век заједно у личности Христовој. Свети Симеон Нови Богослов то напомиње: „Христос је почетак, Христос је средина, Христос је савршенство; Онај који је на првом месту и који покрива све. Он је и у средини и на крају и

на почетку... Христос је све и у свему.“¹⁴ Оваплоћени Син Божији је у својој Личности постигао не само сусрет створеног и нествореног, већ и, као последицу, времена и вечности. Црква верује да је кроз Васкрсење Христово димензија времена, каква је потврђена биолошком смрћу, већ уздигнута на нову каквоћу живота. Ово веровање је сажето у Химни Васкрсења: „Христос васкрсе из мртвих, смрћу уништи смрт, и онима у гробовима живот дарова.“

Сусрет времена и вечности, то јест преображење димензије времена из тока који води ка смрти у ток који води ка животу је предокушан у Цркви сваког тренутка и на сваком месту у њеној евхаристијској заједници. Учествовање у Евхаристији уздиже заједницу верних од времена кретања и нетрајности до литургијског времена, то јест до времена које је увек присутно и трајно. Евхаристијска заједница, то јест Црква, је најснажнији показатељ да је живот последњих времена садашња стварност хришћанског постојања. У евхаристијској заједници очекивање живота Будућег Века се сведочи егзистенцијално и еклисиолошки. „**Чекамо васкрсење мртвих и живот будућег века**“. Овај етос је живо изражен у евхаристијској молитви из Учења дванаесторице Апостола (Дидахи).

„Благодаримо Ти, Оче Свети, за свето Име Твоје које си настанио у срца наша, и за познање и веру и бесмртност, које си нам објавио кроз Исуса Сина Твога. Теби слава у векове! Ти си, Владико Сведржитељу, све створио ради Имена Твога, и дао си храну и пиће људима на уживање, да би Теби благодарили; нама пак даровао си духовну храну и пиће и живот вечни кроз Сина Твога. Пре свега благодаримо Ти што си Моћан. Теби слава у векове! Спомени, Господе, Цркву Твоју, да је избавиш од сваког зла и да је усавршиш у љубави Твојој; и сабери је од четири ветра, њу - освећену, у Царство Твоје, које си јој припремио. Јер је Твоја сила и слава у векове! Нека дође Благодат Твоја, и нека прође овај свет. Осана Богу Давидову! Ако је ко свет, нека приступи, а ко није, нека се покаје. *Маран ата!* (=Господе, дођи!) Амин!“¹⁵

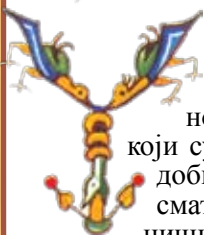
превели са енглеског
Маријана и Срећко Петровић

Напомене:

- 1 *Етичке песме*, 2, 34. PG 37, 956A-957A
- 2 *To Saint Polycarp*, 3
- 3 Геласије Кизички, *Црквена Историја*, 2, 7, 20
- 4 *Омилије на Псалме*, 1,5.
- 5 *Апологија*, 15, 1-3.
- 6 Књига 1. Увод.
- 7 *Катихезе*, 15, 1.
- 8 *Катихезе*, 4, 15. Види такође *Катихезе*, 15, 26-27.
- 9 *Didache*, 9.
- 10 *In Canticum Cantorum* 11
- 11 *Осмогласник*, Глас 1., Вечерња суботе, стихира
- 12 Молитва Анафоре на Литургији светог Василија Великог
- 13 *In Illud...*
- 14 Симеон Нови Богослов, *Поглавље* 3, 1.
- 15 *Дидахи*, 10.

ЗЛОУПОТРЕБЕ У ДУХОВНИЧКОЈ ПРАКСИ

На седници Светог архијерејског синода Руске Православне Цркве од 28. децембра 1998. године, којој је председавао Патријарх московски и све Русије Алексije, размотрени су све чешћи случајеви злоупотребе од стране извесних пастира од Бога им дате власти да "свежују и раздрешују" (Мт. 18, 18), и донете одговарајуће одлуке. Иако је од тих одлука Светог Синода сестринске Руске Православне Цркве прошло већ десетак година, мишљења смо да је корисно предочити их и нашој црквеној јавности

последње време учестали су случајеви злоупотреба у духовничкој пракси, који се негативно одражава на стање црквеног живота. Неки свештенослужитељи, који су у Светој Тајни Свештенства од Бога добили право да духовно руководе паством, сматрају да овакво право означава безграничну власт над душама људи. Превиђајући

чињеницу да се односи између духовника и духовних чеда морају градити на основу узајамног поштовања и поверења, овакви пастири преносе чисто монашки појам беспоговорног потчињавања послушника старцу на узајамне односе између мирјанина и његовог духовног оца, мешају се у интимна питања личног и породичног живота парохијана, потчињавају себи паству, заборављајући

на богодаровану слободу на коју су призвани сви хришћани (Гал. 5, 13). Овакви недопустиви методи духовног руковођења прерастају у извесним случајевима у трагедију за човека који се поверава духовнику, пошто он своје неслагање са духовником преноси на Цркву. Такви људи напуштају Православну Цркву и неретко постају лак плен секташа.

Извесни духовници грађански брак проглашавају за незаконит или захтевају да супружници који су много година живели заједно, али услед ових или оних околности нису обавили венчање у храму, раскину брак. Дешава се да духовник инсистира на разводу брака уколико један од супружника није православне вере. Има духовника из монашког чина који забрањују својој духовној деци ступање у брак и приморавају их да се замонаше, позивајући се на аргумент да је монаштво тобоже изнад брака. Неки пастири-духовници особама које живе у "невенчаном" браку не дозвољавају да се причесте, поистовећујући

такав брак са блудом; забрањују својој духовној деци ступање у други брак, образлажући ту забрану тврдњом да Црква, наводно, осуђује други брак; забрањују супружницима развод у случајевима када због одређених околности породични живот за њих постаје немогућ.

Има и случајева када пастир "не даје благослов" некеме од својих парохијана да се ожени или уда из побуда љубави, него предлаже да се "по послушању" брак склопи са особом коју препоручи сам пастир.

Такође има случајева да пастир забрањује верницима да прибегавају медицинској помоћи, да их спречава у вршењу њихових грађанских дужности - учествовању у изборима, служењу у оружаним снагама. Неки пастири намећу верницима одређене политичке погледе. Има духовника који школовање у световним просветним институцијама сматрају "непотребним" или штетним по спасење. Овакви захтеви не само што осујећују право сваког хришћанина на доношење самосталних одлука, него долазе у сукоб и са важећим законодавством.

Учестали су случајеви стварања таквих црквених заједница чији ће се живот градити на ауторитету пастира који гради такву заједницу, при чему ће се његов ауторитет додатно поткрепљивати негативним односом према црквеној јерархији, као и према другим пастирима и парохијским заједницама. Такви пастири заборављају да је њихов задатак да људе приводе Богу, а не да групишу парохијане око себе самих. У парохијама овога типа ствара се атмосфера властите изузетности, неспојива са духом саборности на коме се темељи Православна Црква.

Донете су следеће одлуке:

1. Имајући у виду учестале жалбе мирјана на канонски неоправдане поступке појединих пастира, неопходно је свештеницима који врше духовничку службу указати на недопустивост приморавања или придобијања верника, мимо њихове воље, за следеће поступке и одлуке: ступање у монаштво; прихватање било каквог црквеног послушања; давање било каквих прилога; ступање у брак; развод или одбијање ступања у брак, изузев случајева када брак није могућ из канонских разлога; одбијање супружанског живота у браку; одбијање служења војске; одбијање учествовања у изборима или вршења неких других грађанских дужности; одбијање медицинске помоћи; одбијање стицања образовања; ступање на посао или промена радног места; промена пребивалишта.

2. Подсетити све пастире Руске Православне Цркве који обављају духовничку службу на неопходност да у својој пракси духовног руковођења строго следе слово и дух Светог Писма и Светог Предања Православне Цркве, завете Светих Отаца и канонске

уредбе, као и на недопустивост да православни пастири уводе у духовничку праксу ма какве моралне и друге захтеве који излазе из оквира наведених уредаба, те да, по речи Спаситељевој, "товаре на људе бремена тешка за ношење" (Лк. 11, 46).

3. Подсетити све пастире-духовнике да су они призвани да својој пастви помажу саветом и љубављу, не нарушавајући при томе богодаровану слободу свакога хришћанина. Нагласити да се беспоговорно послушање, на коме се заснива однос послушника према старцу у манастирима, не може у пуној мери примењивати у парохијској пракси у узајамним односима између свештеника и његове пастве. Посебно указати на недопустивост мешања пастира у питања везана за избор брачног друга, изузев у случајевима када верници моле за конкретан савет.

4. Нагласити недопустивост негативног или презривог односа према браку, подсетивши све свештенослужитеље на правило 1. сабора у Гангри: "Ако ко куди брак и гнуша се жене верне и благочестиве што са мужем својим заједно живи, или је куди као да она неће моћи ући у Царство, да буде под клетвом". Посебно нагласити да је ступање у монаштво чин личног избора хришћанина и да се на тај чин не може одлучивати "по послушању" овом или оном духовнику.

5. Подсетити монахе на недопустивост, сходно 21. правилу Сабора у Гангри, "узимања подвижништва као повода за гордост", "преузношења у односу на оне који живе једноставно" (односно на оне који су у браку) и "увођење новина мимо Писама и црквених правила". Правило 10. истога Сабора гласи: "Буде ли се ко од девствујућих Господа ради преузносио над онима што су брак склопили, да буде под клетвом".

6. Инсистирајући на неопходности црквеног брака, подсетити пастире на то да се Православна Црква са уважавањем односи према грађанском браку, као и према онаком браку у коме само један супружник припада православној вери, у складу са речима Светог апостола Павла: "Невјерујући муж посвети се женом, и жена невјерујућа посвети се мужем" (1. Кор. 7, 14).

7. Подсетити пастире на то да се у свом односу према другом браку Православна Црква руководи речима апостола Павла: "Јеси ли се привезао за жену? Не тражи да се раздријешиш. Јеси ли се одријешио од жене? Не тражи жену. Ако ли се и ожениш, ниси сагријешио; и дјевојка ако се уда, није сагријешила. Жена је привезана законом за вријеме док јој живи муж; ако ли јој муж умре, слободна је за кога хоће да се уда, само у Господу" (1. Кор. 7, 27-28, 39).

8. Подсетити пастире на неопходност чувања особитог целомудрија и особитог пастирског опреза приликом разматрања са верницима питања везаних за одређене аспекте њиховог породичног живота.

9. Посебно указати на недопустивост праксе да пастири око себе стварају такве заједнице у којима је присутан опозициони и критички однос како према највишем црквеном руководству, тако и према другим пастирима и парохијским заједницама.

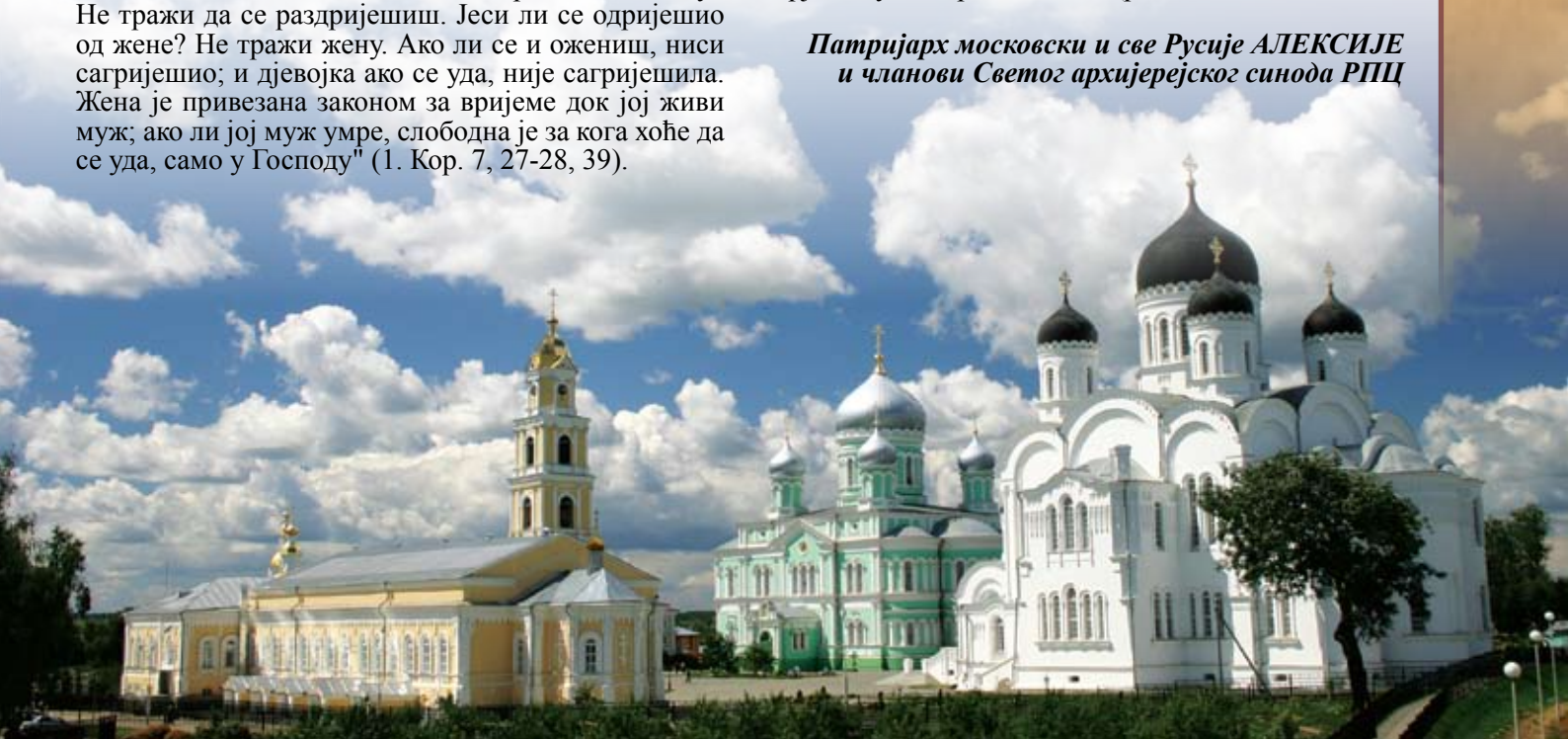
10. Нагласити недопустивост коришћења црквеног амвона за проповедање било каквих политичких гледишта.

11. Позвати епархијске архијереје да посебну пажњу обрате на то како пастири поверених им епархија остварују духовно руковођење паством. Појачати надзор за строгим држањем уредаба и норми Православне Цркве који се тичу различитих аспеката духовничке праксе.

12. Позвати вернике Православне Цркве да се обраћају свом епархијском архијереју у свим случајевима када пастир-духовник злоупотреби од Бога му дату власт да "свезује и разрешава". Подсетити православну паству на то да савети духовника не смеју бити у противречности са Светим Писмом, Светим Предањем, учењем светих отаца и канонским уредбама Православне Цркве; у случају размисоилажења оваквих савета са наведеним уредбама предност се мора дати овим потоњим. У вези са овим обратити пажњу на речи Преподобног Симеона Новог Богослова о томе на који су начин дужни да се изграђују односи између духовног чеда и духовника: "Молитвама и сузама умоли Бога да ти пошаље бестрасног и светог руководиоца. Такође и сам истражуј Божанствена Писма, а посебно практичне списе светих отаца, како би, упоређујући са њима оно чему те учи учитељ и предстојатељ, могао да ово сагледаш као у огледалу, и да упоређујеш, те да све што је у сагласју са Божанственим Писмима примаш у унутрашњост свога бића и задржаваш у мисли, а све што је лажно и туђе уочаваш и одбацујеш, да се не преластиш. Јер знај да се у ове дане појавило мноштво преластитеља и лажних учитеља".

13. Епархијски архијереји дужни су да са овом одлуком упознају свештенослужитеље, монаштво и мирјане Руске Православне Цркве.

Патријарх московски и све Русије АЛЕКСИЈЕ и чланови Светог архијерејског синода РПЦ

КРАГУЈЕВАЦ

Владика Јован диоклијски о васпитном утицају породице на дете

У организацији Духовног центра Епархије шумадијске и организације Двери српске одржано је 7. фебруара ове године предавање о васпитном утицају породице на дете. Гост предавач био је Његово преосвештенство викарни епископ диоклијски и игуман манастира Острога Г. Јован (Пурић). Испред Шумадијске епархије срдану добродошлицу госту је пожелео епископ шумадијски Г. Јован који је присуствовао предавању.

Тема је објашњавана на примерима из текста светог Јована Златоустог *О сујети и васпитању*, који још увек није објављен на нашем језику, дајући тиме допринос обележавању 1600-годишњице од упокојења светитеља, тако да су сви присутни у препуној сали Епархијског центра имали јединствену прилику да се из цитата које је наводио владика Јован упознају са наведеним текстом али и да мисли овог светитеља примене у савременом контексту.

Преко породице велика сила Божија светли свету, рекао је предавач у току излагања. Њена улога је незаменљива и пресудна, јер породица може да развије постојеће способности човека али и да негативно утиче, учинивши га неспособним за цео живот. Зато је од пресудне важности духовно и морално здравље породице. Хришћанска породица која представља предворје Царства Божијег, рекао је он, је мала домаћа црква у којој све функционише по принципу љубави и складности. У тајни љубави, која је циљ брака и коју треба стално јачати и обнављати, деца која су дар од Бога, имају своје место као извор породичне радости и духовних снага.

Православна педагогија за циљ има спасење душа, то јест обожење, па основни задатак породичног васпитања јесте религиозно васпитање, истакао је он. Развијајући педагошке принципе у васпитавању детета, а ослонивши се на познате ставове психологије и педагогије, предавач је указао родитељима на предност васпитања унутрашњости детета у односу на спољашњост. Позивајући се на речи Златоустог, занемаривање духовног развоја детета сматра правним децеубиством. Неопходно је давање личног примера и позитивне породичне атмосфере још у најранијем детињству, па чак и у пренаталном периоду, јер се живот детета још у најранијем добу опредељује према пороку или према врлини. При том је истакао разумну или расудитељску љубав према деци, као водећи педагошки принцип у породици. Љубити дете, каже владика Јован, значи знати саосећати, веровати, поштовати га, не играти се, зато што дете није играчка. Са друге стране, треба бити истрајан у искорењивању недостатака. Љубити разумно, не значи подизати егоисту са по-

трошачком психологијом и дете напунити гомилом знања ради задовољавања материјалних потерба, већ како каже Златоусти: «Ако се бојиш за дете, васпитај борца, војника за Христа. Не говорим ти о томе како би, да би га одгворио од брака, требало да га пошљеш у пустињу и припремиш за прихватање монашког живљења, већ од његовог детињства које проводи у свету поучи га да живи богобојажљиво». Слично овоме, примећује он, такав вид васпитања саветују и савремени педагози који се од наставно-дисциплинарног модела образовања крећу ка личносном, персонално оријентисаном. Нарочито је истакао важност питања казне и награде у савременој педагогији али и проблем постављања ауторитета и изграђивања навике у формирању карактера детета.

У оквиру религиозног васпитања деце велика улога припада читању Светог писма, рекао је епископ диоклијски Јован. «Као што сунце обасјава земљу после ноћног мрака, тако Слово Божије учи дете познавању Бога и љубави према Њему», речи су светог Јована Златоустог који уз то даје и неке методичке смернице родитељима у организовању разговора са децом. Као пример навео је библијске приче, јер оне у себи садрже примере из живота благочестивих људи. Златоусти предлаже, запажа предавач, да разговори буду организовани у периодима одмора од напорног учења, «управо тада са дететом разговарај и одврати га од свега детињастог, јер ти васпитаваш философа, борца и становника небеса, па му кажи: Некада давно имао отац два сина... При томе своје речи учини што пријатнијим да би оне биле пријемљиве за дете.»

Предавач је до детаља, кроз бројне примере, разматрао методе васпитавања детета у љубави и страху Божијем, да би се код њега развијало мишљење и критичко расуђивање, истичући најважније начело: Бој се Бога, а осим Њега не бој се никог.

Оливера Станчић

ПЕТКА

Архијерејска литургија и венчање

У недељу о митару и фарисеју, 17. фебруара ове године, Његово преосвештенство епископ шумадијски Г. Јован служио је Свету Литургију у храму Преподобне мајке Параскеве у Петки код Лазаревца. Оживљавајући древно предање святих апостола и отаца цркве, владика Јован је кроз Литургију обавио чин венчања, сјединивши у брачну везу Ивана Иванковића, апословента Богословског факултета из Петке и Досту, рођ. Јанићијевић из Београда.

Благословени народ окупљен око свог епископа и презивитера Цркве Божије, као око Христа и апостола, био је непоновљиво поновљени сведок

преображаја простора и времена у Божанско време и простор, у коме смо Једно Тело многи. Окупљена око Свете Живоносне Чаше, Црква Божија остварила је реч Божију да ће двоје постати Једно тело – Тело Богочовека Христа. Јер све што појединачно живи, органски се укључује у целину, у пуноћу свих Тајни Цркве, у Литургију. Само у Литургијској Чаши могуће је остварити истинско сједињење једног људског бића са другим, а тако и са самим Христом.

Изговоривши беседу на прочитано Еванђеље, владика је указао да молитва сама по себи може да има и негативан карактер, уколико бива изговарана по гордости срца. Говорећи у духу своје монашке скромности, владика Јован је поучио верни народ истинском смирености и разборитој молитви, чији су плодови „Мир и радост у Духу Светом“, као што каже апостол Павле.

ВРЕОЦИ

Канонска посета Цркви Божијој

У недељу, 24. фебруара 2008. године, храм Покрова Пресвете Богородице у Вреоцима је био испуњен свештенством, народом Колубарско-посавског намесништва и ученицима основне школе у Вреоцима и Медошевцу јер је владика шумадијски Г. Јован, уз саслужење четири свештеника и једног ђаконa, служио Свету Литургију.

У беседи којом се обратио присутнима, владика је истакао значај страшне и дивне истине којом одише прочитано недељно Еванђеље. Страшне, зато што показује да грех може да обузме свакога, а дивне, јер је покајање сила која уништава сваки грех и која нас враћа у загрљај Оца нашег Небеског. „Покајање је радовање“, каже наш народ. Владика нас је подсетио и на то да нас је Бог обдарио слободом и на речи из на Литургији прочитаног апостола: „Све ми је дозвољено, али све не користи; све ми је дозвољено, али не дам да ишта овлада мноме“. Упозорио нас је да нико није себи довољан ауторитет, а да је „далека земља“ у коју се упутио млађи син – заправо грех, који удаљава човека од Бога и да сви имамо слободу и можемо како хоћемо, али не можемо докле хоћемо. Бог чека повратак свакога човека и има бескрајну љубав према људима, то је стрпљење Божије.

Говорећи о значају чињенице да је Бог човека створио праведног, владика каже да је у данашњој јеванђелској причи такав старији син и да сваки грех удаљава човека од Бога и води у начин живота који није ништа друго до смрт. Мада смо некада далеко од Бога, Он никада није далеко од нас. Владика је потврдио да је стање праведности, мира, слоге и љубави својствено свима нама и да нам је Бог оста-

вио Заједницу - Цркву да се кроз њу спасавамо, а да тражење Бога кроз разарање Заједнице није пут Јеванђеља. Дођимо к себи, па ће нам Отац опростити.

На Светој Литургији, владика је достојанством протонамесника одликовао јереја Горана Радовановића, пароха првог вреочног и старешину храма Покрова Пресвете Богородице. За показану бригу и љубав према својој Светој Цркви, владика је Орденом војска Карађорђа одликовао Радосава Саватијевића из Вреоца, а Архијерејским граматама Хранислава Антонијевића из Вреоца и Драгана Славковића из Лазаревца. Ово свечано сабрање се наставило трпезом љубави у црквеној сали.

ДРАГОЦВЕТ

Литургијско прослављање преподобног Симеона Мироточивог

На дан када се прославља и празнује свети Симеон Мироточиви, 26. фебруара 2008. године, Његово преосвештенство епископ шумадијски Г. Јован обишао је Цркву у Драгоцвету, где је у присуству великог броја верника и саслуживање свештенства Архијерејског намесништва беличког, служена Архијерејска литургија у храму Светог оца Николаја. Владика је нарочито обрадовало учешће великог броја верника у Литургији, како у одговарању тако и у причешћу. У својој беседи, владика се осврнуо на велико смирење светог Симеона који треба да свима нама служи као образац, како у вери према Богу, тако и у љубави према другом човеку, јер нема вере у Бога ако нема љубави према Божијој творевини. Данас, када нам велики силници отимају и чупају корен, а то је за нас Косово и Метохија, преподобни Симеон нам својим животом и делањем показује како и у најтежим тренуцима треба радити, а да не изгубимо своју веру и своје хришћанско опредељење. Крст нам је наметнут, али после крста долази васкрсење.

Након Литургије, владика је обишао место у оближњем селу Шуљковац где житељи тога села имају жељу да подигну храм Божији. Владика је благословио да се на дотичном месту подигне храм и пожелео да убрзо дође и освешта ово место на Литургији. У Шуљковцу је приређена и трпеза љубави на којој се у име мештана господин Животије Јовановић захвалио владици на љубави и молитви коју има за све своје епархиоте.

Александар Гајић, јереј

КРАГУЈЕВАЦ

Предавање Радосла Љушића о кнезу Милошу Обреновићу

У Духовном центру Саборне цркве у Крагујевцу 28. фебруара одржано је предавање о кнезу Милошу Обреновићу. Гост предавач био је проф. др Радосла Љушић. Наглашавајући разлог због кога је изабрана ова тема, проф. Љушић је рекао: «Један од главних разлога за то моје опредељење је управо оно што је кнез Милош учинио за Крагујевац, с једне стране, а с друге, зато што је он по мом дубоком уверењу наш највећи владар 19. и 20. века.»

У даљем излагању, предавач је објаснио родослов кнеза Милоша, његову улогу у Првом и Другом српском устанку, јединственост његовог државничког карактера и најзначајније детаље из његове владавине. Након добро осмишљеног и успешно изложеног предавања, развила се жива дискусија у којој су нарочито истакнути неки занимљиви детаљи из живота кнеза Милоша.

Професор др Радосла Љушић, историчар и професор универзитета рођен је 22. новембра 1949. године у Истоку (Косово и Метохија). Основну школу и гимназију завршио је у месту рођења, а студије историје на Филозофском факултету у Београду (1974). За дипломски рад *Србија у револуцији 1848. године* добио је Октобарску награду града Београда за стручне радове студената. Од 1975. године ради на Одељењу за историју Филозофског факултета у Београду. Магистрирао је 1978. године темом *Намесништво прве владе кнеза Михаила (1839–1840)*. Докторску дисертацију *Кнежевина Србија (1830–1839)* одбранио је 1984. године. Изабран је у звање доцента 1985, ванредног професора 1990, а редовног 1996. године. Професор је на Катедри за Националну историју новог века. Од 2004. године ради као директор Завода за уџбенике и наставна средства. Радосла Љушић бави се историјом српског народа у 19. и 20. веку. Његова библиографија броји преко четири стотине библиографских јединица, од тога 26 посебних издања.

Зоран Врбашки, јереј

АРАНЂЕЛОВАЦ

Света архијерејска Литургија у Врбичкој цркви

Преосвећени епископ шумадијски господин Јован служио је у недељу 2. марта 2008. године свету Литургију у храму Светог Архангела Гаврила (тзв. Врбичка црква) у Аранђеловцу. Са владиком су саслуживали свештеници Архијерејског намесништва орашачког, на челу са намесником Мићом Ђирковићем, протојерејем-ставрофором.

Владика Јован је у беседи нагласио избор између два пута који се налазе пред човеком - пута Божијег, који је пут за Христа и са Христом, и пута без Христа. За који се пут одредимо овде на земљи, тим ћемо путем ићи и у Царству Божијем, када Господ дође да суди и живима и мртвима. Јеванђеље које је читано на светој Литургији, о суду Божијем, најбоље нам показује како да знамо да ли смо на правом путу. Да ли ћемо на суду Божијем стати Богу са десне, или пак са леве стране, зависи искључиво од нас. Данашње Јеванђеље нам показује која је највећа врлина коју човек треба да има. То је љубав према ближњима, којима треба да помогнемо и послужимо када год то можемо. А када ближњему помогнемо, по речима самога Господа, Њему чинимо и тако се показујемо као истински служитељи и деца Божија, која ће стати са десне стране Његове на Страшном суду. Нема, нити може бити, истинског богољубља без човекољубља, без милосрђа према гладнима, сиромашнима, болеснима. Када год другоме учинимо добро, не чинимо само њему, већ и самоме Христу, јер је сваки човек икона Божија.

Трудимо се, браћо и сестре, да имамо увек христољубља у себи, јер ако имамо христољубља имаћемо и човекољубља, а онда ће нам и пост бити лакши и милосрђе ће нам бити лакше и молитва ће нам бити лакша. Научимо се, дакле, да будемо христољубиви и човекољубиви и тако ћемо сигурно бити на правом путу, на путу Христовом, који води у живот вечни.

Након свете Литургије, владика Јован је у Орашцу венчао Слободана, сина пароха орашачког, протојереја Милисаву Симића, са супругом Марином.

Александар Миловановић, јереј

КРАГУЈЕВАЦ

Недеља православља

У првој недељи великог поста, 16. марта 2008. године у Крагујевцу је одржана свечана литија са иконама. Овај древни обичај представља спомен на победу православља у IX веку од када је овај обичај и установљен. Након вечерње службе у Саборној цркви, Његово преосвештенство епископ шумадијски Г. Јован пошао је са свештеницима крагујевачких намесништава и верним народом у литију. Литија предвођена иконама Господа Исуса Христа и Пресвете Богородице кретала се главним улицама до Крста, где је прочитана молитва, након чега је литија наставила назад ка Саборној цркви. У храму је одржано молебствије и прочитан Синодик Недеље православља. Након литије приређена је и трпеза љубави.

Након свете Литургије, парох чибутовачки јереј Жељко Ивковић је прочитао свој реферат на тему Нови човек у Христу (Колошанима 3. и 4. глава), после чега је отпочела дискусија о ономе што смо у том реферату чули, а у којој су активно учествовали сви присутни. Ово вишеструко корисно духовно сабрање завршено је трпезом љубави коју је припремио домаћин, парох шопићански, протојереј Недељко Кусмук.

КРАГУЈЕВАЦ

Православљем против дроге – предавање владике Порфирија

Православљем против дроге, наслов је филмске трибине која је одржана у Епархијском центру Шумадијске епархије у четвртак, 20 марта. Гости Епархије били су Његово преосвештенство епископ јегарски г. Порфирије, протојереј отац Бранко који руководи православним камповима за борбу против наркоманије у Епархији бачкој, а од недавно - и у јединственом пројекту у Епархији шумадијској, као и двојица штићеника ових кампова који су изнели своје трагично наркоманско искуство. Госте је, као и увек, дочекао и срдечно поздравио владика шумадијски г. Јован.

На почетку разговора, владика Порфирије говорио је о односу Цркве и света:

«Црква не само да не треба да бежи од света, да га се гнуша, него је она, будући да је у њој присутан Дух Свети, да је сам Бог ту и да смо ми удови Његовог тела - одговорна за свет. Ма колико да се свет понекад удаљава од Цркве, попут блудног сина из приче у Јеванђељу, ма колико да се понекад и противи Цркви, опет попут блудног сина, Црква је дужна да сведочи Истину том свету и има одговорност за свет. Она постоји да би спасавала свет и да би му давала живот. Имајући пуноћу истине, Црква не само да је позвана, него, заиста, и може да одговори на многа питања са којима се суочава човек сваког времена, па и нашег. Свако искушење, сва-

ШОПИЋ

Исповест свештенства Колубарско- посавског намесништва

Његово преосвештенство епископ шумадијски Г. Јован је у среду друге недеље поста служио свету Литургију Пређеосвећених дарова, уз саслуживање свештенства и монаштва Шумадијске епархије, у месту Шопићу надомак Лазаревца. Непосредно пред свету Литургију свештенство овог намесништва исповедио је игуман манастира Светог Луке у Бошњанима, високопреподобни архимандрит Алексеј Богићевић, који је након тога и саслуживао у Литургијском сабрању епископу Јовану. На литургији је био присутан велики број верних а нарочито деце, од којих се већина и причестила, што сведочи о правилном разумевању и учествовању верних ове епархије у светој Литургији. Проповед о смислу и суштини поста, покајања и нашег активног учествовања у светој Литургији, пре свега кроз свету тајну Причешћа, преузео је, у славу Свете Тројице, парох јунковачки јереј Милан Матић.

ки пад и сваки грех јесте, са једне стране одсуство смисла у животу човека који пада, али истовремено и вапај за смислом - и то можемо сви ми из свог личног искуства да сведочимо.»

Из оваквог односа Цркве и света, произашли су и православни кампови за борбу против дроге, о чему је владика Порфирије рекао:

«Управо из сазнања да Црква има лек за многе муке, болести и болове, као и због осећања Истине, то јест да смо дужни другима љубав, а нарочито онима који имају муку и проблем и који су далеко од Цркве, наша Црква и покушава да се пионирски ухвати у коштац са једним од највећих проблема модерног младог човека – наркоманијом. Мислим да ми и не знамо праве проценте, да већина младих људи, и то све млађих и млађих – јер се граница помера - долази у контакт са психо-активним супстанцима. Какве су последице тог конзумирања отрова, не треба да говоримо. Многи млади се обраћају свештеницима и овде код вас у Крагујевцу, а нарочито у манастирима, тражећи помоћ, па смо стога и основали кампове за те младе људе. Морам да кажем да се готово ништа на плану сузбијања наркоманије не чини. Нажалост, и овај проблем се посматра кроз политички кључ и не осећа се да Црква може да учврсти младе људе дајући им смисао, дајући им вертикалу, дајући им духовни идентитет.

У наставку трибине, приказан је филм који је о овим црквеним камповима снимила Телевизија Нови Сад, а потом су о искуствима говорили и њихови штићеници, који су, својим исповестима, још једном потврдили сву трагику овог великог проблема.

Исповедајући свој грех, односно своју болест, млади људи које је захватила ова пошаст савременог света, изјавили су да им се тек кроз програм црквених кампова почела да враћа савест, почео да враћа смисао за љубав према некоме, као и потреба и чежња за заједницом и искреношћу. Но, нико од њих није сакрио чињеницу да је то, наравно, и даље, велика и тешка, а многи ће рећи и - „невидљива борба”.

Гордана Јоцић

МОНАСТИР СВЕТОГ ЛУКЕ У БОШЊАНИМА

Литургијски спомен Севастијским мученицима

Његово преосвештенство епископ шумадијски Г. Јован служио је у суботу 22. марта ове године Свету Литургију у манастиру Светог Луке у Бошњанима. Тако су и ове године, на најбољи начин, прослављени Младенци – Четрдесет мученика Савастијских, једна од три манастирске славе. Епископу је, поред архимандрита Алексеја, настојатеља манастира, саслуживало шеснаест свештеника и шест ђакона, и то из неколико епархија, тако да је ово била заиста велика духовна радост која је имала врхунац у учествовању у царству Божијем. Потврда за ово је и активно учешће великог броја верника који се причешћем сјединио са Христом.

О суштинском смислу Литургијског сабрања, Часног поста и аскезе, беседио је протојереј ставрофор др Зоран Крстић, ректор крагујевачке богословије и професор Православног богословског факултета у Београду. И током овог молитвеног скупа, било је видљиво да архимандрит Алексеј улаже велики труд у градитељску обнову манастира у Бошњанима, али и још већи труд за духовну обнову благочестивог народа. Тако је овај манастир за кратко време постао духовни центар који није ограничен само темнићким крајем, већ се овде сабирају и ходочасте верници и поклоници из целе Србије.

Миломир Тодоровић, ђакон

АРАНЂЕЛОВАЦ

Предавања о вери у Петропавловској цркви

У Петропавловској цркви у Аранђеловцу 23. децембра 2007. године одржано је предавање на тему „Црквена дисциплина“. Предавање је одржао протојереј-ставрофор др Зоран Крстић, ректор Крагујевачке богословије и професор Богословског факултета у Београду.

У уводном делу предавања отац Зоран је истакао значај дисциплине у било којој људској заједници и постојања свести код хришћана да би требали да буду нечим устројени. Један од проблема са којим се посебно свештеници често сусрећу у својој служби јесте тај да људи желе да Цркву саображавају својој вери, уместо да себе прилагођавају Цркви и црквеном животу. Тако се догађа да народ цркву посматра као један верски сервис од кога потребује неку услугу, што нема никакве везе са истинским животом у Цркви, који је првенствено литургијски живот.

Три основне области на које је отац Зоран ставио акценат су: крштење, живот у Цркви и излазак, тј. повратак у Цркву (што се најчешће назива покајном дисциплином), јер се ове три области тичу саме суштине црквеног живота.

Да ли постоји неки услов за крштење?

Два основна услова без којих нема црквеног живота су вера и покајање и то су уједно и услови за крштење. Вера и покајање су наши одговори на призив Божији и ако ми не одговоримо на тај призив, зашто онда да се крстимо? Међутим, када се ради о крштењу мале деце, наравно да не можемо говорити о вери и покајању, али деца се крштавају по вери њихових родитеља. Код деце се вера и покајање пребацују на период после крштења, тј. на њихов живот у цркви. Дакле, вером и покајањем се живи у цркви, а живи се првенствено кроз свету Литургију, односно заједничарењем са Богом и са ближњима кроз свето причешће. Ако не живимо литургијским животом, не можемо се у потпуности сматрати члановима Цркве. Јер, један једини критеријум живота у Цркви јесте учешће у литургијском животу, о чему веома јасно говори 80. канон Трулског сабора: „Епископ или свештеник или ђакон или лаик (значи сви чланови Цркве) који нема никакве нужде да мора за дуже време бити удаљен од своје Цркве, него борави у граду а неће да дође на три недељне службе, ако је клирик нека се свргне (значи рашчини) а ако је лаик нека буде удаљен из црквене заједнице.“ Како неко може да

буде удаљен из цркве, да буде одлучен из заједнице? Може да буде удаљен од причешћа, јер, ако се некога не тиче много литургија, зашто онда Црква не може да га одлучи од причешћа, како би се он покајао и променио. Литургија је уједно и суд, јер они који не могу да се причесте они су под судом. Који су то преступи због којих Црква некога удаљује од причешћа? То су три основна тзв. смртна греха: убиство, прељуба и јерес. Посебно бих се осврнуо на прељубу из разлога што она данас не само да се не сматра грехом, већ се најчешће доживљава као успех. Како ми као Црква да се поставимо према томе? Можемо да у нашим животима искоренимо тај грех и да свима сведочимо да се ради о греху и то греху на смрт! У раној цркви прељубник је тек на самртној постељи могао да се причести. Можемо и требамо да се потрудимо да свет и критеријуми света не улазе у Цркву. Дакле, у Цркву се улази крштењем, живи се литургијским животом, грех некога одваја од Цркве, а кад се покаје, он се у Цркву враћа кроз покајање. А суштина покајања је у томе да човек који се покајао не чини више оно што је чинио пре.

Циљ овог излагања, по речима оца Зорана, јесте у томе да учинимо наш хришћански живот озбиљним, да би могли да напредујемо у њему. Уколико немамо свести шта се дешава, уколико не познајемо нашу веру и не знамо шта треба да чинимо, не можемо ни да напредујемо у црквеном животу.

Протојереј др Љубивоје Стојановић, професор Богословског факултета у Београду одржао је 23. фебруара 2008. године предавање

на тему „Хришћани у савременом свету“.

У уводној речи отац Љубивоје је истакао задатак хришћана да свако време осавременују вечност, сведочењем свету истине о Богочовеку Христу, који је постао човек не престајући бити Бог да би човек постао Бог по благодати не престајући бити човек.

Други задатак нас хришћана је да озбиљно и са љубављу нашим савременицима кажемо и да их покренемо да размишљају другачије, јер данас људи најмање размишљају о себи на прави начин. Данашњи човек заокупљен разним проблемима размишља о себи из једне перспективе кратког циља, а не на дуже стазе. Зато је свети Василије Велики, када су га на Атинској академији питали шта је то хришћанство, рекао: „Хришћанство је стално сећање на смрт, не страх од умирања, већ сећање на смрт, јер нас то сећање доводи до вере у вечни живот.“

Данас су људи умногоме уплашени, подељени, уствари себични. Погледајте данас породични живот, јавни живот, колико свако у оном другом види противника, непријатеља. Евентуално успемо да се подигнемо до нивоа да будемо партнери, али никако сабраћа, а све због несигурности, јер просто не можемо да дођемо да праве релације са Богом, да схватимо да Бог није ту само да кажњава и да дели неку правду по нашим мерилима. А јеванђеље нам каже: „Како желите да вама људи чине, тако и ви њима чините.“ Немамо ону праву веру, коју су показали светитељи. Наша вера се своди на „дај ми Боже ово, дај ми Боже оно“, и кад нам Бог то не испуни одмах окрећемо леђа или трагамо за неким другим начинима, али никако нисмо стрпљиви. Ми хришћани морамо да се сетимо речи светог апостола Павла: „За мене је хришћанство добитак ако сам задовољан са оним у чему сам“. Бити задовољан оним у чему си - ништа лакше а ништа теже. Ово треба на прави начин разумети. Бити задовољан не значи стати, ништа не радити. Ми требамо да откријемо наше таланте, да тако помогнемо и допринесмо нашој заједници. Да сваку функцију на послу, у друштву схватимо као служење бољитку, а не као испуњавање наших жеља.

Александар Миловановић, јереј

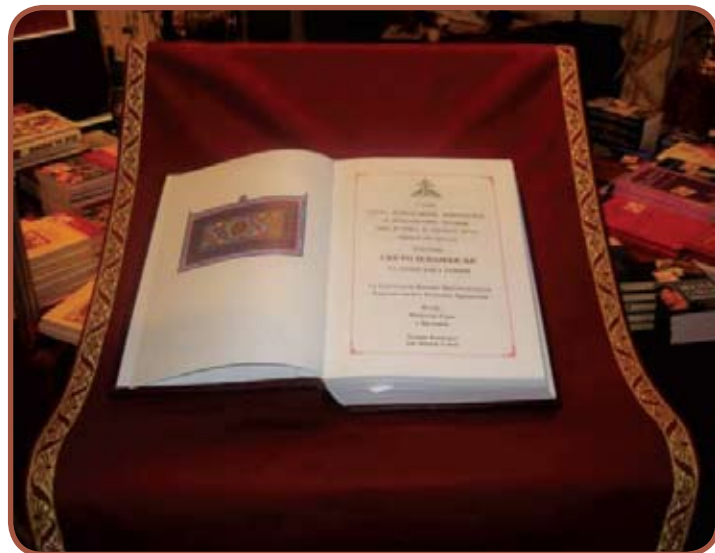

КОНАТИЦЕ

Исповест свештенства намесништва бељаничког

У петак, 21. марта, у храму Св. апостола Томе у Конатицама, одржана је исповест свештенства Архијерејског намесништва бељаничког. Исповедник је био архимандрит Јевтимије, старшина манастира Јошаница. После исповести свештенства епископ шумадијски Г. Јован је служио Свету Литургију Пређеосвећених дарова. После Литургије, реферат на тему «Смисао и значај празника», је прочитао јереј Василије Спасојевић, а затим су епископ и свештеници дискутовали о поменутој теми и текућим проблемима намесништва.

Дарко Павловић, ђакон

КАЛЕНИЋ НА НОВОСАДСКОМ САЛОНУ КЊИГА

У периоду од 13. до 18. марта ове године, Издавачка установа Каленић Епархије шумадијске, у организацији Централног магацина, наступила је на 14. Међународном Салону књига на Новосадском сајму.

У конкуренцији више од 120 излагача, епархијска издавачка установа је имала запажен наступ на коме је, поред већ познатих наслова, представила и своја новија издања – Слобода морала, Проблем зла, Теме хришћанске етике, Језик и православна духовност...

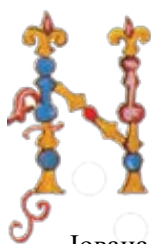
Сам наступ Издавачке установе Каленић протекао је у знаку великог јубилеја шест векова манастира Каленић. Током седам сајамских дана посетиоци су имали могућност да се на епархијском штанду, поред великог броја књига упознају са широким избором црквених предмета, светих сасуда, богослужбених књига као и великим избором црквених сувенира. Велико интересовање посетилаца за књигама са богословском тематиком потврђује да су издања Каленића од изузетног значаја за црквену мисију. Успостављени су бројни контакти са представницима књижара и библиотека који наговештавају успешну сарадњу у дистрибуцији епархијских издања и часописа.

Салон књига, са пратећим манифестацијама, отворила је "у славу књиге" књижевница и редитељка Вида Огњеновић. Током трајања Салона књига, организовано је четрдесетак разних промоција и сусрета са писцима, представљени су бројни нови наслови или библиотеке, као и актуелне тенденције у примењеном стваралаштву. Према информацијама организатора, Салон књига је посетило више од 30.000 посетилаца.

Већ традиционално учествовање наше епархијске установе на сајамским манифестацијама показује да се, у години у којој прославља 30 година постојања, она сврстава међу водеће црквене издаваче.

Ненад Пантић

О ОВОЗЕМАЉСКИМ И ЈОШ ВАЖНИЈИМ ПИТАЊИМА

Макон освајања града Сера у септембру и Свете Горе у новембру 1345. године, краљ Душан ће, осим Солуна и његове околине, под својом влашћу имати већи део Халкидичког полуострва. Душанов продор на југоисток одвијао се истовремено са грађанским ратом у Византији између Јована V Палеолога и Јована VI Кантакузина, који је започео 1341, после смрти Андроника III. Још два догађаја из овог времена битно утичу на политичке, црквене и културне прилике у Византији и Србији: исихастичке распре и Душаново проглашење царства (1346), уз анатему од цариградског патријарха Калиста неколико година касније.

Десетогодишње Душаново управљање Светом Гором као да није било наметнуто, јер је цар поштовао затечено устројство са традиционалном аутономијом, док је монаштво признавало његову власт, помињући и даље византијског цара на првом месту. У светогорским архивима остао је помен да су се монаси обраћали цару Душану у својим парницама, од његове канцеларије зависили су истражни поступци и извршавање пресуда. Најугледнији Светогорци (прот, сви игумани и старци саборски) присуствовали су крунисању у Скопљу на Васкрс 1346. године. Специфичан однос краља Душана, потоњег самодржца, и Свете Горе, најбоље објашњава такозвана општа повеља свим светогорским манастирима из 1345, по којој су монаси Стефана Душана називали својим царем и господарем, али не и царем Ромеја. Б. Ферјанчић и С. Ђирковић (*Стефан Душан*, Београд 2005) истичу далекосежни смисао јединственог уговора српског краља и светогорског прота у Кареји: „Овим јединственим документом Света Гора је први пут у својој историји признала власт владара који није био василевс Ромеја. Општа хрисовуља настала је вољом и интересом обеју страна: српски краљ је добио драгоцено признање легитимности власти у освојеним градовима и крајевима који су раније припадали царству Ромеја, као и над самом Светом Гором, а атоски манастири су могли да одахну од бројних невоља које је дуги грађански рат доносио њиховим бројним поседима расутим у широком залеђу Свете Горе, али и у другим крајевима царства.“

Осмомесечни боравак цара Душана са царицом Јеленом и краљем Урошем (од августа 1347. до априла 1348) на Светој Гори, и поред тога што у већини аренги повеља манастирима истиче да је одувек желео да се поклати светињама и духовницима, био је мотивисан прагматичнијим разлозима – склањањем од епидемије куге. Док је обилазио и ктиторски даривао манастире, атонски монаси су речју и испосничком праксом подржавали исихастичко учење свог некадашњег сабрата Григорија Паламе, активно се укључујући у живу распру између паламита и варлаамита. И поред признања Паламине одбране Православља на Сабору у Цариграду 1341. године, две године доцније почиње поновни прогон. Палама

два пута доспева у тамницу са знањем антиисихастички расположене царице Ане Савојске, која ће га ипак, током расплета грађанског рата, ослободити. Опет је на Сабору у фебруару 1347. његово догматско схватање званично признато, да би одмах затим био изабран за солунског митрополита. Зилоти који држе град, а као активног чиниоца грађанског рата, не пуштају га у други град Царства, што је разлог његовог поновног повлачења на Свету Гору, одакле ће тек 1350. године отићи да преузме своју митрополитску катедру.

Филотеј Кокин, у два маха цариградски патријарх (1353-1354, 1364-1376), још као хераклијски митрополит постаје важна личност исихастичког спора јер је био творец цариградског синодског томоса из 1351. године (на трећем паламитском сабору) о још једној исправности паламизма, једино непосредно сведочи о времену када су се на Светој Гори истовремено нашли Стефан Душан и неустоличени солунски митрополит Григорије Палама. Његов енкомион (похвала) Григорију Палами (објавио D. Tsamis, Солун 1985, делимичан превод на српски, Н. Радошевић, Византијски извори за историју народа Југославије VI, Београд 1986) садржи сведочанство савременика и учесника, како се није остварила идеја цара Душана да великог православног богослова „придобие за своју власт“.

Душан је најпре, као претедент на ромејски световни примат, али и као важан фактор грађанског рата у Византији, Палами рекао да је срамотно како га Ромеји прогањају и не дозвољавају му да преузме катедру Цркве у Солуну. Разумљиво је и зашто је могао да нуди, што је својствено сваком самодржцу са универзалистичким претензијама, на поклон многе градове, цркве и богате области са много годишњих прихода. Такође, јасно је зашто све то Палама није могао да прихвати и пређе у његову службу, јер је он прави светогорски монах, исихаста. Као што се могло претпоставити, одговорио је да „ми немамо потреба ни за политичком влашћу, ни за областима, ни за приходима, ни за зарадом, ни за великим благом... Зато, што се нас тиче, није потребна сва та твоја прича о многим и великим поклонима и богатству“. Мада су Паламине речи, имајући у виду његов духовни лик, очекиване, историја зна да је он остао, што је увек и био, верни присталица Јована Кантакузина.

Патријарх Филотеј даље саопштава како је исихастички првак ипак био принуђен да као његов

Цар Душан, манастир Јесеново, 1346/49. године

изасланик оде у Цариград Јовану V и Кантакузину. Даље калкулише да је посредничка мисија само била изговор, а да је Стефан Душан уствари желео да утицајног духовника, ватреног присталицу ромејске и константинопољске доминације, удаљи из своје интересне сфере, јер би могао „запалити код своје сабраће ватру расположења према онима“. Није тешко разумети да патријарх коме није била страна политичка комбинаторика, придаје превелики значај црквеним личностима у профаним питањима.

Путеви Григорија Паламе и цара Душана укрстиће се и више година доцније, када је страдални митрополит био у турском заробљеништву које је трајало од марта 1354.

до јула 1355. године, учествујући, иако сужањ, у верској дискусији са представницима ислама. Турски емир Орхан држао га је у ропству, све док за њега нису платили откуп „неки Трибали и Далмати“, што значи да су то учинили Срби из Душанове државе.

Списи Григорија Паламе и његовог апологете патријарха Филотеја још током њиховог живота и у току полемике о правоверности исихастичког учења, превод се на српскословенски језик, што значи да је окружење Стефана Душана било упознато са већином паламистичких идеја (I. Kakridis, *Codex 88 des Klosters Dečani...*, München 1988; Д. Богдановић, *Каталог ћирилских рукописа манастира Хиландара*, Београд 1978). Има и доказа о непосредном укључивању српске стране у дијалог о Божанској суштини и Божанској енергији. Зато не треба да чуди што се у аренги једне Душанове повеље манастиру Хиландару (ва лето 6856 / =1348/, индиктиона 1) одсликавају актуелни паламистички ставови: „Часнодолично и доброделатно и доброразумно јесте увек узаслати славу Богу у Тројици, то јест Оцу и Сину и Светом Духу, једином божаштву, јединој сили, јединој природи, једином сушаштву, нествореном, непромењеном и несмешаном, тросаставном и беспочетном и једнакославном и јединопрестолном, од којег просија светлост неизрециве славе.“ (Издање: *Одабрани споменици српског права*, ур. А. В. Соловјев, Београд 1926; превод на савремени језик Ђ. Трифуновић)

Теологија и изрази из аренге врло су сагласни са Паламиним ставовима, на пример у његовом *Исповедању православне вере* сусрећемо изразе *јединопрестолни, сабезначелни, једино божанство, несаздани, трисаставни, учинивши нашу природу једночасном и јединопрестолном* (В. Радунувић,

„Исповедање православне вере“ светог Григорија Паламе, Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, 1981-1982, Београд). Исходиште аренге у Паламином учењу видимо и у следећим одломцима: „Јер то све јесте једно Божанство Трију обожаваних Лица, суштина, воља, сила, енергија и остало, не као да је све то једно и међусобно сасвим неразликујуће се и да је све само суштина – јер то је схватање Варлаамовог неразумља – него је то све јединствено и неизменљиво (истоветно) сагледавати у Оцу и Сину и Светом Духу“ (Из *Треће посланице Акиндину*, према: А. Јевтић, *Онај Који Јесте...*, Теолошки погледи, 1-3, Београд 1985). „Раздељује се /Бог/ пак по

енергијама, сједињен будући по Ипостасима, јер свака од енергија јесте Отац и Син и Свети Дух... Тако се очувава несливеност Ипостаси, пошто се Сав оваплоотио Бог и тако им се сав неизменљиво сјединио, проузрокујући им спасење кроз страдање (Свога) тела“ (А. Јевтић, *Онај који јесте...*).

Синтагму „просија светлост неизрециве славе“ из аренге Душанове повеље Хиландару, као сврху исихастичке праксе, али и значајни чинилац учења Григорије Паламе, препознаје и Ђ. Трифуновић (*Цар Душан о свом боравку на Светој Гори*, Ис-

точник, VIII, 31-32, Београд 1999), илуструјући то следећим Паламиним речима: „Сви поставши свецело светлост божанска, као рођени од божанске светлости, видеће Христа како божански неизрециво просијава светлошћу, Којега слава происходећа природно из Божанства, заједничка се показала и телу на Тавору, због јединства Ипостаси Његове.“ (према: А. Јевтић, *Онај Који Јесте...*).

Однос две изузетне личности Византијског комонвелта средине XIV века, видели смо, одвијао се у две равни. Непосредни сусрет активних учесника замршених овоземаљских дешавања окончао се како је налагала природа њихових послова, цар се понашао као и сваки самодржац, а духовник као сваки прави молитвеник. Други ниво њиховог сусретања био је много делотворнији: на самом почетку исихастичко учење о вечном животу у вечној заједници и заједничарењу са Богом, о личном животном удео-ништву у ономе чиме живи Бог, чак и преко прагматичног владара и освајача, укоренењу се у наше (словенско, српско, боље рећи православно) биће, да би трајући до данас, јасно и сада указивало на путеве ка нашем Христоцентричном животу.

Н. Јованчевић

ВЕЧНИ ПОБЕДНИК

Свети Георгије је несавладив, све побеђује, јер свему одолева. Безгранично одан Христу, у љубави према Христу, жртвује све. Он је праобраз мученичке жртве

етко је који светац доживео такву популарност и тако свеопшти, светски култ, као свети Георгије великомученик и победоносац. Занимљиво је, међутим, да модерна строга хагиографија сумња у историјску веродостојност повести о светом Георгију и тражи у томе тек један од карактеристичних романа средњовековног доба, са многим митским, легендарним елементима, који се иначе могу срести и у другим хагиографским и нехагиографским делима, а нарочито у народном предању. И овде је, међутим, наука кренула погрешним путем. Историјска веродостојност, историчност једне личности није само у њеном стварном, материјалном постојању, није у томе што је тих и тих година живео такав и такав човек, и умро без икакве сумње. Историјска егзистенција једне личности: личност постоји у свести људи, у историјској свести народа. Она је присутна и дејствена, и то је чињеница, историјска чињеница већ сама по себи. Постојао или не постојао човек Георгије, постоји свети Георгије, великомученик, образац сваког мучеништва. Постоји свакако и човек који је повод за легенду која се ствара столећима. Ваљда се сва синтетичка свест народа о једном типу или идеалу понашања сабере око једног лица и тада то лице постаје симбол, духовна стварност стварнија од саме биографске подлоге на којој је саграђена.

Свети Георгије, према свом житију, потиче из Кападокије од богатих родитеља, али хришћана. Отац му је страдао као мученик, па је то могло деловати на Георгија да и сам једног дана изађе на мученичко поприште. Живео је у последњим деценијама 3. века. Хришћанско опредељење оца и мајке, и његово лично, није му сметало да се посвети војној

служби, да стекне брзу каријеру и у двадесетој години постане трибун, заправо виши официр. Служио је императора Диоклецијана, великог владара али жестоког непријатеља хришћанске Цркве (284-305). Диоклецијан, уосталом, најпре није гонио хришћане. Као да није сматрао важним ширење нове религије. Тек пред крај своје владавине, тачније – 303. године, кренуо је у поход против Цркве. Гоњење је било радикално, са циљем да потпуно уништи хришћанску веру и њену организацију, Цркву. У року од две године, 303. и 304, издата су четири едикта против хришћана: прогон је захватио све слојеве Цркве, клир и прост народ; рушене су цркве, масовно ликвидирани верници, свештеници и епископи. Немилосрдно су уништавани и сви хришћани у најближој царској околини. Тако су страдали и Диоклецијанова жена и кћер.

Светом Георгију житије даје важно место у томе крвавом прогону. Одмах по првом едикту, 303. године, Георгије јавно пред царем, на своју иницијативу, призна да је хришћанин. То је моменат солидарности. У војсци је уопште било доста хришћана, и многи су у овом гоњењу доспели у дилему, шта да раде и коме царству да се приволе. Георгије је образац мученичког опредељења. И непитан, он се оглашава као хришћанин. Сада је време за отсудни бој, и официр Георгије храбро излази на бојиште. Он зна шта га чека. Диоклецијан га баца у тамницу, на муке, нељудске и страшне, какву ни машта болесног човека не може замислити. Сви облици римске и средњовековне тортуре овде су заступљени: точак, класе, камен, стругање тела, закопавање у земљу, отров и мађије. И ништа не дејствује. Тело је крваво, справе су учиниле своје, али после сваке повреде Георгије је био чудесно исцељен у трен ока, и све

је почињало изнова. Издржљивост мученика тако је добила свој пластичан књижевни израз: успомена на несаломивост у мукама оживела је под пером писца, хагиографа, и све што се могло десити испричано је као да се и стварно десило. Све муке, сва чуда, сва херојства. Најзад су и највећа чуда заступљена: Георгије васкрсава мртве и тиме осваја нове следбенике Христове вере, царицу, врховног жреца, још једну групу људи. И сви сада скупа, у повећаном броју, трпе мучеништво. Смрт, коју је одлагао Бог, сустиже Георгија тек у часу који је одређен Божијим промислом: одрубљена му је глава на дан 23. априла 303. године.

Житије или *мученије* светог Георгија препуно је чудеса која су се догодила за његова живота, у току самих мука и нарочито после његове смрти. Георгије је несавладив. Он све побеђује, јер свему одолева. Безгранично одан Христу, у љубави према Христу, жртвује све. Он је праобраз мученичке жртве, као и првомученик Стефан. Прототип средњовековног мученика: снажног, смелог, самопрегорног, такорећи нерањивог. Он побеђује аждају, симбол сотоне и пакла, као предводник ратника за правду, вечни победник.

Димитрије Богдановић

ЧУДО СВЕТОГ ГЕОРГИЈА СА ЗМАЈЕМ У ВИЗАНТИЈСКОЈ И СЛОВЕНСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ

Легенда о победи светог Георгија над змајем (аждајом) настаје у Византији знатно касније од прича о мучењима овог свеца. Познат још у античким и древним источним митовима, мотив змајеубиства се преноси у касноантичку епоху, од када су сачуване представе коњаника или императора који убија варвара. После тога Црква

том сижеу додаје симболичан смисао, идентификујући дракона са паганством. Међу подвизима читавог низа хришћанских светаца среће се и победа над чудовиштем. Међу њима су, на пример, свети Теодор Тирон, свети Теодор Стратилат, света Марина и други.

Најранији сачувани препис *Чуда светог Георгија са змајем* у византијској књижевности потиче из 12. века (Cod Angel. gr. 46). Ето зашто истраживачи претпостављају да оно није настало много раније, али о његовој конкретној хронологији нема јединственог мишљења. Прихвата се да је то позније од осталих византијских чуда овог свеца. Упркос томе, кроз столећа оно стиче изузетно велику популарност и у свести народа целог европског Истока и Запада, у предњој Азији, на Блиском истоку и Кавказу, свети Георгије се повезује управо са ликом борца против змаја. Огроман утицај у том погледу имају његове представе – како на фреско сликама и иконама, тако и у световној уметности хришћанског света. Разуме се, релативна важност ликовних уметности и књижевности различита је код различитих наро-

да у зависности од околности створених у њиховој политичкој и културној историји.

Најзначајније истраживање византијске и латинске рукописне традиције о *Чуду са змајем* је темељни рад Ј. Б. Ауфхаузера, објављен 1911. године (*Das Drachenwunder des hl. Georg...*, Leipzig, 1911 – *Bizantinisches Archiv* 5). За овај рад Ауфхаузер је при-

купио 40 грчких и 14 латинских преписа. После подробне и продубљене анализе опширног рукописног материјала, Ауфхаузер долази до категоричког закључка да је *Чудо светог Георгија са змајем* настало на грчком тлу, не раније од 11. века. По њему, древни мотив борбе између добра и зла се развија током хришћанске епохе у битку између хришћанског јунака и змаја, хтонског чудовишта. Најраније, сматра он, тај развој налази одраза у житију светог Теодора Стратилата. Управо то житије, доцније, има директног утицаја у преношењу мотива борбе са змајем на светог Георгија. Најранији сачувани препис житија светог Теодора потичу из

11. века. С друге стране, до данас сачувани преписи представљају веома разгранату рукописну традицију. Ето зашто је тешко рећи како је изгледао хришћански прототип *Чуда светог Георгија са змајем*, а покушаји да се реконструише његов текст представљали би узалудан напор.

Како се словенски преписи односе према сачуваним грким текстовима чуда? То питање постављано је у радовима старих руских слависта Кирпични-

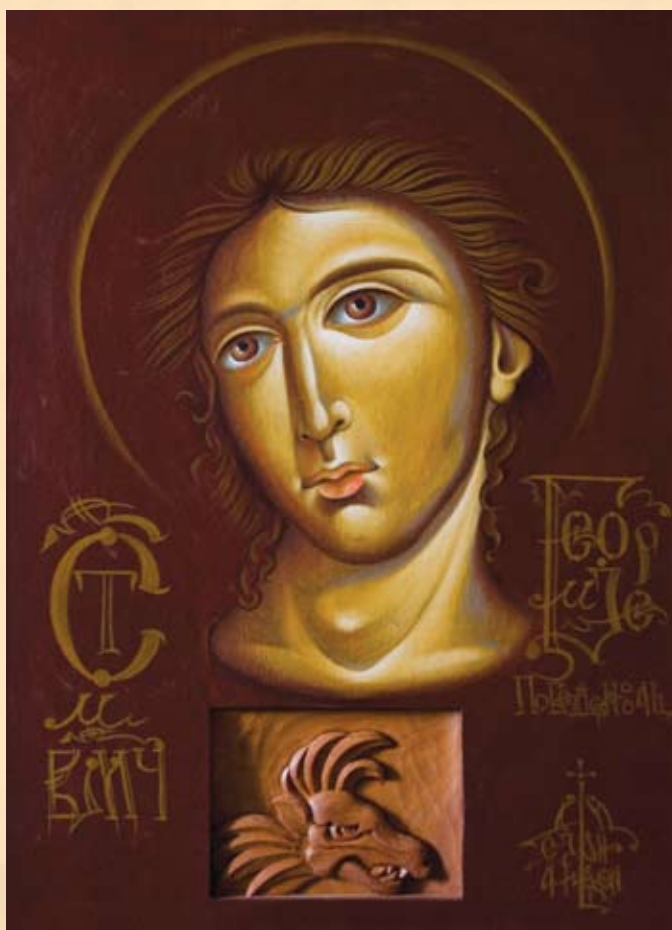

кова (1878-79) и Веселовског (1880). Најуспешнији покушај његовог решавања учинио је А. В. Ристенко (*Легенда о св. Георгију...*, Одесса, 1909) у истраживању о византијским и славјаноруским текстовима. Његова главна заслуга је класификовање и објављивање основних словенских редакција. Од јужнословенских текстова он познаје преписе у зборнику попа Драгоља (трећа четвртина 13. века) и два каснија преписа. Он указује да само по библиографским подацима познаје препис у зборнику из софијске Народне библиотеке бр. 80 (данашња сигнатура 308) из 16. века, а од преписа у зборнику из београдске Народне библиотеке бр. 104 користио је само „неколико сачуваних редова“. Осим ових, истражује и један српски препис чуда из 16. века који је објавио В. Јагић, за који претпоставља да има руски протограф. Руске преписе, којих је 52, он групише у четири основне редакције, које објављује са варијантама читања. Посебна пажња у истраживању посвећена је поређењу руских и јужнословенских текстова о чуду, као и грчких и словенских текстова уопште.

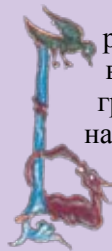
Ристенко долази до закључка да је препис из Драгољевог зборника приближно најближи грчком препису Parisinus graecus 770 из 1315. године, иако међу њима запажа и низ несагласности. Непотпуности и неке нејасноће у српском тексту он приписује грчком изворнику. Веома је важно запажање истраживача да јужнословенски преписи *Чуда са змајем* садрже епизоду са ђаволом (демоном) у другом делу и да представљају „посебну редакцију у породици словенско-руских текстова“.

У посебној глави књиге Ристенко разматра српски препис *Чуда са змајем* који је објавио Јагић. По њему, тај је текст прешао из руске књижевности у јужнословенску. После кратке упоредне анализе он га приписује другој руској редакцији. Најважнији закључак овог значајног проучавања словенских текстова о *Чуду са змајем*, јесте да су руска и јужнословенска рукописна традиција створене на основу различитих грчких првоисточника и да се развијају самосталним путевима. Тај закључак био је потврђен и у последње време (А. Стојкова), док су, међутим, кориговани неки Ристенкови закључци, који су се тицали карактера претпостављених грчких редакција од којих проистичу словенски текстови. Поново су били испитани и познати јужнословенски текстови, којих данас има више и који омогућавају сигурније закључке о историји овог дела у књижевностима балканских Словена.

Ана Стојкова
објављено у: *Чудо у словенским културама*,
Нови Сад 2000.

Поука Чуда светог Георгија са аждајом

раћо, знајмо да, иако не страдамо од некакве видљиве аждаје, као што је то било са грађанима Вирите (Бејрута), ипак свакоме од нас прети опасност да га прогута невидљива аждаја, која, по речи Божијој, „као лав ричући ходи и тражи кога да прождере“. Зато треба да се непрестано сећамо ове опасности, да будемо опрезни и да свагда држимо уз себе спремна она духовна оружја на која нам та иста реч Божија указује као на најпоузданија средства у борби са непријатељем нашега спасења. Поред тога, не заборављајмо ни то да с времена на време притекнемо светом великомученику Георгију, с молитвом да он, који је избегао становнике Вирите (Бејрута) од видљиве аждаје, нас истргне из чељусту невидљиве, погубне и смртоносне аждаје, која непрестано тражи начина да нас прождере и да нас сурва у ад, на вечне муке.

Из *Минеја за читање за сваки дан у години*,
23. април

ХРИСТОВ ПЛЕМЕНИТИ ДРУЖЕ И ПРВИ МУ БОРЧЕ

Прва ода (песма)

Сјајније од Сунца, засија сад /дан/ твога спомена, мучениче, Христов оружнице, јер ти, попут блиставих муња, сјајно расипаш зраке својих чудеса по свој земљи, светлоносни Георгије.

Непобедиви борче, Христов страдалниче, дај ми да опевам твоје муке и страдања које си јуначки претрпео, мудри, горући жудњом за Христом, са којом си радосно и живео.

Неискусан си ушао у бој, но довољно снажан и Давиду по храбрости раван, па си, као он над Голијатом, и ти однео победу над непријатељем, савладавши га хицима својих речи, победничким венцем овенчани Георгије.

Трећа ода

Сапутник нам засија, верни! Свеславни је спомендан служитеља Христовог васкрсења! Приспевши од њега заједно с њим, радосно празнујмо!

Земљо и небеса радујте се, горе и сви брегови веселите се, јер нам мученик Георгије одозго обилно излива чудеса!

Сва земља и род смртних са небом и анђеоском војском скупа се радује, јер Христов првовојник Георгије сад прелази са земље на небо.

Четврта ода

Као што се некад покрену царица Југа, тако царица Александра, задивљена, потрча да буде са тобом, мудри. Стога сада уз тебе стоји с десне стране Бога као царица.

Не подневши речи твојих прекоревања, безбожник заповеда да ти, авај, уста шибају, Георгије! Али ти, упркос томе, попут бруја зањиханог кимбала, појеш: „Христос је једини истинити Бог!“

Христов племенити друже и први му борче, свесветли светиониче васељени, пресјајна звездо, прескупочени свећњаче, будни чувару оних који те поштују, чувај нас, мучениче Георгије!

Пета ода

Две се спојише красоте – док у весељу кличе празнику Спаситељевог славног васкрсења, Црква сад песмом слави и пресељење /у небеско царство/ страдалца.

Твоје необично знамење, о чудеса изворе, слави добри Гликерије, чије си говече чудесно оживео, а њега, као живу жртву, Господу принео.

Смилуј ми се и испуни ми ум и уста похвалом, Георгије, да опевам твоју славу, јер се душа моја радује да те песмом хвали.

Шеста ода

Ево ти, богосабрани народе, још једна чила ластавица чудесно допуњује благодат пролећа – Георгије. Радујте се од сада сви заједно са њим!

Одупро си се тешким искушењима застрашивања, славни, држећи их за разметање, уздајући се у Господа и певајући, тако да се и на мучитељском точку орио глас твојих молитви.

Весли се и радуј се, зборе страдалаца – нађосте себи предводника славља – Георгија! Кличите с њим попут Давида јер – дан је Господњи!

Седма ода

О чудесима твојим хоћу да певам, но ипак се устежем, јер кад пожелим да их побројим откривам мноштво веће од песка. Стога, страдалниче, прими ову малу похвалу.

Уистину, нема земље, мора, града или пустиње где се, попут пучине, не разлива обиље твојих чудеса, мучениче. Стога се по свој земљи песмом слави твоје славно име.

Чуди се анђеоска војска твом страдању, војводи. А Цар анђела, задививши ти се, зажеље твоју красоту. Управо зато те и удостоји да вечно будеш уз Њега у Његовом царству.

Осма ода

Сакупивши химне богодуховног Псалтира, као миомирисно цвеће другог Раја, ходите, исплетимо сјајни, песмоплетни венац мученику, јер он, одневши победу, разори Сатанину силу.

Хајде, песмотворче, првопророче, реци: „Праведник је онај који процвета као палма.“ Ко је то и каква је? – Многострадални Георгије, уистину, Духом храњена биљка слатких плодова.

Дођи, појави се, похитај, пожуре, да нас, твоје гнездо, као златокрили орао, грејеш. Прими под своја крила онога који ти прибегава, јер под твојим окриљем је угодно боравиште.

Девета ода

Росите, горе, најслађу росу! А ти, изабрана света горо, весели се, играј и кличи сад од радости што нађе најбољег горочувара, великог Георгија!

Народи свакога порекла сад једногласно хвале, благосиљају и кличу: „Радуј се, Спаситељу, радости верних! Радуј се и ти, дико страдалаца, предивни Георгије!“

Поштујем зашиљене мотке, волујске жиле и ужарене чизме, целивам мучитељски точак и блаженим називам све што си током страдања поднео, Христов мучениче.

Славни Георгије, ти и мученик Димитрије, будући обојица добротинитељи и на сталној стражи, никако не касните у одгоњењу искушења којима нема броја.

Превео с грчког Ненад Ристовић, објављено у: Календар Црква 2002.

Напомена преводиоца:

Овај превод аутор посвећује вечној успомени на блаженопочившег епископа шумадијског др Саву, изузетног znalца православне химнографије и великог заговорника и покровитеља њеног превођења на савремени српски језик, коме је крсна слава био свети Георгије.

Овај веома леп канон, који је први канон светоме у грчкој служби светом Георгију 23. априла, не налази се у црквенословенским службама светом Георгију. Има акростих (без ирмоса, а укључујући богородичне) који у преводу гласи: „Из љубави, како и треба, песмом те славим, Георгије, као Давид“.

(У превод који објављујемо у Каленићу нису укључени ирмоси /узети из Пасхалног канона Јована Дамаскина/ и богородични, које је Н. Ристовић превео.)

ПРАВОСЛАВНА ИКОНА ПЕДЕСЕТНИЦЕ

Протојереј Николај Озољин, *Православна икона педесетнице, Порекло и развој њених конститутивних тема у византијској епохи*, Истина, издавачка установа Епархије далматинске, превео са француског Новак Билић

ротојереј Николај Озољин, са чијим је радом наша читалачка публика имала прилике и раније да се упозна кроз неколико публикованих краћих радова који су објављивани по зборницима и теолошким часописима, један је од тренутно најзначајнијих православних аутора који се баве проблематиком црквене уметности. Професор је на Институту Светог

Сергија у Паризу где од 1986. године води катедру за иконологију. Породица Озољин је напустила Русију 1920. године, након револуције. Завршивши средњу школу 1959. године Николај се уписује на Богословски Институт Светог Сергија и истовремено похађа иконописачку школу Леонида Александровича Успенског, чији ће ученик и блиски сарадник остати до саме кончине Леонида Александровича, 1987. године. Већ 1960. Успенски га упућује професору А. Н. Грабару на Сорбону. Грабар, ученик Кондакова и Ајналова, био је настављач руске иконографске школе. Богословске студије завршава 1964. а архиепископ Василије (Кривошеин) га рукополаже за свештеника у Хагу 1968. када постаје и асистент на Лајденском Универзитету. Године 1971. на позив митрополита Антонија (Блума) враћа се у Париз на место секретара Сурошке епархије – Егзархата Московске Патријаршије. Од 1974. предаје на Световладимирској Академији у Њујорку. 1985. године на Сорбони брани докторски рад, о настанку и развоју икона Педесетнице у Византији чији превод је пред нама. Такође је и гостујући професор на Светотихоновском Институту у Москви.

Међу научницима који се баве проучавањем византијске уметности веома мали број је оних које занима њена главна функција и место које она заузима у односу на богослужење, а такође и њен садржај, који изван њеног богословског контекста тако често остају неразумљиви, како то одлично у предговору овој књизи примећује протојереј Јован Мајендорф. Без обзира на велико интересовање које византијска уметност побуђује и у стручним али и лаичким круговима она се махом проучава, и буди интересовање на ликовном и естетском нивоу много више него на литургијском и богословском. С друге пак стране често теолозима који се баве и занимају за феномен иконе недостаје знање из историје уметности, као и методика проучавања материјалних и писаних споменика којима византолошка наука располаже. Тиме је значај рада Николаја Озољина далеко већи, ако се узме у обзир да је он првенствено теолог и свештеник а онда и историчар уметности. Захваљујући мудрости Леонида Успенског, утемељивача теолошке дисциплине која се бави проучавањем црквене уметности а која се данас све чешће назива иконологија,

а који је младог Озољина послао тада највећем стручњаку из области византијске уметности А. Н. Грабару, ми данас пред собом имамо аутора који је у свом делу повезао богословље и историју уметности на најбољи могући начин.

У уводном делу своје студије *Икона – православна литургијско и з о б р а ж е њ е*, О з о љ и н, ослањајући се на текстове отаца из времена Седмог васељенског сабора, одређује садржај иконе као превасходно догматски. Такође у овом делу нам показује да је однос између иконе и речи однос аналогije и комплементарности, што доказује њихова заједничка литургијска функција. Управо овај однос комплементарности богослужбеног текста и слике послужио је аутору као метод за проучавање настанка и развоја икона педесетнице у контексту развитка самог богослужења. Анализирајући материјалне споменике од најранијих прототипова и композиција које су на овај или онај начин утицали на формирање иконе силаска Светог Духа на апостоле, Озољин долази до иконографије празника какву данас познајемо, при томе детаљно објашњавајући све њене конститутивне елементе.

Значај овог рада није само у томе што нам до детаља објашњава начин на који је кроз векове развијана једна иконографска тема, већ и у томе што нам показује на који се начин и на којим принципима формирала и развијала уметност православне Цркве у целини, који је то принцип водио и установљавао оно што ми данас називамо иконографско предање или канон.

Књига има око две стотине страна, 106 црно белих илустрација, веома детаљно урађену библиографију, и у меком је повезу. Предговор је написао протојереј Јован Мајендорф, са чијом ћемо препоруком и завршити овај приказ: *...са радошћу препоручујем широком кругу читалаца овај рад који несумњиво заслужује високе оцене, надајући се да ће интердисциплинарни метод који је аутор израдио, убрзо постати општа одлика код што већег броја аутора.*

Дејан Манделц

Нова Издања

ПРОПОВЕД СВЕТОГ ЈОВАНА ЗЛАТОУСТОГ

Свети Јован Златоусти није писао систематски своја дела, већ су она настајала као проповеди. Говорио је из дубине срца, које је било испуњено бескрајном љубављу према Богу и човјеку. То је био човјек „златног“ срца, и управо отуда је извирала „златоустост“ његове проповједничке ријечи са снагом да покреће и препорађа људска срца

Свети Јован, изванредан познавалац Светог Писма, тумачио је науку Христову на веома јасан и разговјетан начин, трудећи се и успјевајући да буде до савршенства близак и разумљив људима којима се обраћа и да кроз своју богонадахнуту ријеч пружи непосредна упутства за спасење човјеково.

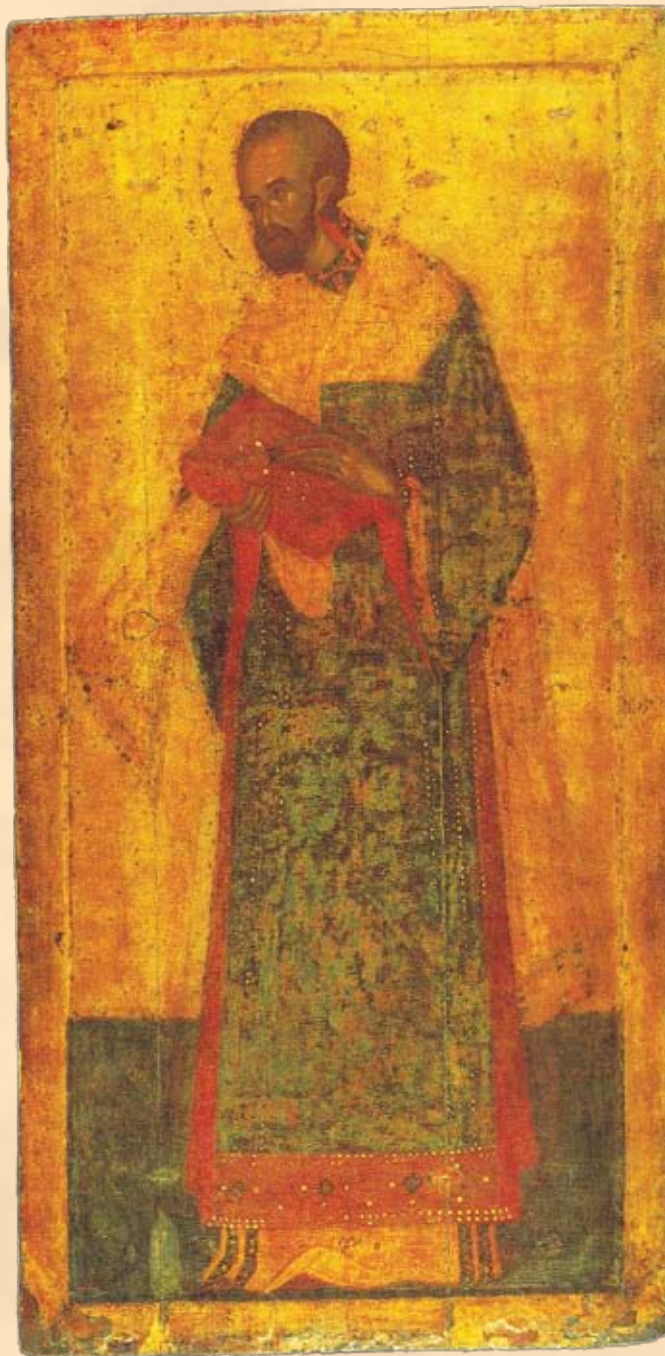
У његовим проповједима није било метафизичких спекулација, ни схоластичке усиљености, већ је он на примјерима реалног живота и горког људског искуства заснивао своје поуке, које су неодољиво проницале до човјековог срца.

Проповједничку дјелатност овог светитеља веома је лијепо окарактерисао отац Јустин Поповић, рекавши: „Благовест је све што је Златоусти рекао. Тумачећи четири Света јеванђеља, он је уствари написао пето Јеванђеље. Тумачећи светог апостола Павла, он је уствари постао други апостол Павле. Све је у њега богонадахнуто и стога све богоумдро. Његов ум пун је богоумља, његово срце пуно неба, његов дух пун Духа Светога. Када говори, он Богом говори и Божије говори“.

Златоусти је непрекидно осјећао најдубљу љубав према својој пастви и према свима људима уопште. Отуда његове проповједи одишу сталном бригом и старањем да човјека избави из ропства гријеху и да му укаже пут врлине и спасења. Приликом једне проповједи, кад је говорио о онима који нису дошли на Литургију, рекао је, да је и радостан и тужан. *Радујем се због вас који сте присутни, а тужан сам због отсутних: много јадикујем, жалим и срце ми је срушено.* Видимо да он заиста говори од срца.

Пример његове љубави према народу који му је био поверен видимо и у деветој беседи *Народу антиохијском*, када Златоусти између осталог каже: *О, кад бих с вама био увек, што више, увек с вама био, ако не присуством тела, а оно силом љубави! Јер ја немам каквог другог живота, осим вас и бриге за ваше спасење.*

У бризи за спасење сваког човека, свети Јован је полазио у свим својим проповедима од конкретних животних услова своје пастве, обраћајући највећу пажњу на опасност и искушења времена у којем је живео. Истина, човек је у свим раздобљима своје земаљске егзистенције изложен основној саблазни, да преступи Господњи закон љубави и да се отисне беспуњем греха и зла, али је исто тако тачно да свака епоха, свако време карактеришу посебни видови и облици кроз које сатана куша и заводи човеково срце. Свети Јован Златоусти је у својим проповедима имао непрекидно у виду те конкретне облике саблазни којима је била изложена његова паства

Теодан Грк - Свети Јован Златоусти, иконостаз Благовештењског сабора, Москва, 14. век

па је непрекидно покушавао, молећи и саветујући, упозоравајући и корећи, да их одврати од саблазни и на тај начин поступао је као истински духовни лекар, дајући благотворне лекове.

У време Златоустог, позоришта и циркуси били су омиљена стјеништа народа, ради којих су верни запостављали одлазак на богослужења, а сем тога, извођачи и глумци ширили су порок и саблазан на веома сугестиван и привлачан начин. Због тога Зла-

тоусти у својим проповедима оштро избличава овај вид за душу погубне разоноде, која је била укореењена и код хришћана, остављајући трагичне последице на њихов морални живот. Он је тужан јер су *ђаволска дела удостојена веће ревности* од Литургије. *Позоришта позивају сваки дан и нико не оклева да пође, нико не одбија, нико се не позива на мноштво полова. Напротив, сви тамо хитају, спремно и као да су слободни од сваке бриге... Међутим, кад треба да пође у цркву, он као да силази с неке висине и да унижава своје достојанство... У позориште, међутим, где гледа и слуша разврат, жури и не сматра да ће унизити себе ни своје богатство, ни своју племенитост.* Непрестано позива народ да долази на Литургију у Цркву. У Цркви се налази спокој и она је заједница која доноси спасење свакоме човеку. У беседи *О врлинском животу* сведочи о снази те заједнице, надовезавши се на речи самога Господа Исуса Христа: *На томе камену сазидаћу Цркву Своју и врата пакла неће је надвладати. То је зид, то је ограда, то је утврђење, то је лука и уточиште! Неразрушивост овог зида можеш да видиш из следећег. Христос није рекао да је неће надвладати само људски насртаји, него ни злонамерност пакла. Врата пакла, каже, неће је надвладати. Није рекао да неће нападати на њу, него да је неће надвладати.* Настављајући у истом духу, упоређује Цркву са лађом на мору.

Као цариградски архиепископ, Златоусти је запазио да Цариграђани чак и на Велики петак одлазе у циркус и занемарују храм Божији. То му је послужило као повод да једне године на Васкрс, у храму Светих апостола, одржи оштру проповед класичне вредности и замаха. Између осталог рекао је: *Зар не знаш да, као што ми, дајући у руке нашим слугама сребро тражимо од њих рачун до једног обола укључиво, тако ће и Бог од нас тражити рачун о данима нашег живота, како смо сваки поједини дан провели! Шта ћемо дакле рећи? Како ћемо се оправдати, када будемо оног дана упитани за рачун?*

Свети Златоусти је искусио да је проповједање моралног закона Господњег мукотрпан посао и да је успјех често неизвјестан или је, нажалост, изостао. Али овај светитељ је био апостолски упоран и ревностан и није престајао да поучава и опомиње, постижући најзад и опипљиве успехе. Био је против сваког празновања гдје је долазила до изражаја

људска лакомисленост и раскалашност, као на примјер празновање Нове године у његово вријеме, које је било пропраћено накарадностима, па је наш светитељ називао такво празновање "сатанским празницима". Наступајући тако оштро, није имао у виду само узалуд проведено вријеме, него је првенствено водио рачуна о очувању светости хришћанске породице. У овом случају он није постигао већи успех, али је апостолским жаром наставио да проповеда и једноставно, никада се није одрекао проповеди као опробаног и незаменљивог средства деловања на морално исправљање људи. О смислу и снази упорне проповеди, рекао је: *Ипак, ми нећемо одустати од наше поуке њима, јер и потоци жуборе, мада нико из њих не црпи, и врела извиру, мада нико из њих не захвата воде, и реке теку, мада нико из њих не пије. Тако треба да и онај, који говори, све испуни што од њега зависи, мада га нико не слуша. Јер и нама, којима је поверено служење речи, закон човекољубивог Бога налаже, да никад не одступимо од своје дужности, нити да ћутимо, слушао нас когод или се не освртао.*

На сваком месту био је веома осетљив на, како би ми данас рекли, грубе и уочљиве социјалне разлике његовог доба. У својим беседама често је корио богаташе који су били немилостиви и тврда срца према својој браћи која страдају у немаштини. Богаташе је излагао осуди јеванђелске правде и строго осуђивао њихову поаму за раскалашним уживањима и умножавањем богатства.

Брижљиво се старао да своје прекоре образложи и споји са одговарајућом поуком, како би и сам прекор био плодотворан и како не би представљао само декларативну осуду. Речју, не само његов циљ, него и његов метод, био је јеванђелски.

Свети Јован је био велики поборник цјеловитости и чистоте Православља и у томе смислу је често у својим проповедима избличавао јеретике и њихова погрешна учења. Међутим, он је одвајао грех од грешника, јерес као неприхватљиво учење, од човјека – јеретика. Он је био против тога да се јеретици прогањају и убијају. У својим беседама је тежио томе да јеретика доведе до познања истине. Истицао је дужност хришћана, не да од живих праве мртве, него да од мртвих стварају живе. Његов однос према Јудејима на крају се своди на тежњу да се и они приведу у крило Цркве и да се не напушта брига за њихово спасење.

Света три јерарха, византијска икона

Говорећи да је Господ Исус Христос на дан распећа, крстом отворио рај људима свети Јован каже: *Хоћеш ли да знаш која је заслуга крста? Он нам је данас отворио рај који је био закључан више од пет хиљада година, јер је у овај дан, у овај час, увео тамо разбојника... Данас ћеш - вели - бити са мном у рају.* У беседама Златоустог налазе се и дивне јеванђелске поуке о смрти, при чему он истиче, тумачећи Прву посланицу апостола Павла Солуњанима, да је жалост за покојницима својствена онима који немају наде и да превелика туга не приличи хришћанима, него незнабошцима. Нада у Васкрсење треба да прожима сав живот хришћана и отклони сваки очај и тугу. Такође је корио верне због незнабожачких обичаја нарицања приликом сахрана и опомињао да се на тај начин хришћани брукају пред незнабошцима и поступају супротно својој вери која у Васкрсењу Христовом види гаранцију и за опште васкрсење.

Велики проповедник речи Божије радо је истицао какве особине треба да красе све оне који шире и тумаче Јеванђеље Христово. Он каже: *Онај, коме је поверена ова служба, не сме да буде слаб и попустљив, већ храбар и силан, нити се треба примати овог дивног посла, ако ниси спреман да душу своју безброј пута предаш на смрт и опасности, као што сам Христос говори: Ако ко хоће за мном да иде, нека се одрече себе и узме крст свој и иде за мном.*

Такође наглашавао је да проповедник треба да буде учен и спреман да у свако време проповеда реч Божију, те да буде у томе спретан. Мора бити способан да пред противницима одбрани Христову истину и обезвреди лажна учења. Проповеднике наш светитељ подсећа и на скромност. Каже да не треба држати дуге говоре и очекивати признања и аплаузе за спољашњи сјај речи, него беседу треба подредити мисији духовног перпорода.

Истицао је да су проповедници дужни непрекидно се вежбати и усавршавати у овој вештини, а то су особито дужни чинити они који су даровити, како би, трудом и радом, постигли што веће успехе. Наглашавао је да су они који слушају реч Божију у храму дужни да то пренесу онима који нису присутни. Тражио је од учесника у богослужењу да преузму на себе дио одговорности за судбину ријечи Божије коју су чули, да наставе дело проповједника изван храма. Говорио им је: *Ми смо одговорни за спасење вас присутних, а ви за спасење одсутних. Ми сами не можемо да опитимо са њима и то ћемо остварити*

посредством вас, посредством ваше поуке. Нека нам ваша љубав послужи као неки мост према њима. Учините да посредством вашег језика наше речи допру до њихових ушију.

Ценећи значај проповеди као специфичног облика у христијанизацији људи, Златоусти је наглашавао да проповедник прије свега треба својим животом и делима да потврди и оправда своју проповед и да је то први и незаобилазни услов за успех проповеди. Једноставно, без хришћанског живота нема ни хришћанске проповеди!

Подсетивши се пребогате ризнице проповеди „златоустог проповједника“, које је изговорио у једном сасвим другачијем времену и социјалним условима него што су садашње, лако је запазити да његове проповеди својом јеванђељском суштином, добијају пуну актуелност и данас. Оне могу послужити као образац данашњим проповедницима: надахнућем, јасноћом и љепотом.

Људске мане и склоности, саблазни и искушења данашњег времена у суштини су исти као и у вријеме Златоустово, разлика није у суштини, него у "стилу". Данашњи човјек, готово кад је реч о човеку нашег српског рода, има своје "циркусе" као и онај из времена светог Јована који га одвраћају од храма и богослужења. Тај "циркус" наш човек једном зове провод и викенд, други пут релаксација и туризам, трећи пут одмор и разонода, а најчешће - немам времена за храм и молитву, за Бога и своју душу. Зато су наше српске цркве у дан Господњи

готово празне. И ето путоказа за наше проповеднике, да попут светог Јована Златоустог, моле и саветују, коре и грме, да се сачува светост недељног дана и да наши храмови престану, макар споро и постепено, да буду пусти када се служи Света и Божанствена Литургија.

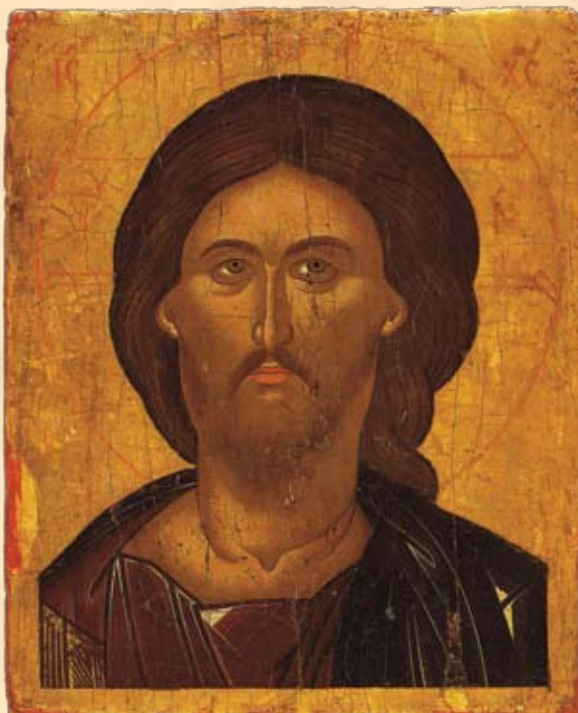
А ко ће боље разумети наше невоље и потребе од њега, светог проповедника речи Божије, који је читав живот војевао за спасење људске душе. Обратимо му се и молитвено, попут нашег оца Јустина: *Свети Златоусти Еванђелисте, пети Еванђелисте, молимо те и преклињемо: светим Еванђељем својим води и руководи душе наше, и изведи нас на пут који кроз Истину вечну води у живот вечни.*

Првонаграђени Светосавски темат

Марка Продановића,

ученика III разреда Богословије

Светог Јована Златоустог у Крагујевцу

СЛУЖБЕНИ ДЕО – ПРОМЕНЕ У ЕПАРХИЈИ ШУМАДИЈској

Његово преосвештенство епископ шумадијски Господин Јован благоизволео је у периоду од 1. јануара 2008. до 31. марта 2008. године

Осветити:

Нове крстове за храм Свете Анастасије Српске у Копљарима, 28. марта 2008. године.

Рукоположити:

Ђакона Драгана Поповића у чин презвитера, у храму Успења пресвете Богородице у Крагујевцу.

Извршити арондацију:

Досадашње Прве парохије у Чибутковици и досадашње Друге парохије у Чибутковици, при храму Светог великомученика Георгија у Чибутковици;

Досадашње прве парохије у Барошевцу и досадашње Друге парохије у Барошевцу, при храму Покрова Пресвете Богородице у Барошевцу.

Извршити регулацију:

Између Парохије у Венчанима при храму Светог великомученика Георгија у Венчанима и Парохије у Раниловићу при храму Светог апостола Вартоломеја у Раниловићу.

Одликovati:

Орденом Војска Карађорђа

Радосава Саватијевића из Лазареваца.

Чином протопрезвитера

Протонамесника Љубишу Ђураша, привременог пароха Прве парохије у Рачи.

Достојанством протонамесника

Јереја Ненада Савића, привременог пароха Друге парохије у Рачи;

Јереја Горана Радовановића, привременог пароха Прве парохије у Вреоцима.

Правом ношења црвеног појаса

Јереја Миломира Васиљевића, привременог пароха Треће парохије у Рачи.

Архијерејском граматом признања

Желимира Шапоњића из Ердеча;

Драгана Славковића из Лазареваца;

Хранислава Антонијевића из Вреоца.

Поделити благослов за искушеништво:

Небојши Бунијевцу у Световазнесењској обитељи манастира Саринца.

Поставити:

Ђакона Остоју Пешића за парохијског ђакона храма Светог Саве у Крагујевцу – Аеродором;

Ђакона Небојшу Јаковљевића, парохијског ђакона храма Успења Пресвете Богородице у Крагујевцу, за вршиоца дужности ризничара Епархије шумадијске;

Јереја Зорана Врбашког, привременог пароха Пете парохије у Крагујевцу при храму Успења Пресвете Богородице, за управника Поклоничке агенције Епархије шумадијске;

Јереја Зорана Врбашког, привременог пароха Пете парохије у Крагујевцу при храму Успења Пресвете Богородице, за уредника Информативне службе Епархије шумадијске;

Протонамесника Драгана Милутиновића, привременог пароха Друге парохије у Селевцу, за старешину храма Свете Тројице у Селевцу;

Ђакона Ивана Гашића, за чиновника канцеларије Епархијског управног одбора Епархије шумадијске;

Ђакона Ивана Гашића, чиновника канцеларије Епархијског управног одбора Епархије шумадијске, за ризничара Епархије шумадијске.

Разрешити:

Ђакона Остоју Пешића даље дужности чиновника канцеларије Епархијског управног одбора Епархије шумадијске;

Ђакона Небојшу Јаковљевића, парохијског ђакона храма Успења Пресвете Богородице у Крагујевцу, вршења дужности ризничара Епархије шумадијске.

Причислити:

Ђакона Ивана Гашића, чиновника канцеларије Епархијског управног одбора Епархије шумадијске, братству храма Успења Пресвете Богородице у Крагујевцу.

Примити у сvezу клира:

Ђакона Ивана Гашића, досадашњег парохијског ђакона храма Светог великомученика кнеза Лазара у Детроиту, из Епархије средњезападноамеричке;

Преподобну монахињу Марију (Гегић), досадашњу сестру Световазнесењског манастира Овчарског, из Епархије жичке.

СЛУЖЕЊА ПРИЈЕМИ И ПОСЕТЕ ЕПИСКОПА ШУМАДИНСКОГ ГОСПОДИНА ЈОВАНА

Од 1. фебрура 2008. до 31. марта 2008. године

ФЕБРУАР

1. фебруар 2008:

Рад у канцеларији;

Обишао цркву у Десимировцу, дао распоред фрескописања олтара;

Обишао Церовац ради надгледања радова на изградњи цркве;

2. фебруар 2008:

Служио св. литургију у манастиру Јошаници;

Одржао састанак са архитектором Савом и извођачем Александром Срећковићем поводом радова на Епархијском двору.

3. фебруар 2008:

Служио Свету архијерејску литургију у Саборној цркви;

4. фебруар 2008:

Примио г-дина Слободана Никодијевића из Смедеревске Паланке;

Присуствовао додели ордена св. Саве г-дину Радошу Љушићу у Заводу за уџбенике и наставна средства у Београду.

5. фебруар 2008:

Рад у епархијској канцеларији;

6. фебруар 2008:

Рад у епархијској канцеларији;

7. фебруар 2008:

Служио свету архијерејску литургију у Грошници поводом славе мале цркве посвећене св. Григорију Богослову;

Присуствовао предавању викарног епископа Диоклитског Јована (Пурића) на тему „Породица и васпитање по св. Јовану Златоусту“ у Епархијском центру у Крагујевцу;

8. фебруар 2008:

Примио проф. др Радоша Љушића и са њим био у фирми Флорес, код г-дина Саше Пљакића потпредседника Епархијског савета;

Састао се са архитектором Сашом Стражмештеровим и г-дином Слободаном Никодијевићем из Смедеревске Паланке;

9. фебруар 2008:

Служио Свету архијерејску литургију у Саборној цркви;

Примио кумове Биљу и Ђорђа из Гроцке;

10. фебруар 2008:

Служио свету архијерејску литургију у храму св. апостола Петра и Павла у Рачи;

У Саборној цркви у Крагујевцу венчао Милоша и Катарину.

11. фебруар 2008:

Посетио манастир Брезовац ради договора око радова на цркви и радова на водоснабдевању манастира;

Служио бденије у Саборној цркви;

12. фебруар 2008:

Служио у цркви св. Три Јерарха у Тополи поводом храмовне славе;

13. фебруар 2008:

Одржао седницу Грађевинског одбора у вези са текућим радовима на изградњи Владичанског двора;

14. фебруар 2008

Служио помен енглеским медицинским сестрама на Варошком гробљу;

Служио бденије у Саборној цркви;

15. фебруар 2008:

Саслуживао у Орашцу на Светој архијерејској литургији и на помену војводи Карађорђу Петровићу, које је служио митрополит Амфилохије са умировљеним епископом Атанасијем.

16. фебруар 2008:

Служио Свету архијерејску литургију у Саборној цркви;

17. фебруар 2008:

Служио Свету архијерејску литургију у цркви св. Петке у Петки и у склопу литургије венчао дипломираног теолога Ивана и Досту;

Посетио храм св. Покрова Пресвете Богородице у Барошевцу;

18. фебруар 2008:

Присуствовао одбрани магистарског рада свештеника Рајка Стефановића на Богословском факултету у Београду;

Саслуживао са митрополитом Амфилохијем и осталим архијерејима на молебану за спас српског народа;

19. фебруар 2008:

Учествовао на Епископском саветовању у Патријаршији у Београду;

20. фебруар 2008:

Посетио ВМА ради лекарског прегледа;

21. фебруар 2008:

Присуствовао великом народном протестном скупу испред Народне скупштине у Београду поводом проглашења независности Косова и Метохије, а затим учествовао на молебану за спас српског народа на платоу испред храма св. Саве;

22. фебруар 2008:

Примио надзорне органе за изградњу Владичанског двора;

Примио директоре из Колубаре и Електродистрибуције из Лазареваца;

23. фебруар 2008:

Служио свету архијерејску литургију у Саборној цркви;

Рад у Епархијској канцеларији;

24. фебруар 2008:

Служио свету архијерејску литургију у храму Покрова Пресвете Богородице у Вреоцима;

У храму св. Саве у Београду венчао Андреја и Јелену Марјановић;

25. фебруар 2008:

Служио Свету архијерејску литургију у Саборној цркви и призив Светог Духа поводом седнице Епархијског савета;

Председавао седници Епархијског савета;
26. фебруар 2008:
 Служио Свету архијерејску литургију у храму св. Николе у Драгоцвету;
 Посетио село Шуљкавац и одредио земљиште за изградњу цркве;
 Посетио Доњу Сабанту и обишао храм св. Преображења Господњег ради надгледања радова у цркви.
 Рад у Епархијској канцеларији;
27. фебруар 2008:
 Служио Свету архијерејску литургију у Саборној цркви;
 Рад у Епархијској канцеларији;
 Одржао састанак са извођачима радова на Владичанском двору;
28. фебруар 2008:
 Присуствовао састанку у општини Рековац у вези за започињањем археолошких радова на царичином граду Жупаневац;
29. фебруар 2008:
 Посетио предузеће Керамика у Младеновцу са извођачима радова на Владичанском двору и сусрео се са директором г-дином Ненадом Арбашићем;
 Посетио манастире Тресје и Павловац;

МАРТ

1. март 2008:
 Служио Свету архијерејску литургију и парастос у манастиру Драчи, поводом Задушница;
2. март 2008:
 Служио Свету архијерејску литургију у Врбичкој цркви у Аранђеловцу;
 У цркви Вазнесења у Орашцу венчао Слободана и Марину Симић;
3. март 2008:
 Рад у Епархијској канцеларији;
 Одржао састанак са извођачима радова на Владичанском двору;
4. март 2008:
 Служио Свету архијерејску литургију и полугодишњи парастос монахињи Валентини у манастиру Грошница;
 Рад у епархијској канцеларији;
5. март 2008:
 Пословно боравио у Београду;
6. март 2008:
 Рад у Епархијској канцеларији;
7. март 2008:
 Рад у Епархијској канцеларији;
8. март 2008:
 Служио Свету архијерејску литургију у Саборној цркви;
 Примиио архитекте Миру и Николу из Београда поводом договора око радова на Владичанском двору;
 Посетио архимандрита Алексеја у Врњачкој бањи у пратњи протојереја-ставрофора Зорана Крстића;
9. март 2008:
 Служио Свету архијерејску литургију у Саборној цркви;
 У Богословији св. Јована Златоустог у Крагујевцу био на вечерњи, повечерју и праштању поводом почетка Великог поста;

10. март 2008:
 Председавао седницом Грађевинског одбора за изградњу Владичанског двора;
11. март 2008:
 Одржао састанак у Богословији са одговорним људима по питању Епархијског радија, дејчјег обданишта и спортске сале;
12. март 2008:
 Служио Свету архијерејску литургију пређеосвећених дарова у манастиру Прерадовац;
13. март 2008:
 Служио великопосна богослужења у манастиру Прерадовац;
14. март 2008:
 Служио Свету архијерејску литургију пређеосвећених дарова у манастиру Прерадовац;
15. март 2008:
 Служио Свету архијерејску литургију манастиру Каленић;
 У Крагујевцу предводио литију са иконама поводом недеље Православља;
16. март 2008:
 Рад у Епархијској канцеларији;
17. март 2008:
 Посетио Смедеревску Паланку у пратњи извођача радова и одржао састанак са г-дином Слободаном Никодијевићем;
18. март 2008:
 Служио Свету архијерејску литургију пређеосвећених дарова у храму св. арх. Гаврила у Шопићу поводом исповести свештенства Колубарско-посавског намесништва;
 Обишао радове на парохијском центру у Лазаревцу;
 Посетио цркву св. Саве на Липару;
 Посетио манастир Брезовац и надгледао радове на цркви;
19. март 2008:
 Рад у Епархијској канцеларији;
 Посетио Ердеч и надгледао радове на цркви св. Николе;
 Присуствовао предавању викарног епископа Порфирија (Перића) у Епархијском центру у Крагујевцу на тему „Православље и наркоманија - Улога Цркве у савременом друштву“;
20. март 2008:
 Служио Свету архијерејску литургију пређеосвећених дарова у храму св. ап. Томе у Конатицама поводом исповести свештенства бељаничког намесништва;
 Посетио Барајево и надгледао радове на живопису храма св. Саве;

21. март 2008.

Служио Свету архијерејску литургију у манастиру св. Луке у Бошњанима;

Посетио Маскаре и надгледао радове на цркви Свете Тројице;

22. март 2008:

Служио Свету архијерејску литургију у манастиру Благовештење;

23. март 2008:

Примио г-дина Драгана Јовановића председника општине Топола поводом изградњи цркава у Белосавцима и Блазнави;

24. март 2008:

Примио г-дина градоначелника Верољуба Стевановића и господина Миодрага Повића;

Примио г-дина Радосава Лала Секулића и г-њу Мануелу;

Посетио предузеће Енмон, у пратњи извођача радова на Владичанском двору;

25. март 2008:

Служио Свету архијерејску литургију пређеосвећених дарова у храму св. Вазнесења Господњег поводом исповести свештенства космајског намесништва;

Присуствовао ђачкој представи „Наркоманија“ у Основној школи у Сопоту;

26. март 2008:

Примио г-дина архитекту Саву Стражмештерова поводом радова на Владичанском двору;

Примио неурохирурге др Васу Антуновића из Београда и др Радета Николића из Крагујевца;

27. март 2008:

Служио Свету архијерејску литургију Пређеосвећених дарова у храму св. ап. Петра и Павла у Аранђеловцу поводом исповести свештенства орашачког намесништва;

Посетио село Копљаре и осветио крстове за нову цркву посвећену св. Анастасији Српској;

Председавао састанку Грађевинског одбора за изградњу Владичанског двора;

28. март 2008:

Служио Свету архијерејску литургију у манастиру Саринац, поводом исповести монаштва манастира: Саринца, Денковца и Ралетинца;

Служио бденије у Саборној цркви и изнео Часни крст;

29. март 2008:

Служио Свету архијерејску литургију у манастиру Дивостин;

30. март 2008:

Рад у Епархијској канцеларији;

Аурелије Пруденције Клемент

ХИМНА ПРЕД ПОЧНАК

завршни део шесте химне Књиге песама свагдањих

помени се, богоштоватељу,
да си био на свештеном врелу,
на крштењу, у воду погружен,
помазањем да си преображен.

Стога пази: чим те сан призове
непорочној постелји да приђеш,
на твом челу и на месту срца
знамен крста нек остави белег.

Крст прогони свако сагрешење,
помрчина пред крстом узмиче:
крсним знаком душа освештана
не познаје силних вала сумње.

Даље од нас сад остајте, даље,
грозна чуда сања колебљивих!
Даље остај, тврдокорни враже,
нечастивих замки плетиоче!

Змијо вражја, змијо завојита,
што у тисућ кривудавих кретањима
кроз опсену, плетку замршену,
срца снена потресаш и мучиш,

одлази већ, теци – Христа ево,
ево Христа – копни те ишчезни!
Знан ти знамен пропаст најављује
и пресуду клетој ти дружини.

Тело наше савладано трудом
тек замало мора починути,
но и тада, под сном запретана,
душа ће се Христом занимати.

Превео с латинског
Војин Недељковић

Главно својство Пруденцијеве (348 – 405) поезије је склад између класичне форме и хришћанског духа, зато се он сматра највећим латинским хришћанским песником у античко доба.

ДЕЧИЈА СТРАНА

“КО НЕ ПРИМИ ЦАРСТВА БОЖИЈЕГА КАО ДЕТЕ НЕЋЕ УЋИ У ЊЕГА”

ВАСКРС

Вешко је замислити већи и радоснији празник од Васкрса. Васкрс или Васкрсење Господа нашег Исуса Христа, празник је победе над смрћу.

Свакодневно се у свету дешавају несреће, људи гину у ратовима, умиру од болести. Гледајући фотографију покојне прабабе или покојног прадеде, или било ког покојног претка кога никад ниси срео, можда понекад помислиш како би било лепо да их упознаш. Неко ће рећи: Па то је немогуће. Свуда у природи се види да све оно што је живо умире. И биљке и животиње и људи.

Да ли је све баш тако једноставно? Да ли баш све нестаје без трага? Свет би био тужан ако би у њему владала смрт.

Упознајеш се са Богом, идеш у Цркву, научио си понеку молитву, осетио си да је Бог – Љубав. Па зар је такав Бог, који постоји одувек, и пре него што је било шта друго постојало, који је створио космос и звезде, сунце и земљу, све видљиво и невидљиво, који све држи у постојању, који је створио и тебе, зар би Бог који је Љубав створио све то само да би пропало? Зар би Он допустио да смрт буде најмоћнија на свету?

Наши прародитељи, Адам и Ева, су у заблуди изабрали да се потпуно утопе у пропадљиву природу, да постану лажни господари природе којима ће уствари господарити смрт. Безгранична љубав Божија није могла да се помири са несрећом коју су заблудели прародитељи унели у свет. Зато је из своје безграничне љубави Бог послао на земљу свог Сина, да проживи један људски живот, да пострада, прође кроз смрт, устане из мртвих и проведе ка Вечном царству, у коме ништа не пропада, и људску природу коју је рођењем прихватио.

Догађај који се десио пре две хиљаде година – Васкрсење Господа Исуса Христа – заувек је срушио владавину смрти. Онима који се својим животом и својом љубављу вежу за Исуса Христа – отвара се Царство Небеско. У Царству Небеском сви су живи и сви се воле. Жива остаје и природа коју својом љубављу људи обухвате.

Христос је својим Васкрсењем отворио људима пут у вечност и најавио свим нараштајима Опште васкрсење на крају историје. Тада ће завладати Царство Небеско и тада ће нестати све што није са Богом и у Богу. Сво зло, грех и смрт. Зато Васкрс и славио као највећи и најсветлији празник. Васкрс је центар црквене богослужбене године и центар наше вере. Пред Васкрс Црква пости Васкршњи или Велики пост у коме се припремамо да прођемо са Христом његово страдање и смрт до Васкрсења. Христос умире на крсту на Велики Петак. На Велику Суботу нуди руку свима онима који су од почетка света постали жртве смрти, спасава Адама и Еву и све рођене пре Његовог доласка на земљу. А онда, на Васкрс, који је увек у недељу – устаје и васкрсава из мртвих! «Христос васкрсе!» - кличе цела Црква и одговара – «Ваистину васкрсе!» То је поздрав који нас води све до општег Васкрсења у коме ће се испунити сврха свега што је Бог створио.

ВАСКРС

аскрс нам се ближи
Јаја фарбамо, куцамо се куцамо,
Сви се веселимо, Богу се молимо,
Пре васкрса постимо, постимо да Му покажемо
Колико га волимо.

У срећној породици јаја фарбамо,
Сви насмејаног лица празник славимо.

Мила Јовановић I/1
ОШ Д. Караклајић, Лазаревац

ВАСКРСЕЊЕ ХРИСТОВО

Тамара Павловић, 2. разред, Јегдовик

РАДУЈЕМ СЕ ВАСКРСУ

о. Андреј Трегубов - Васкрсење Христово

едан од најрадоснијих хришћанских празника
је Васкрс, дан када славимо Васкрсење Господа
нашега Исуса Христа.

На Велики петак пре много година, неправедно је осуђен и разапет на крсту. Страдао је на Голготи да би нас спасао од греха. После три дана је васкрсао и стао са десне стране свога Оца одакле нас чува и пази. У пролеће када се природа буди, када све цвета, ми славимо Васкрс. То је увек недеља и тада је у мојој породици све свечано и весело. Рано ујутро идемо на Причешће у Цркву, јер смо претходне недеље постили. На тај начин се Богу одужујемо за његове муке. Једни другима поклањамо шарена јаја која смо на велики петак фарбали и нашарали.

Радујем се Васкрсу јер верујем у Исуса Христа у Његову доброту која ће победити зло.

Марија Јевтић IV/2
ОШ Д. Караклајић, Лазаревац

СВЕТЛОСТ, ЧИСТОТА, ЉУБАВ

ветлост, чистота, љубав
треба да буду свуда
јер само они могу
од мржње да створе чуда.

Светлост, као Божија светост
кад обасја срца наша мала
да уништи похлепу и пакост
да би љубав у нама остала.

Чистота душе покреће
сва добра дела
с чистотом срца, ако је имаш,
твоја душа остаје бела.

Љубав, као извор послушности
према ближњима својим,
љубав да своје срце
у боју среће обојим.

Стефан Мојсић V/6
ОШ М. Живојиновић, Младеновац

Нина Јовановић II/6, ОШ Момчило
Живојиновић, Младеновац

МОЈА БАКА И ЈА

ре много година када је моја бака била мла-
да, живела је веома скромно. Њене врлине
биле су: послушност, поштење, била је смер-
на, а не хвалисава, помагала је другима у
невољи, била је марљива, трудила се да нау-
чи да чита и пише и заврши школу. Врлине
које моја бака има јесу и кротост и ревност у
вери. Веровала је у Господа, изговарала је мо-
литве и често одлазила у Цркву – заједницу свих
православних људи.

Моја бака је сада старија жена која и даље има
све те дивне врлине, а ја сам се трудио да насле-
дим што више њених врлина, да будем послушан,
вредан, дарежљив, да не мрзим друге људе, да не
будем себичан, да не крадем и да никада не поже-
лим нешто што је туђе. Никада нећу да лажем, јер
је искреност врлина, и трудићу се да будем смиран
у свему.

Верујем у Господа, знам понеке молитве и
трудићу се да одрастем и будем добар човек.

Милош Веђић III/4, ОШ Момчило
Живојиновић, Младеновац

Стефан Хајдук-Вељковић IV/6
ОШ М. Живојиновић, Младеновац

ПРАВОСЛАВНИ БУКВАР

КРСНИ ЗНАК

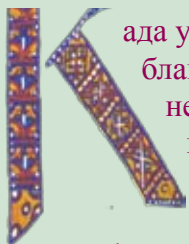
крст је знак Хришћанства. Христос је на крсту распет, али је и васкрсао. Створио је на почетку човека у знаку крста. Кад човек стане усправно и рашири руке то је већ знак крста. Зато ми хришћани обележавамо на себи видљиви знак крста. Саставимо три прста, у име Свете Тројице, и савијемо два прста која означавају да је Христос и Бог и човек, Бого-човек, и онда са тим знаком крста, уздигнутом руком чинимо на себи знак крста: на чело, на стомак, на десно раме, на лево раме, и говоримо: У име Оца и Сина и Светога Духа. Тако смо, уствари, учртали видљиво на себе знак крста. Поменули смо Свету

Тројицу, у Име које смо крштени и у коју верујемо. Потезима руке горе на челу означавамо да верујемо у Бога Оца који је на небу и Њему посвећујемо свој ум. верујемо у Бога Сина и говоримо «и Сина» спуштајући руку на доле, да означимо да је Он сишао од Бога Оца у свет да нас људе спасе, и Њему посвећујемо срце и груди своје и свега себе. И онда на десно и лево раме говорећи «и Светога Духа», те тако исповедамо веру у Светога Духа, а означавамо да је Дух Свети сишао у свет и да се даје нама као благодат, као нови живот, као Божији благослов и свако добро Божије свим људима, и зато му посвећујемо своја прса и рамена и цело своје биће, своју снагу и себе у потпуности.

То је симбол Хришћанства, то је знак «крста са три прста», како ми Срби кажемо. Кад заврши-мо знак крста, увек кажемо Амин, као што кажемо и после сваке хришћанске молитве. Реч Амин је јеврејска реч и означава: «тако је», или «нека тако буде». То је потврдни израз којим потврђујемо оно што смо рекли. Амин је једно од имена Христових, Христос је Божије Да и Божије Амин (2Кор 1,20). Све што је Бог рекао, Он је у Христу учинио. И зато увек завршавамо речју «Амин», потврђујући «тако је», «нека буде». Амин.

ПОНАШАЊЕ У ЦРКВИ

ада улазите у цркву, на улазу застаните и прекрстите се. Нека вам покрети буду смирени и благи. Кад уђете у храм, мислите као да стојите на Небу, пред самим Богом, јер је храм небо на земљи. Не осврћите се око себе, гледајте у правцу олтара, то значи ка истоку, где се најсветија жртва приноси, и молит се у себи.

У молитви опростите својим ближњима, јер ће једино тако и Бог вама опростити ваше грехе. Немојте се у цркви смејати ни разговарати, осим неке најнужније потребе, и то тихо јер светиња храма изискује поштовање.

Пољубите свете иконе и запалите свеће за своје живе и за своје преминуле, знајући да су и они живи пред Богом. Мислите на своје ближње, па и на своје даљне кад палите свеће, и молит се за њих и препоручите и њих и себе Богу. то је основни ред кога треба да се придржавамо у храму Божијем.

епископ Атанасије (Јевтић)
из књиге: *Српски православни буквар*

ПРАВОСЛАВНА ГАЛЕРИЈА

МИХАИЛ
КОЧУРАШЕВ ИТ

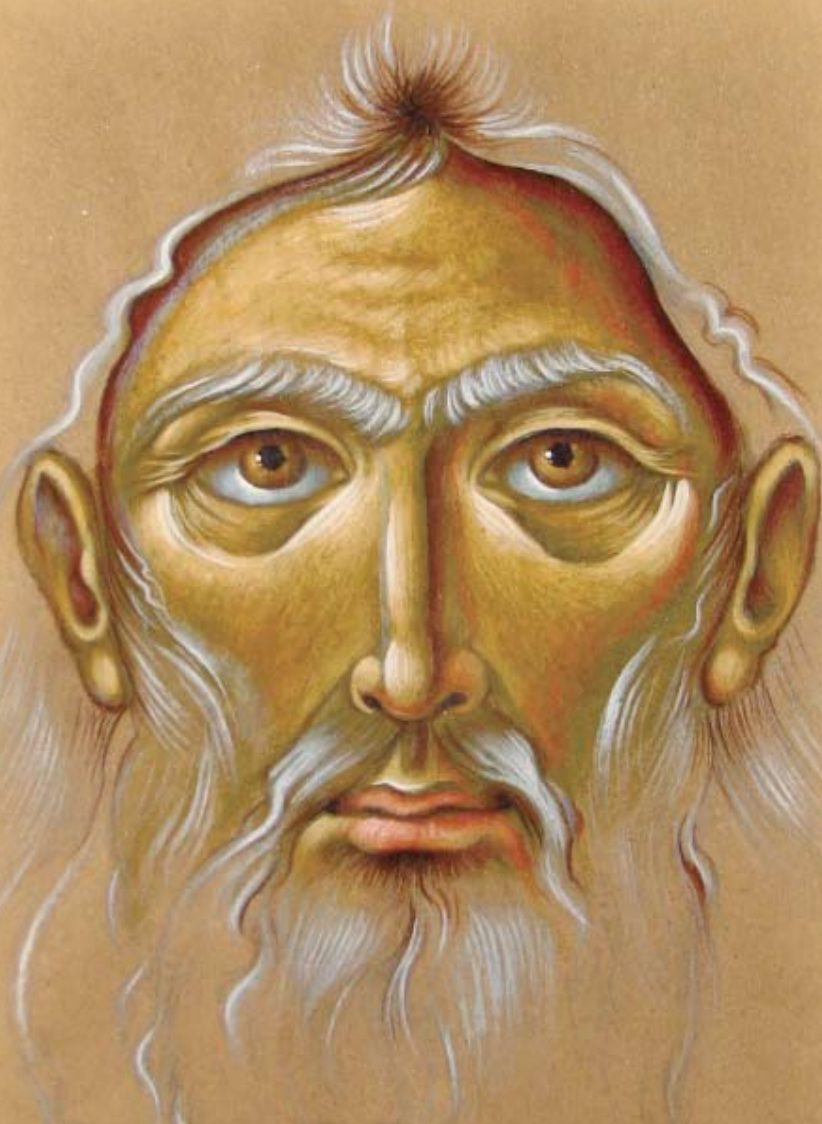
Свети Георгије, Новгородска икона, XII век

УМЕТНИЧКА РАДНОСТ

ИКОНОПИС; ГРАФИЧКИ ДИЗАЈН; ФОТОГРАФИЈА; ПРИПРЕМА ЗА ШТАМПУ

Дејан Манделц

011 / 8220-332

064 / 2081042

monday@verat.net

Краља Петра I 35/9

11400 Младеновац

